

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Regionální disparity a kulturní dědictví

Bc. Hana Vaisová

Diplomová práce

2008

SOUHRN

Diplomová práce se zabývá problematikou regionálních disparit. Řeší, jaké vhodné ukazatele a metody prostorové analýzy použít pro jejich identifikaci. Regionální disparity jsou zkoumány na území Pardubického kraje a vztahují se ke kulturnímu dědictví. Je zkoumán vliv výskytu kulturního dědictví na ostatní ukazatele znázorňující rozvoj regionu. Pro potřeby analýz byla vytvořena vlastní databáze kulturního dědictví a klasifikace jednotlivých památek. Práce se postupně věnuje problematice regionálního rozvoje, regionálních disparit a kulturního dědictví. Poté je popsána tvorba vlastní databáze, na závěr zpracovány prostorové analýzy a vyvozeny závěry z analýz.

KLÍČOVÁ SLOVA

Disparity; kulturní dědictví; region; regionální rozvoj; regionální politika; prostorové analýzy.

TITLE

Regional Disparities and Cultural Heritage

ABSTRACT

The thesis deals with the issue of regional disparities. Its main objective is to solve which indicators and methods of spatial analysis are proper to use for regional disparities identification. Regional disparities are tested within the Pardubice region and are related to cultural heritage. The author is studying the influence of cultural heritage on regional development represented by other indicators. For the use of the thesis, a database of cultural heritage and classification of monuments were created. The thesis addresses to the issues of regional development, regional disparities and cultural heritage. After that, the process of creation of the database is described. In conclusion, the spatial analysis are made and finally the author draws the conclusion.

KEYWORDS

Disparities; cultural heritage; region; regional development; regional policy; spatial analysis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Ing. Jitce Komárkové, Ph.D. za její vstřícnost, metodické vedení a mnoho podnětných rad při psaní diplomové práce. Velký dík patří také mým rodičům za jejich podporu při studiu i v celém životě.

MOTTO PRÁCE

*Památky, to není učebnice slohového vývoje
či schránka konzervované minulosti,
nýbrž živá síla zvláštního celku země, krajů, lidí,
kteří zde žili a podnes se uplatňují.
Jako v minulosti tak i dnes se v nich projevuje život věčný
i měnící se podle pohybu času.
Kdo umí číst v této obdivuhodné živé knize,
najde v nich moudrost a skrytou krásu,
souvislost s minulostí i přítomností měněnou a trvajícím,
zasahující do života jednotlivců, pokolení i národa.
ovšem památky také zavazují, neboť naléhavě připomínají,
že nutno pokračovat i dnes, formovat mocný proud života
vyvěrající z krajiny, práce, úsilí a myšlenek.*

V. V. Štech [19]

OBSAH

ÚVOD	11
1 REGIONÁLNÍ ROZVOJ	13
1.1 Vymezení pojmu region.....	13
1.2 Regionalizace a typy regionů.....	14
1.3 Regionální politika.....	18
1.3.1 Nástroje regionální politiky	20
1.3.2 Regionální politika v ČR	20
1.3.3 Regionální politika EU	24
2 REGIONÁLNÍ DISPARITY	26
2.1 Chápání pojmu regionální disparita.....	27
2.2 Příčiny vzniku regionálních disparit	27
2.3 Výzkum a zjišťování disparit.....	31
2.4 Řešení disparit pomocí regionální politiky	33
3 KULTURNÍ DĚDICTVÍ	35
3.1 Legislativa v oblasti kulturního dědictví	35
3.2 Prohlášení věcí za kulturní památky	36
3.3 Evidence památek	36
3.4 Státní památková péče	36
3.5 Kulturní dědictví ČR a mezinárodní dokumenty.....	37
4 KLASIFIKACE PAMÁTEK	38
4.1 Základní pojmy	38
4.2 Způsoby klasifikace památek.....	40
4.2.1 Klasifikace památek podle Atlasu cestovního ruchu ČR.....	41
4.2.2 Klasifikace památek podle J. Herouta	41
4.2.3 Klasifikace památek podle Dnů evropského dědictví.....	42
4.2.4 Třídění památek na Národním památkovém ústavu	42
4.3 Návrh vlastní klasifikace památek	43
5 ANALÝZY REGIONÁLNÍCH DISPARIT	46
5.1 Profil Pardubického kraje	47
5.2 Identifikace vhodných ukazatelů pro analýzy	49
5.3 Prostorová analýza kulturního dědictví	50
5.3.1 Tvorba databáze kulturního dědictví	50
5.3.2 Základní balík dat o kulturním dědictví.....	51
5.3.3 Předzpracování dat.....	53
5.3.4 Zdroj dat – Národní památkový ústav	58
5.3.5 Směr prostorového rozložení sledovaného jevu	59
5.3.6 Kartogram hustoty památek v obcích	61

5.3.7	Shluková analýza obcí podle hustoty památek	63
5.3.8	Závěr z prostorové analýzy kulturního dědictví	68
5.4	Prostorová analýza ekonomické úrovně regionu	69
5.4.1	Prostorové rozložení sledovaného jevu	70
5.4.2	Kartogram daňové výtěžnosti	72
5.4.3	Shluková analýza obcí podle výše daňové výtěžnosti	75
5.4.4	Závěry prostorové analýzy daňové výtěžnosti.....	81
5.5	Prostorová analýza životní úrovně v regionu	81
5.5.1	Prostorové rozložení sledovaného jevu	83
5.5.2	Kartogram občanské vybavenosti.....	84
5.5.3	Shluková analýza obcí podle občanské vybavenosti	86
5.5.4	Závěr z prostorové analýzy občanské vybavenosti.....	89
5.6	Identifikace disparit ve vztahu ke kulturnímu dědictví	90
ZÁVĚR.....		98

Seznam tabulek

tabulka 1 - Vymezení jednotek NUTS v ČR [42, 6].....	16
tabulka 2 - Třídník funkčních typů nemovitých památek [38]	43
tabulka 3 - Vlastní klasifikace památek (zdroj vlastní)	44
tabulka 4 - Typy památek zařazené do kategorií (zdroj vlastní).....	45
tabulka 5 - Ukázka tabulky z databáze památek v MS Access (zdroj vlastní, zdroj dat [40]) .	57
tabulka 6 - Daňová výtěžnost obcí - min, max, průměr (zdroj vlastní)	72
tabulka 7 - Váhy občanské vybavenosti (zdroj vlastní).....	83
tabulka 8 - Počty výskytu občanské vybavenosti v Pardubickém kraji (zdroj vlastní, zdroj dat [7])	83

Seznam obrázků

obrázek 1 - Vztah rozlohy regionu a supranacionality [12].....	17
obrázek 2 - Schéma vztahu dvou různých kategorizací regionů [26].....	18
obrázek 3 - Schéma popisující vztahy mezi prvky strategie NRP [30]	23
obrázek 4 - Druhy prostorové mobility obyvatel ČR [51].....	29
obrázek 5 – Překonávání regionálních disparit s využitím funkčních rozmanitostí regionů [44]	33
obrázek 6 – Překonávání regionálních disparit s potlačením všech regionálních rozdílů [44]	34
obrázek 7 - Barevná symbologie (zdroj vlastní).....	44
obrázek 8 - MonumNet - vyhledávání nemovitých památek [40]	52
obrázek 9 - MonumNet - vyhledávání světového dědictví, NKP, chráněného území [40]	53
obrázek 10 - MonumNet - detailní tabulka k památce [40]	54
obrázek 11 - Působnost územních pracovišť NPÚ [37].....	58
obrázek 12 – Schéma Directional distribution (Standard Deviational Ellipse) [14]	59
obrázek 13 - Prostorové rozložení kulturního dědictví v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40]).....	60
obrázek 14 - Kartogram hustoty památek v obcích v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40])	61
obrázek 15 - Schéma Cluster/Outlier Analysis with Rendering [14]	64
obrázek 16 - Shluky obcí podle hustoty památek v Pk v roce 2007 metodou K-means (zdroj vlastní, zdroj dat [1], [40])	65
obrázek 17 – Grafická vizualizace rozdělení obcí do shluků (zdroj vlastní).....	66
obrázek 18 - Shluky obcí podle hustoty památek v Pk v roce 2007 metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40])	67
obrázek 19 - Prostorové rozložení daňových příjmů obcí v Pardubickém kraji (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])	71
obrázek 20 - Daňová výtěžnost v obcích Pk v letech 2004 a 2006 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54]).....	74
obrázek 21 - Grafická vizualizace rozložení obcí ve shlucích (zdroj vlastní)	75
obrázek 22 - Shluky obcí dle výše daňové výtěžnosti v Pk v roce 2004 (zdroj: vlastní, zdroj dat [1, 54]).....	76
obrázek 23 - Grafická vizualizace rozložení obcí ve shlucích (zdroj vlastní)	77
obrázek 24 - Shluky obcí dle výše daňové výtěžnosti v Pk v roce 2004 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])	78

obrázek 25 - Shluky obcí podle daňové výtěžnosti v Pk v roce 2004 metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])	79
obrázek 26 - Shluky obcí podle daňové výtěžnosti v Pk v roce 2006 metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])	80
obrázek 27- Prostorové rozložení občanské vybavenosti v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7]).....	84
obrázek 28 - Občanská vybavenost v obcích Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7]) .	85
obrázek 29 - Grafická vizualizace rozložení obcí ve shlucích (zdroj vlastní)	86
obrázek 30 - Shluky obcí podle občanské vybavenosti v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7]).....	87
obrázek 31 – Shluky obcí podle občanské vybavenosti v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7]).....	88
obrázek 32 - Prostorové rozložení sledovaných ukazatelů v Pk (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7, 40, 54]).....	91
obrázek 33 - Nadprůměrné oblasti obcí v Pk dle sledovaných ukazatelů v roce 2007 (zdroj vlastní)	92
obrázek 34 - Podprůměrné oblasti obcí v Pk dle sledovaných ukazatelů v roce 2007 (zdroj: vlastní)	93
obrázek 35 - Hustota památek a daňová výtěžnost ve správních obvodech ORP v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40, 54])	95
obrázek 36 - Porovnání výskytu kulturních památek a občanské vybavenosti v obcích Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40, 54])	97

Seznam použitých zkratk a pojmů

- ArcCŘ – Digitální vektorová geografická databáze pro ČR v měřítku 1 : 500 000
- ČR – Česká republika
- ČSÚ – Český statistický úřad
- ČÚZK – Český úřad zeměměřický a katastrální
- EU – Evropská unie
- ERDF - Evropský fond regionální rozvoje
- ESF – Evropský sociální fond
- ICOMOS – Mezinárodní rada památek a sídel
- IČZÚJ – Identifikační číslo základní územní jednotky
- LAU – Lokální administrativní jednotka
- MMRČR – Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
- NKP – Národní kulturní památky
- NPÚ – Národní památkový ústav
- NRP – Národní rozvojový plán
- NSRR – Národní strategický a referenční rámec
- NUTS – Nomenklatura územních statistických jednotek
- ORP – obec s rozšířenou působností
- Pk – Pardubický kraj
- ROP – Rozvojové operační programy
- RUD – rozpočtové určení daní
- r.s. – region soudržnosti
- SO ORP - správní obvody obcí s rozšířenou působností
- SR – státní rozpočet
- SROP – Společný regionální operační program
- UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

ÚVOD

V současném prostředí České republiky lze hovořit o pomalém prohlubování regionálních rozdílů v sociálních poměrech obyvatelstva, poměrně významném prohlubování rozdílů v ekonomické výkonnosti a razantním prohlubování rozdílů v regionálně diferencované ekonomické atraktivitě [30]. Pro zabezpečení harmonického rozvoje regionů, je potřeba vytvářet podmínky pro zmírnění negativních regionálních disparit a využít vnitřního potenciálu jednotlivých regionů při respektování principů udržitelného rozvoje. Řešení regionálních disparit představuje dlouhodobý proces pro udržení základních civilizačních hodnot a kvality života společnosti. Tento proces by měl směřovat k omezování nerovnováhy mezi ekonomickou, environmentální a sociální úrovní a k podpoře hospodářského růstu v regionech.

Analýzy sociální a ekonomické situace v regionech, zaměřené na porovnávání mezi regiony navzájem a měření vnitroregionálních rozdílů, se stávají významným poznávacím nástrojem pro ovlivňování regionálního vývoje. Vliv regionálních disparit a jejich řešení má zásadní význam pro strategickou orientaci regionálního rozvoje České republiky. Poznatky z analýz mohou být využitelné na všech úrovních managementu veřejné správy, ať už se jedná o ústřední pracoviště nebo o vedení municipalit, zejména pro přípravu plánů a monitorování jejich realizace. Podle zkušeností ze zemí EU lze předpokládat, že potřeba takovýchto informací bude trvale narůstat.

Cílem této diplomové práce je analyzovat regionální rozdíly v úrovni rozvoje zvoleného regionu se specifickým zaměřením na kulturní dědictví. Čili identifikovat určité disparity v území podle vybraných ukazatelů, mapujících úroveň regionu, a tyto poznatky navázat na problematiku kulturního dědictví a zjistit tak, jestli má přítomnost kulturního dědictví vliv na sledované ukazatele. Kulturní dědictví je nositelem tradic a paměti národa, ale může se stát, například v souvislosti s turismem (dnes běžně používaný termín kulturní turismus), klíčovým hybatelem ekonomického růstu a rozvoje. Navíc v dnešní sjednocené, přesto multikulturní Evropě, plní důležitou úlohu nástroje mezikulturního dialogu. Jeho význam je tedy obrovský.

Cíle bude dosaženo prostřednictvím zpracování prostorových analýz, které přinesou informace o tom, jak se projevuje přítomnost kulturního dědictví v regionu, kde se nacházejí oblasti s nejvyšším a naopak nejnižším počtem památek. V souvislosti s těmito poznatky bude zkoumáno rozložení dalších vybraných jevů v prostoru. Výsledky šetření by měly odhalit, zda dobře vybavené oblasti dokážou využít potenciál těchto kulturních památek, nebo naopak vynikají bez jejich přičinění. Před samotnou analýzou je potřeba shromáždit potřebná data ke kulturnímu dědictví, zvolit další ukazatele, které budou v regionu zkoumány, a taktéž k nim shromáždit a předzpracovat data. Výsledky analýz budou promítnuty také do mapových výstupů jakožto vhodných prostředků pro vizualizaci prostorových informací.

Diplomová práce je formálně členěna do pěti hlavních kapitol. První kapitola se věnuje regionálnímu rozvoji, na ni navazuje druhá kapitola řešící problematiku regionálních disparit. Ve třetí kapitole je vyhrazen prostor kulturnímu dědictví a čtvrtá kapitola se zabývá klasifikací kulturních památek, která souvisí s potřebami vlastní databáze kulturního dědictví v ČR, jejíž tvorbě a předzpracování dalších dat je věnován prostor v poslední kapitole, kde jsou zpracovány již konkrétní prostorové analýzy.

1 REGIONÁLNÍ ROZVOJ

První kapitola diplomové práce věnovaná regionálnímu rozvoji vytváří úvod pro následující kapitoly, ve kterých je řešena otázka regionálních disparit.

Základními kameny regionálního rozvoje jsou regiony samotné, proto je zde věnován poměrně velký prostor problematice teorie regionu. Mají-li být prováděny analýzy regionálních disparit, je nutné nejprve seznámit se s problematikou vymezení regionu a jejich typologií. Dalším úhelným kamenem na poli regionálního rozvoje je regionální politika a její nástroje, které využívá právě pro to, aby stát dosáhl rovnoměrného a udržitelného rozvoje všech svých regionů. V první kapitole je též uvedeno, jak provádí regionální politiku Česká republika a jak vypadá v kontextu Evropské unie.

Ve Společném regionálním operačním programu (o SROPu viz kapitola 1.3.2.4) pro období 2004-2006 Ministerstvo pro místní rozvoj deklaruje, že: „úsilí o vyvážený rozvoj není pojímáno jako snaha o zajištění stejného rozvoje ve všech regionech. Cílem tohoto úsilí je, aby vývoj v celém státě i v úrovni regionů byl proporcionální, nekrizový, byla vytvořena rovnost šancí regionů a byl plnohodnotně využíván jejich demografický, přírodní, hospodářský a případně i další potenciál. [34]“

1.1 Vymezení pojmu region

Ač by se na první pohled zdálo, že pojem region má naprosto triviální význam, při bližším zkoumání se ukáží jeho široké sémantické možnosti. Pojem region nelze jednoduše definovat, aniž by byla stanovena alespoň základní vymežující kritéria. Co odborný pramen, to jiný názor a jiný pohled.

V nejobecnějším pojetí lze za region považovat „jakýkoliv územní celek, který je podle jednoho či více znaků (kritérií) vyčlenitelný z širšího území, jenž je pomocí těchto znaků vymežován pro konkrétní účel, či jemuž v uspořádání území přísluší konkrétní funkce. [26].“ Všeobecná encyklopedie Diderot definuje pojem region jako: „část zemského povrchu s určitými typickými znaky. Existují dva základní druhy regionů [13]:

- fyzicko-geografický - vymezený na základě fyzicko-geografických znaků (reliéfu, klimatu, půd, vodstva apod.), vyznačuje se vysokou mírou homogenity,
- sociálně-geografický (nodální) - vymezený na základě relativně uzavřených prostorových vztahů, zejména dojížděky, vyznačuje se určujícím vztahem středisko – zázemí.

Různá specifika při definování tohoto pojmu se objevují v různých vědních disciplínách. Jinak se na region dívá urbanistický teoretik a jinak geograf. Ekonomové zohledňují při definování regionu společné výrobní vzorce, tržní vazby, ekonomické závislosti nebo povahu trhu práce. Funkcionální definice naopak kladou důraz na sociální vztahy a interakce a hodnotí vzorce sociální komunikace. Z institucionálního hlediska lze na regiony nahlížet jako na institucionální struktury vytvořené buď v průběhu historického vývoje nebo uměle, s cílem administrativního členění území vyššího celku. [12]

Vzhledem k rozsahu diplomové práce není možné vyčerpat všechny možnosti definice regionu. K této problematice je k dispozici velké množství odborné literatury, např. [4, 26, 51]

1.2 Regionalizace a typy regionů

Území vyšších územních celků bývá z rozdílných důvodů rozčleňováno na menší celky, pro něž se vžil termín region. Pro toto rozčleňování slouží metody tzv. regionalizace. Na proces regionalizace lze nahlížet ze dvou stran: buď se jedná o rozčleňování většího územního celku na menší nebo naopak o seskupování základních prostorových jednotek do celků větších. Tyto dva pohledy úzce souvisí s centralizací a decentralizací veřejné správy. [26, 27]

Metod, jak území rozčlenit na menší celky, existuje celá řada. Použití té které metody závisí na účelu, pro který je oblast rozčleňována. Jednotný konsensus nebo ustálená typologie regionů v českém vědeckém prostředí neexistuje. Za hlavní hlediska členění se obecně považují účelovost a administrativa, hospodářská úroveň, hlediska Evropské komise nebo vlády ČR. Zvláštní kategorii tvoří kategorie vymezená podle míry supranacionality. [12, 24]

Každý, ať už fyzicko-geograficky nebo socio-geograficky pojatý region je vymežován za pomoci tří základních prvků, kterými jsou jádro, zázemí a hranice regionu. **Jádrem** bývá obvykle město, jehož sídelní vztahy k okolí jsou tak intenzivní, že se stávají rozhodujícím faktorem pro vznik sídelní regionální aglomerace. **Zázemím** regionu se rozumí území přiléhající k jádru, které má vůči němu vazby a vztahy různé intenzity. Lze rozlišovat zájmové a spádové zázemí. **Hranice** regionů bývají většinou přírodní, historické nebo administrativní. Přírodní hranice regionu mohou být ostré i neostré, což závisí na vlastnostech a stavbě územních komplexů. Oproti tomu hranice uměle vytvořené člověkem jsou většinou ostřejší a přímočařejší. Politické hranice mají podobu ostře vedené linie. [24, 51]

I když jsou všechny regiony vymezeny pro konkrétní účel, **podle typu účelu** se rozeznávají dva typy regionů [12, 24, 26]:

1) **účelové** – pro řešení určitých problémů (např. hospodářská zaostalost, kvalita životního prostředí apod.), kde bývá s omezenou časovou platností zaveden zvláštní hospodářský režim. Tyto regiony jsou obvykle reprezentovány zvláštním orgánem, neboť jejich hranice často nekorespondují s regionem administrativním,

2) **administrativní** – jsou vymežovány pro potřeby výkonu státní správy a územní samosprávy a musí bezpodmínečně pokrývat celé území daného státu. Pro zabezpečení kontinuálního vývoje je třeba určité časové stability těchto regionů. Většinou existuje i několik hierarchických úrovní administrativních regionů mezi nimiž existují vztahy nadřízenosti a podřízenosti:

- subregiony – relativně nekomplexní územní celky, často příměstské zóny velkých měst, kde je sice určitá občanská vybavenost, ale některé potřeby obyvatel uspokojuje přilehlé velké město,
- mikroregiony – prostorové celky menšího rozsahu s relativně uzavřenými základními regionálními procesy a dostupnou občanskou vybaveností, někdy je lze ztotožnit s termínem svazky obcí, daly by se také přirovnat k okresům, většinou jsou zakládány pro zajištění větší finanční stability (žádosti o dotace ze strukturálních fondů EU, rozvoj cestovního ruchu apod.),
- mezoregiony – odpovídají rozsáhlým územním jednotkám s vyšší integritou, kterou zajišťuje spíše celý systém silných a vzájemně propojených středisek než jediné centrum,

- makroregiony – v ČR ztotožňováno s územím celého státu, kdy se centrem makroregionu v systému osídlení přirozeně stává Praha.

Podle **kritéria ekonomické výkonnosti** jsou rozeznávány tři základní typy regionů [12, 24, 26]:

- rozvíjející se,
- stagnující,
- problémové.

Z pohledu **regionální politiky EU** lze členit regiony na:

1) **NUTS** (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) – představují v EU systém jednotné struktury územních jednotek zavedený Eurostatem pro statistické účely a uskutečňování cílů regionální politiky EU. Při vymezení těchto jednotek se dbá na to, aby řádově vyšší jednotky byly tvořeny určitým počtem nižších jednotek, zároveň se sleduje rozloha. Schéma NUTS v ČR představuje tabulka č. 1.

2) **Euroregiony** – nepředstavují klasické regiony, neboť nezahrnují souvislé území. Jejich typickým znakem je, že vznikají projevem aktivit občanů měst a obcí v pohraničních oblastech. Tyto regiony na obou stranách státní hranice trpí často stejnými problémy, které potom mohou řešit společně.

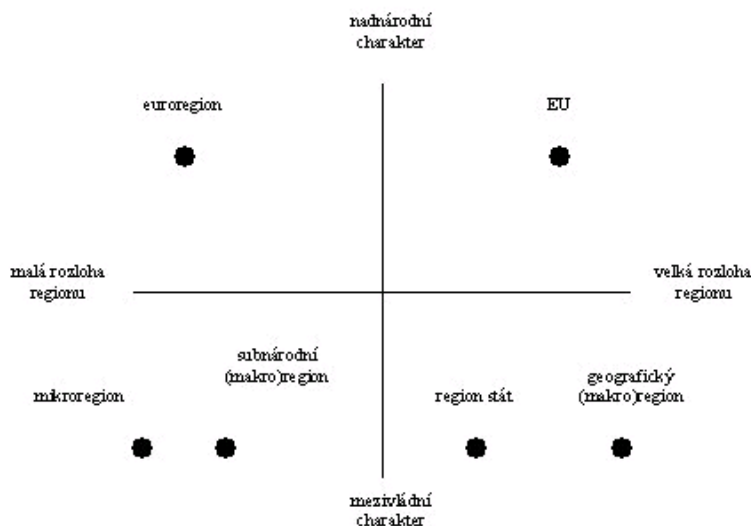
tabulka 1 - Vymezení jednotek NUTS v ČR [42, 6]

Úroveň	Jednotky v úrovni NUTS	Bližší specifikace
NUTS I	Česká republika	- území celého státu
NUTS II	Regiony soudržnosti - 8 regionů (Praha, SČ, JZ, SZ, SV, JV, SM, Ostravsko)	- střední článek územně správního členění (1-2 mil. obyvatel) - přímá vazba na Strukturální fondy EU
NUTS III	Vyšší územně správní celky - 14 krajů	- úroveň krajů (200 - 400 tisíc obyvatel) - přímá vazba na Strukturální fondy EU
NUTS IV	Okresy - 73 okresů + 22 obvodů Prahy	- úroveň okresů, případně mikroregionů - zrušeno k 1. 1. 2008 v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 1059/2003 a nařízením Komise č. 105/2007 - automaticky převedeno na úroveň LAU 1
NUTS V	- 6249 obcí (k 1.1. 2007)	- úroveň obcí - převedeno na LAU 2

Z důvodu potřeby podporovat některé regiony definuje v České republice Zákon č. 248/2000 Sb. o **podpoře regionálního rozvoje** následující typy regionů [64]:

- **strukturálně postižené** – není v nich dokončena restrukturalizace průmyslu a ekonomické základny (např. těžební oblasti), hlavním doprovodným jevem je zde vysoká nezaměstnanost,
- **hospodářsky slabé** – na základě hospodářského a sociálního rozvoje vykazují úroveň rozvoje výrazně pod průměrem ČR,
- **venkovské** – charakteristická je pro ně nízká hustota zalidnění a negativní saldo migrace obyvatel,
- **ostatní** – je jim věnována vládní podpora ze specifických důvodů (např. bývalé vojenské prostory, pohraniční regiony, regiony postižené živelnou pohromou apod.).

Posledním uváděním členěním je kvalitativně odlišná kategorie, která dělí regiony dle míry jejich supranacionality. Pro tuto kategorii není přímo rozhodující rozloha, ale nadnárodní charakter. Vztah rozlohy a supranacionality ukazuje obrázek 1.

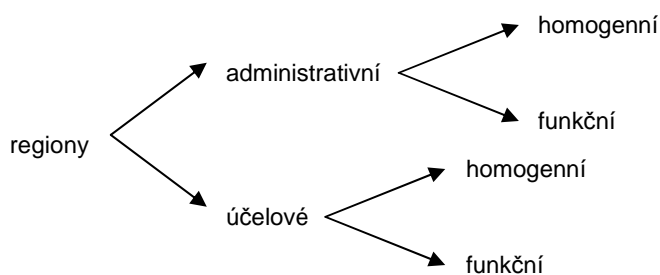
obrázek 1 - Vztah rozlohy regionu a supranacionality [12]

Důležitou vlastností regionů je též jejich stejnorodost či rozdílnost aktivit nebo jevů odehrávajících se na jejich území. Z hlediska této struktury bývají rozlišovány dva základní typy regionů [24, 26]:

1) homogenní regiony – vyznačují se stejnorodostí ve vztahu k určitým zvoleným kritériím (např. geografické, klimatické, vegetativní aj. podmínky) nikoli stejnorodostí vztahů. Homogenními oblastmi se stávají i oblasti, které dosáhly určitého stupně sociálně-ekonomického rozvoje (ukazatelem je např. úroveň HDP, míra nezaměstnanosti apod.). Hranice homogenního regionu se přirozeně vytváří tam, kde se charakteristické rysy sousedních jader stávají nejméně výrazné.

2) nehomogenní (heterogenní) regiony – zde hrají důležitou roli naopak vzájemné vztahy. Může se zde tedy vyskytovat nestejnorodost vlastností, ale vysoká jednotnost vnitřní organizace. Vzájemné vztahy lze charakterizovat jako tokové veličiny, které vyjadřují nejčastěji pohyb obyvatel a zboží. Heterogenní regiony je možné nazývat též funkčními, neboť jsou definovány na základě funkčních souvislostí a soudržnosti. Hranice těchto regionů se nachází na rozhraní mezi gravitačním působením sousedních jader.

Vztah mezi dvěma uváděnými pohledy na kategorizaci regionů ukazuje schéma na obrázku 2.

obrázek 2 - Schéma vztahu dvou různých kategorizací regionů [26]

1.3 Regionální politika

Obecně by se dalo konstatovat, že regionální politika je koncepční a výkonnou činností státu a jeho regionálních správních orgánů využívající soubor opatření a nástrojů, za jejichž použití by mělo dojít ke zmírnění nebo odstranění rozdílů v socioekonomickém vývoji regionů. Zjednodušeně řečeno se jedná o „konkrétní projev úsilí společnosti o snížení (změnu) velikosti regionálních rozdílů – disparit [51].“

Problematikou definování významu regionální politiky, jejího efektivního uplatňování a dopadů na rozvoj regionů se zabývá jednak mnoho teoretiků na vědecké úrovni, kteří se snaží regionální politiku aplikovat na skutečný společenský život v regionech a simulovat její dopady, ale také politici a úředníci státní správy a samosprávy na všech jejích úrovních, kteří se jí snaží skutečně implementovat do praxe. Odborné i praktické přístupy k regionální politice lze nalézt např. v [24, 26, 27, 29 30, 31, 34, 51].

Realizace regionální politiky je spojena se splněním **tří základních předpokladů** [51]:

- 1) existence meziregionálních rozdílů,
- 2) politická vůle problémy řešit,
- 3) ekonomické možnosti problémy řešit.

Tyto obecně definované předpoklady je ještě nutné rozšířit o následující detailnější předpoklady, které je třeba splnit pro úspěšnou realizaci regionální politiky [51]:

- měly by existovat strategie (programy) regionálního rozvoje, kde jsou specifikovány priority, cíle a opatření k jejich dosažení,
- dále by měly být jasně vymezeny zdroje pro realizaci programů a strategií (finanční, technické i lidské),
- pro přípravu programových dokumentů, realizaci programů a projektů je nutné mít vytvořen institucionální rámec.

Konkrétní podoba cílů regionální politiky vždy vychází z konkrétní hospodářsko-politické situace dané země a jejích potřeb. **Klíčovými cíli** podle [24] jsou:

- snaha o přispívání k harmonickému a vyváženému vývoji regionů,
- podpora hospodářského a sociálního rozvoje regionů s akcentem na aktivizaci dostatečného využívání regionálního potenciálu.

Takto definovanou regionální politiku stát v zásadě provádí **na dvou úrovních** [24]:

- v rovině státu – prostřednictvím ústředních orgánů státní správy,
- na úrovni samotného regionu – za pomoci orgánů regionální samosprávy.

Národní regionální politika ČR je v současnosti téměř neoddělitelně provázaná s politikou Evropské unie (EU). Jednak je to dáno tím, že je ČR členem EU, z čehož vyplývá

sounáležitost s celoevropskou rozvojovou politikou (včetně závazku plnění tzv. konvergenčních kritérií), a jednak protože je ČR napojena na čerpání finančních zdrojů z evropských strukturálních fondů.

1.3.1 Nástroje regionální politiky

Nástroje regionální politiky, tedy prostředky pro dosažení vytyčeného cíle lze obecně rozlišit podle povahy na makroekonomické a mikroekonomické [24, 27]:

1) **makroekonomické nástroje** – jejich užití je značně ovlivněno ostatními národohospodářskými cíli (žádoucí úroveň inflace, vyrovnaná platební bilance atd.):

- fiskální politika – prostřednictvím státního rozpočtu dochází k meziregionálnímu přerozdělování, které spočívá v systému daní a odvodů na straně jedné a ve struktuře výdajů státního rozpočtu na straně druhé. V podpoře regionů může stát plnit úlohu odběratele zboží a služeb. Další možností jsou vládní rozvojové programy, které konkretizují národohospodářskou strategii,
- monetární politika – její využití je velmi přísně omezeno kvůli jejím negativním vlivům na inflaci. Může být prováděna prostřednictvím usnadnění přístupu k úvěrům ve vybraných oblastech,
- státní protekcionismus – realizuje se tak, že jsou uvaleny dovozní limity a cla na produkty, jejichž výroba je prostorově koncentrovaná v upadajících oblastech. Smyslem takového opatření je dočasně orientovat poptávku na domácí produkci.

2) **mikroekonomické nástroje** - nejčastěji mívají podobu účelově poskytovaných půjček ze státního, regionálního nebo municipálního rozpočtu. Jejich posláním je ovlivňovat rozhodování ekonomických subjektů o jejich prostorové lokalizaci. Cíl spočívá v obnovení rovnováhy na regionálních trzích práce ovlivňováním jedné či obou stran – práce a kapitálu nebo pouze práce nebo kapitálu.

1.3.2 Regionální politika v ČR

Národní regionální politika ČR zdůrazňuje zvláště vazbu na obce a na mikroregiony s akcentem na rozvoj municipalit, mikroregionů a regionu jako celku. Evropské státy v současnosti uskutečňují regionální politiku především prostřednictvím implementace

vládních, regionálních či lokálních programových dokumentů, které jsou schvalovány parlamentem, regionálními a obecními zastupitelstvy [33].

Základními úrovněmi v regionálním rozvoji a realizaci regionální politiky ČR jsou [32]:

1. regiony soudržnosti (NUTS 2) – statistické oblasti,
2. kraje (NUTS 3) – vyšší územní samosprávné celky,
3. okresy – regionální jednotky pro stanovení regionů se soustředěnou podporou státu,
4. správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP) – správní okrsky,
5. obce – obecní a městské úřady.

V oblasti regionální politiky ČR sehrává klíčovou roli Ministerstvo pro místní rozvoj (MMRČR), které vypracovává a uvádí do praxe koncepční dokumenty a strategie. Dále poskytuje regionům pomoc prostřednictvím podpůrných programů a strategií obnovy postiženého území živelnou a jinou pohromou mimořádného rozsahu. Uplatňováním vytyčené regionální politiky si ministerstvo klade za cíl podpořit rozvoj regionů zaměřený na jejich soudržnost a zvyšování konkurenceschopnosti – každý region by měl mít příležitost ke svému vyváženému rozvoji, který odpovídá jeho potenciálu a specifickým stránkám. [32, 33]

1.3.2.1 Strategie regionálního rozvoje ČR

Současným základním nástrojem regionální politiky, za niž MMRČR odpovídá, je Strategie regionálního rozvoje České republiky (platná v období 2007 - 2013), zřizovaná jako základní dokument politiky regionálního rozvoje podle § 5 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Tato strategie zabezpečuje provázanost národní regionální politiky s regionální politikou EU, ale i s ostatními odvětvovými politikami ovlivňujícími rozvoj území, neboť vychází ze *Strategie udržitelného rozvoje ČR* a ekonomické oblasti ze zpracovávané *Strategie hospodářského růstu*. Jejími základními programovými dokumenty na národní úrovni jsou *Národní rozvojový plán* a *Národní strategický referenční rámec*, kterými jsou podporovány procesy vedoucí ke zvýšení celkové výkonnosti ekonomiky. Programy mohou být financovány buď výhradně z národních zdrojů nebo spolufinancované ze zdrojů Evropské unie. [32]

Strategie regionálního rozvoje obsahuje zejména [32]:

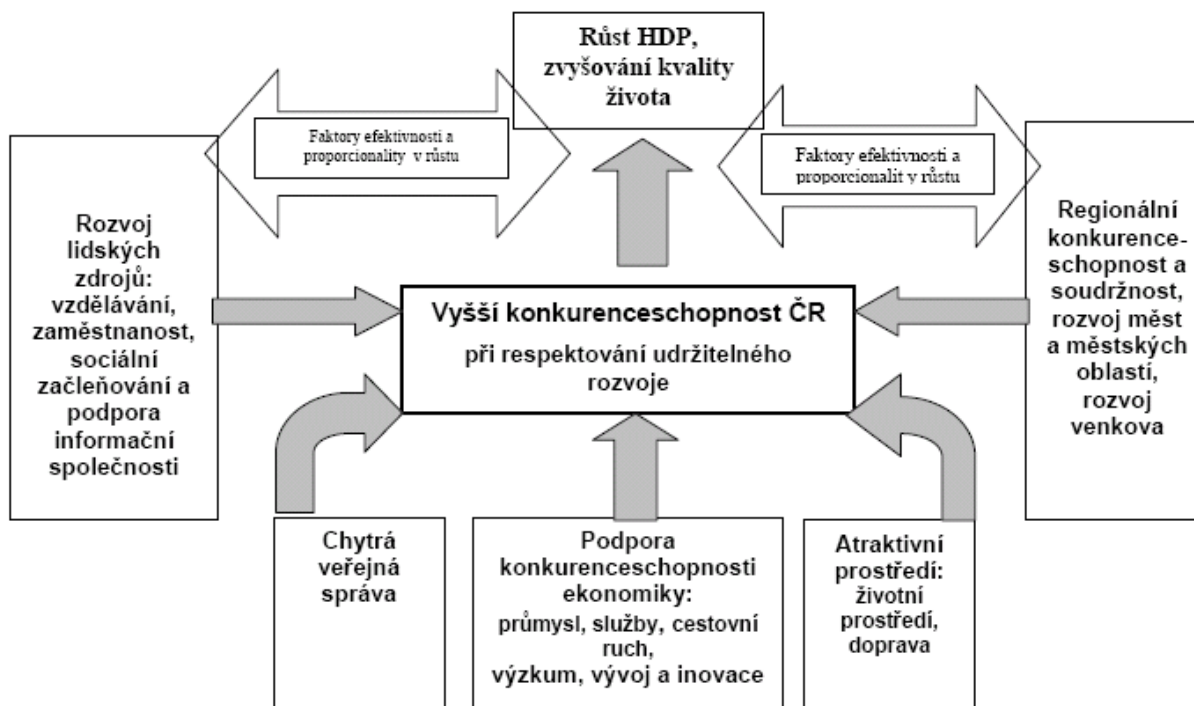
- analýzu stavu regionálního rozvoje,
- charakteristiku silných a slabých stránek v rozvoji jednotlivých krajů a okresů,
- strategické cíle regionálního rozvoje v ČR,
- vymezení státem podporovaných regionů,
- doporučení dotčeným ústředním správním úřadům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti.

Dalšími strategickými koncepcemi pro střednědobé až dlouhé období jsou *Strategie rozvoje okresu*, *Strategie rozvoje mikroregionu* nebo *Strategie rozvoje obce*. Klíčovými zákony jsou Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích, zákon č. 129/2000 Sb. o krajích, zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje a zákon č. 132/2000 Sb. o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praha. [32]

1.3.2.2 Národní rozvojový plán

Národní rozvojový plán (NRP) představuje [31]: „základní strategický dokument pro programovací období. Struktura a obsah NRP musí být v souladu s legislativou EU. Popisuje strategii členského státu EU pro získání podpory ze strukturálních fondů EU a Fondu soudržnosti. NRP vyhodnocuje stav a vývoj země v hospodářské, sociální a politické oblasti a její ambice a cíle v následujících letech. Jedná se o zevrubné zdůvodnění potřeby podpor a definici cílů, jichž má být dosaženo. Obsahuje globální cíl, specifické cíle a návrh operačních programů, které je naplní.“

Obrázek 3 popisuje vztahy mezi jednotlivými prvky strategie Národního rozvojového plánu pro období 2007 – 2013. Detailní popis strategie NRP je uveden v příloze č. 1. Součástí NRP jsou Regionální operační programy (ROP), vytvořené za účelem plánování socio-ekonomického rozvoje statistické územní jednotky (NUTS II). Regionální operační programy podrobněji rozpracovávají priority stanovené v Národním rozvojovém plánu. Na základě vypracovaných ROP mohou regiony žádat o poskytnutí podpory ze strukturálních fondů EU. V současnosti má Česká republika zpracován Národní rozvojový plán pro období 2004-2006 a 2007-2013. [31]

obrázek 3 - Schéma popisující vztahy mezi prvky strategie NRP [30]

1.3.2.3 Národní strategický referenční rámec

Národní strategický referenční rámec (NSRR) navazuje na Národní rozvojový plán a zpracovává ho každá členská země EU. Je to základním programovým a strategickým dokumentem, který definuje priority a opatření, na které chce členská země v daném programovacím období využít prostředky ze strukturálních fondů EU a Fondu soudržnosti. V NSRR je popsán celkový mechanismus a struktura čerpání fondů EU včetně popisu jednotlivých operačních programů. Dokument je připomínkován a schvalován ze strany Evropské komise a teprve po vyjednání NSRR může dojít k vyjednávání jednotlivých operačních programů. Národní strategický referenční rámec 2007-2013 pro ČR vychází z Národního rozvojového plánu ČR 2007-2013. [29]

1.3.2.4 Společný regionální operační program

Společný regionální operační program (SROP) je jedním z pěti programů, které byly realizovány v ČR v letech 2004-2006 na základě Rámce podpory Společenství pro Cíl 1. Dalšími operačními programy jsou [34]:

- Průmysl a Podnikání,
- Rozvoj lidských zdrojů,
- Infrastruktura,
- Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.

SROP je zastřešujícím dokumentem zahrnujícím rozvojové priority sedmi regionů soudržnosti, které mohly být v daném programovacím období podporovány ze strukturálních fondů EU v rámci Cíle 1. Jedná se o celé území České republiky s výjimkou regionu NUTS 2 Praha, který je hospodářsky nejvýkonnějším regionem, v němž je dlouhodobě vytvářena téměř čtvrtina hrubého domácího produktu ČR. Důraz je v rámci SROP kladen na podporu vyváženého a udržitelného ekonomického rozvoje regionů, který má vycházet z iniciativ veřejného, neziskového a soukromého sektoru. Program je založen na eliminaci faktorů, které překážejí rozvoji potenciálu regionu a na využití výhod, které poskytují příležitosti pro ekonomický růst.

SROP podporuje především aktivity, jejichž realizace z hlediska platné české legislativy spadá do působnosti obcí nebo krajů. Tím se tento program odlišuje od zbývajících operačních programů, které se zaměřují na realizaci opatření, jež jsou z hlediska české legislativy převážně v působnosti státu.

Cílem SROP je především dosažení trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života obyvatel regionů prostřednictvím nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace. [34]

1.3.3 Regionální politika EU

Regionální a strukturální politika EU patří mezi nejvýznamnější politiky EU vůbec. Tyto politiky jsou ze strany institucí EU souhrnně nazývány politikou hospodářské a sociální soudržnosti, jejímž úkolem je zajistit, aby se regiony, jejichž rozvoj zaostává za evropským průměrem, dostaly pomocí investic na stejnou úroveň.

Fungování regionální politiky EU je založeno na několika základních principech, které reflektují programovou a právní úpravu celého procesu poskytování finanční pomoci. Více o principech programování, koncentrace, partnerství (komplementarity), adicionality (doplňkovosti) a principu monitorování a vyhodnocování v [15, 43, 51].

Evropská regionální politika je politikou solidarity. Více než třetina rozpočtu EU je věnována na snižování rozdílů v rozvoji jednotlivých regionů a nerovností v blahobytu občanů. K narovnávání ekonomických a sociálních disparit mezi regiony využívá EU strukturální fondy coby svůj vlastní finanční nástroj.

Těchto strukturálních fondů v současnosti existuje několik a každý má určenu specifickou oblast, ve které působí. Finanční prostředky z fondů jsou potom rozdělovány na úrovni členských států na základě zvláštních, obvykle tematicky zaměřených programů či podobných nástrojů. Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.2 Regionalizace a typy regionů, území každého z členských států EU je rozděleno do několika úrovní regionálního členění NUTS, které je využíváno jednak pro účely statistického šetření, ale hlavně jsou na jeho základě přidělovány prostředky ze strukturálních fondů. Podpora evropských fondů směřuje konkrétně na úroveň NUTS II. [32, 35] Jak již bylo zmíněno, strukturální fondy jsou určeny pro chudší nebo jinak znevýhodněné regiony. V současnosti existují dva strukturální fondy.

Evropský fond pro regionální rozvoj

Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF) byl vytvořen pro zvyšování atraktivity regionů (zejména zkvalitňování infrastruktury) a rozvoj cestovního ruchu. Dále jsou jeho finanční prostředky investovány do kultury, včetně ochrany kulturního a přírodního dědictví (s podmínkou, že budou vytvořena nová trvalá pracovní místa), čímž se aktivně podílí na uskutečňování cílů hospodářské a sociální soudržnosti regionů a tím i celé EU. [32]

Evropský sociální fond

Prostřednictvím Evropského sociálního fondu (ESF) jsou jako v případě ERDF realizovány cíle politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Finanční prostředky tohoto fondu jsou využívány pro podporu projektů v oblastech zaměstnanosti a lidských zdrojů. Cílů dosahuje mimo jiné posilováním sociálních programů členských států EU, podporou rovných příležitostí na trhu práce nebo pro zlepšování mobility pracovních sil v rámci EU. [32]

2 REGIONÁLNÍ DISPARITY

Regionální disparity se stávají stále frekventovanějším termínem, jenž v průběhu posledních desetiletí nabývá na významu. Je to dáno tím, že je velice úzce spojen s regionálním rozvojem. Ač se stal zejména v poslední době tento pojem fenoménem, jeho interpretace není zcela jednoznačná. Nejednotnost jeho chápání je dána zejména tím, že tento termín nemá dostatečně propracovanou teoretickou oporu a přesně vymezený systémový a metodologický rámec. Proto je výzkum v této oblasti vysoce aktuálním tématem. Problematika regionálních disparit je řešena následujícími autory a díly: [17, 23, 55, 57].

Regionální disparity mohou být sledovány na základě fyzické a socioekonomické podstaty regionu. Zatímco fyzicko-geografické a klimatické podmínky regionu jsou dané a víceméně neměnné, hospodářské a sociální rozdíly mezi regiony přichází souběžně s přirozeným vývojem. V každém státě či regionu lze nalézt jak prosperující regiony s vysokou životní úrovní, tak regiony chudší s množstvím nejrůznějších specifických problémů.

Regionální rozdíly mohou vyplývat z tzv. územní diferenciaci a z územní intenzity. Územní diferenciaci je primárně dána nerovnoměrností v rozmístění přírodních podmínek, sekundárním vlivem je aktivita lidské společnosti. Z hlediska územní intenzity pak lze ještě rozlišit diferenciaci z hlediska lidí (dáno geneticky podmíněnou homogenitou lidského druhu) a socioprofesionálních skupin (struktura společnosti vyjadřující vzájemné vztahy lidí a institucí závislých na vnějších podmínkách a prostředí). V rámci regionů a jejich vzájemné interakce dochází k základní polarizaci: homogenita x heterogenita, jenž vychází ze složitých oboustranných vztahů konkurence a kooperace. *„Zatímco homogenita je podmínkou pro zachování vnitřní integrity regionu, heterogenita je hnací silou a zdrojem podnětů vývoje [23].“* Proto je nutné rozlišovat, které rozdíly v regionálním rozvoji jsou žádoucí a které naopak tento vývoj ovlivňují negativně. Zkoumání disparit se během uplynulých desetiletí s absolutní převahou orientovalo na zjišťování a vyhodnocování „negativních“ disparit. Je to dáno systémem regionální politiky EU i ČR, kde jsou podporovány právě zaostávající regiony. Naopak zjišťování a vyhodnocování „pozitivních“ disparit zůstává mimo zorné pole vědců, politiků i manažerů. [23, 51]

Disparity je nutné zkoumat ne proto, aby se zcela vyhladily veškeré rozdíly, ale aby si lidstvo uvědomilo jedinečnost prostředí, kde žije, a dovedlo účinně využít svých potenciálních komparativních výhod. **Informace zjištěné z identifikace disparity** mohou mít **pro příjemce hodnotu** [23]:

- poznávací – zvyšují stav poznání, informují o širším kontextu objektivní reality,
- motivační – stimulace způsobu jednání jedince z dlouhodobého hlediska,
- operativní – mohou vyvolat okamžitou reakci,
- rozhodovací – vyhodnocení informace vede příjemce k přijetí rozhodnutí.

2.1 Chápání pojmu regionální disparita

Na tomto místě je již nezbytně nutné ujednotit si význam slova disparita tak, jak bude používán v dalších kapitolách. V literatuře i výkladových slovnících se pojem regionální disparita vyskytuje jen velice zřídka. Disparita jako taková je chápána velmi obecně. Pro účely této diplomové práce byl vybrán jako nejvhodnější přístup k definování regionálních disparit, který využívá řešitelský tým projektu WD-55-07-1 (více viz kapitola 2.3 Výzkum a zjišťování disparit), který se shoduje na tom, že zatímco pojem „rozdíl“ lze chápat jako informaci o výsledku nějakého porovnávání (ať kvantitativního nebo kvalitativního), pojem „disparita“ již může být určitým poznatkem o tom, že je tento rozdíl neopodstatněný, nepřirozený a tudíž nežádoucí. Stručně řečeno je **za disparitu považována každá rozdílnost či nerovnost, jejíž identifikace a srovnávání má nějaký smysl.** [55]

2.2 Příčiny vzniku regionálních disparit

Současná prostorová ekonomie uvažuje zejména tyto **příčiny meziregionálních rozdílů** [27]:

- přírodní podmínky,
- demografická situace,
- ekonomická struktura,
- relativně nízká mobilita pracovních sil a kapitálu,
- nepružnost nákladů a cen,
- politické a psychologické faktory.

Přírodní podmínky

Působení přírodních podmínek je historicky podmíněno dosaženou úrovní rozvoje společnosti, neboť k využívání přírodních podmínek musí existovat společenská potřeba a zároveň určitá technická dosažitelnost uspokojení této potřeby. [27]

Přírodní komplex (vliv klimatických, vodohospodářských, reliéfních podmínek, výskyt nerostných zdrojů, geografická poloha, fauna a flora) určitou měrou ovlivňuje ekonomickou strukturu daného území. Je zřejmé, že tato ekonomická struktura zpětně působí i na přírodní podmínky. Ekonomický vliv přírodních podmínek se projevuje zejména v odlišných nákladech. Jedná se hlavně o náklady odvětví, která těchto přírodních podmínek bezprostředně využívají (např. těžba, cestovní ruch apod.), ale ovlivňuje náklady i jiných odvětví např. z hlediska dopravní obslužnosti v náročném terénu a infrastruktury vůbec. [27]

Demografická situace

Pro ekonomický rozvoj regionu má velký význam stabilizovaný přirozený demografický vývoj, neboť věková struktura obyvatelstva značně ovlivňuje úroveň ekonomiky. Každá věková skupina obyvatelstva má specifické nároky na fungování určitých zařízení. S věkovou strukturou obyvatelstva přímo souvisí i daňová výtěžnost a výdaje státního rozpočtu a situace na trhu práce.

Změny struktury a počtu obyvatel jsou způsobovány jednak přirozenou reprodukcí, jednak migrací obyvatel. [26, 27, 51]

Ekonomická struktura

Z hlediska ekonomického rozvoje regionu hraje významnou roli podíl stagnujících odvětví a perspektivních dynamicky se rozvíjejících odvětví. Struktura zastoupených odvětví zásadní měrou ovlivňuje zaměstnanost v daném regionu a výši příjmů.

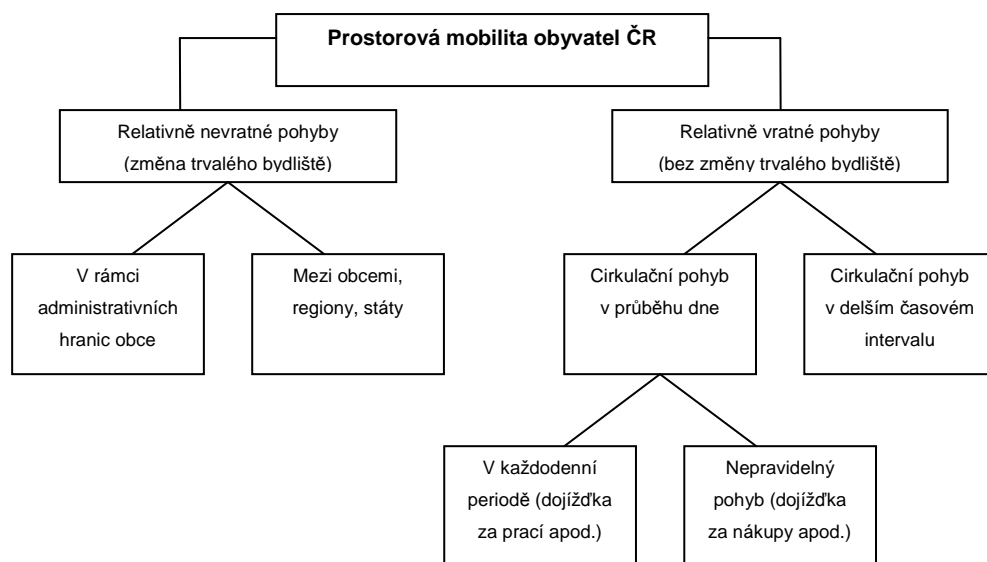
Procesy změn v ekonomice regionů jsou ovlivňovány souběžným působením následujících faktorů [26]:

- lokalizace firem,
- intenzita vnitroregionálních vazeb,
- typ převažující organizační formy firem,
- demografická situace,
- vliv hospodářské politiky státu.

Změny v ekonomice mohou vyústit v růst, rozvoj, stagnaci nebo dokonce v úpadek daného regionu.

Relativně nízká mobilita pracovních sil a kapitálu

Na fungování ekonomiky daného území má svůj vliv i prostorová mobilita obyvatelstva. Druhy prostorové mobility obyvatelstva zachycuje obrázek č. 4. Relativně nízká mobilita pracovní síly v České republice je dána ztíženými podmínkami pro mobilitu, navíc tato nízká míra pramení z historických zvyklostí území.

obrázek 4 - Druhy prostorové mobility obyvatel ČR [51]

Nepružnost nákladů a cen

V regionech existují setrvačné síly znemožňující přirozené přizpůsobování trhů změnám v nabídce a poptávce. Mzdový růst v zaostávajících regionech bývá, bez ohledu na produktivitu práce nebo životní podmínky, závislý na tripartitních dohodách. Z toho pramení zamezení odlivu pracovní síly pryč ze zaostávajícího regionu, ale zároveň se tak tvoří bariéry pro přilákání nového kapitálu. [23]

Politické a psychologické faktory

O vlivu hospodářské politiky bylo hovořeno v kapitole 1.3. Regionální politika.

Příčiny vzniku regionálních disparit uvedené v Národním rozvojovém plánu

V Národním rozvojovém plánu (viz kapitola 1.3.2.2) se říká, že je vývoj regionů ovlivňován prostorovou diferenciací rozvojových faktorů, které jsou závislé na rozdílných výchozích sociálně-ekonomických podmínkách, poloze a stupni urbanizace území. Hlavními příčinami nerovnovážného rozvoje regionů a vzniku regionálních disparit v České republice jsou podle NRP [30]:

- výrazný pokles výroby a zaměstnanosti v těžkém průmyslu (v regionu soudržnosti Moravskoslezsko a Severozápad),
- pokles výroby textilního elektronického průmyslu (region soudržnosti (r.s.) Severovýchod), oděvního a obuvnického průmyslu (r.s. Severovýchod, Střední Morava a Jihovýchod),
- snižování počtu pracovníků v zemědělství (r.s. Jihovýchod, Střední Morava),
- rozvoj terciérního sektoru, který absorboval podstatnou část pracovníků uvolňovaných z neefektivních výrobních (větší intenzita ve velkých městech a aglomeracích)
- nestejný rozvoj soukromého podnikání,
- kvalita lidských zdrojů (vzdělanost, podnikatelská tradice) a místní samosprávy,
- nerovnoměrná vybavení územní technickou infrastrukturou,
- nerovnoměrná územní dostupnost zdravotnické infrastruktury a dostupnost standardní i komplexní zdravotně-sociální péče,

- nízká meziregionální mobilita pracovních sil (omezená možnost získání bytů v místech pracovních příležitostí a dopravní obslužnost),
- přetrvávající neuspokojivý stav životního prostředí (r.s. Moravskoslezsko, Severozápad a ve velkých městech),
- existence řady územně-technických specifik a problémů ztěžujících rozvoj některých regionů (např. důsledky těžba nerostných surovin, členitost krajiny),
- rozdílná geografická poloha regionů v rámci ČR i vzhledem k státům EU a hlavním evropským dopravním koridorům.

2.3 Výzkum a zjišťování disparit

V Evropské unii se pro zjišťování regionálních disparit v současnosti využívá zejména porovnávání úrovně bohatství vytvářeného v jednotlivých zemích, které je vyjádřeno hodnotou hrubého domácího produktu. Evropský statistický úřad má k dispozici širokou databázi sledovaných strukturálních ukazatelů, kterými se hodnotí zejména plnění cílů Lisabonské strategie. V současnosti Eurostat používá tzv. **Zkrácený seznam základních strukturálních ukazatelů** z roku 2003 [16]:

1. Celkové ekonomické prostředí
 - 1.1 HDP na osobu v paritě kupní síly (PPS),
 - 1.2 Produktivita práce,
2. Zaměstnanost
 - 2.1 Míra zaměstnanosti,
 - 2.2 Míra zaměstnanosti starších pracovníků,
3. Inovace a výzkum
 - 3.1 Úroveň dosaženého vzdělání mládeže (ve věku 20-24 let),
 - 3.2 Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj (GERD),
4. Ekonomická reforma
 - 4.1 Srovnání cenové úrovně,
 - 4.2 Podnikové investice,
5. Sociální koheze
 - 5.1 Míra rizika chudoby (po sociálních dávkách),
 - 5.2 Míra dlouhodobé nezaměstnanosti,

- 5.3 Rozptyl regionální míry zaměstnanosti,
- 6. Životní prostředí
 - 6.1 Emise skleníkových plynů,
 - 6.2 Energetická náročnost národního hospodářství,
 - 6.3 Objem nákladní dopravy k HDP.

Tyto strukturální ukazatelé, kromě využití pro hodnocení naplňování cílů Lisabonské strategie, představují také z hlediska regionálních disparit průřezové ukazatele v ekonomické, sociální a environmentální oblasti.

Protože na území České republiky vytvářejí identifikované regionální disparity stále větší rozdíly, rozhodla vláda o financování programu výzkumu a vývoje „Výzkum pro řešení regionálních disparit“. Program je realizován v rámci výzkumného programu Ministerstva pro místní rozvoj v období 2007 – 2011.

Řešitelský tým projektu *WD-55-07-1 Regionální disparity v územním rozvoji České republiky – jejich vznik, identifikace a eliminace*, který je zařazen výše zmíněným programem, mimo jiné zkoumal otázku, proč je důležité se disparitami zabývat. V této souvislosti vytyčil tři základní atributy disparit [55]:

1. **teritorialita disparit** – aplikace disparit podle určitého územního hlediska – úroveň sledování disparit ovlivňuje druh disparity, roli sehrává i fakt, je-li na dané úrovni regionu nějaký řídicí orgán (představitel), který může disparity sám ovlivňovat,

2. **ovlivnitelnost disparit** – možnost a účelnost zmírňování disparit – některé disparity lze ovlivňovat nástroji regionální politiky. I v tomto případě hraje významnou roli fakt, zda jde o region s vlastním představitelem či bez něj. Z hlediska ovlivnitelnosti jsou disparity:

- neovlivnitelné - především disparity založené na hodnocení přírodních zdrojů, rozlohy území apod. Dále se dají rozdělit na disparity neovlivnitelné dočasně a ty, jež nebude možné ovlivnit ani v budoucnu,
- ovlivnitelné – na dané úrovni poznání lze ovlivnit nástroji regionální politiky a to buď přímo nebo nepřímo,

3. **měřitelnost disparit** – způsoby hodnocení velikosti disparit – jejich měřitelnost je spojena s aspekty časového hlediska, objektivnosti měření, aktuálnosti a metodách měření disparit. Výběr metod měření je nutný podřídít vlastnostem sledované disparity:

- absolutní hodnota,
- relativní hodnota,
- srovnávání na základě souhrnného hodnocení regionu,
- využití standardů,
- měřítko nedostatku a odchylek.

Řešitelský tým došel také k závěru, že je pro komparativní regionální analýzy vhodné použít určitý integrovaný indikátor vyjadřující regionální disparity. Protože ale v současnosti zatím takovýto indikátor neexistuje, lze jako východisko využít indikátorových pyramid vytvořených v jiných oblastech (např. ekonomických, sociálních, demografických apod. výzkumech). [23]

2.4 Řešení disparit pomocí regionální politiky

Ke zmírňování nebo úplnému odstraňování rozdílů v ekonomickém rozvoji regionů se využívá zejména regionální politika státu. Cílem regionální politiky by mělo být dosažení pokud možno efektivního a rovnoměrného hospodářského rozvoje všech regionů, zlepšení sociální situace občanů žijících na území regionu, a v neposlední řadě snaha stimulovat region k využívání vlastního potenciálu.

Dvěma významnými klady, které s sebou přináší dobře nastavená a efektivně implementovaná regionální politika, jsou z dlouhodobého hlediska snižování veřejných výdajů a dále možnost profitovat z regionální politiky i pro regiony rozvinuté a stabilní. [24, 44]

Dalo by se říci, že existují dva základní vzorce překonávání regionálních disparit. První upřednostňuje zachování a využívání funkčních rozmanitostí jednotlivých regionů, které jsou z hlediska možností rozvoje pozitivní. Tento přístup znázorňuje schéma na obrázku 5.

obrázek 5 – Překonávání regionálních disparit s využitím funkčních rozmanitostí regionů [44]

Druhý přístup, který byl v České republice realizován de facto během celé totalitní éry až do roku 1989, je od prvního diametrálně odlišný. Preferuje maximální potlačení všech rozdílů. Filozofii tohoto přístupu znázorňuje schéma na obrázku 6.

obrázek 6 – Překonávání regionálních disparit s potlačením všech regionálních rozdílů [44]

Z hlediska dlouhodobého dopadu na ekonomický růst ČR i jednotlivých regionů se jako perspektivní jeví první vzorec, který podporuje prorůstově zaměřené pojetí regionálních disparit. Tzn. zaměřuje se na ty prvky regionálních specifík, které lze využít pro dynamizaci rozvoje daných regionů.

Priority strategie regionálního rozvoje jednoznačně směřují ke snižování negativních regionálních rozdílů. Děje se tak aktivní politikou směřování prostředků na podporu optimálního využívání rozvojového potenciálu regionů a politikou alokace prostředků na odstraňování problémů ve strukturálně postižených regionech. Smyslem regionální politiky ČR není rovnostářské rozdělování omezených zdrojů, ale jasné definování priorit a následná koncentrace prostředků. [44]

3 KULTURNÍ DĚDICTVÍ

Světová organizace UNESCO chápe dědictví jako odkaz minulosti, se kterým dnes žijeme a který bychom měli zachovat i pro budoucí generace. Neboť kulturní a přírodní dědictví je nenahraditelným zdrojem života a inspirace. [52]

Podle [58]: „stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu.“

Tato kapitola je věnována ochraně kulturního dědictví České republiky. Jsou zde uvedeny legislativní prameny, kterými se řídí orgány státní správy a samosprávy, stejně tak jako občané ČR. Zmíněné zákony definují základní pojmy v problematice kulturního dědictví a určují, jakým způsobem má být s památkami nakládáno, jak o ně pečovat, evidovat je apod. Konkrétním pojmům a jejich vysvětlení je vymezen prostor v následující kapitole 4 Klasifikace památek. Závěrečná podkapitola je věnována mezinárodním dokumentům a úmluvám, které se přímo dotýkají České republiky.

3.1 Legislativa v oblasti kulturního dědictví

Základními legislativními prameny (ve znění pozdějších předpisů), jimiž se řídí památkáři, státní instituce, ale i občané České republiky ve vztahu ke kulturnímu dědictví jsou [58, 59, 60, 61]:

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči,
- Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách,
- Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty,
- Zákon č. 80/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu.

Záměrně byly vybrány zákony, jimž podléhají památky nemovitého charakteru, neboť v této práci jsou pro analýzy využívána právě data o nemovitém kulturním dědictví. Pouze pro doplnění stěžejních právních předpisů ve věci kulturního dědictví se ještě uvádí Zákon č. 120/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, který se týká památek movitých. [62]

3.2 Prohlášení věci za kulturní památky

Prohlášení věci za kulturní památku podle [58] provádí Ministerstvo kultury ČR (MKČR) na základě vyjádření krajského a obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Archeologický nález prohlašuje Ministerstvo kultury na návrh Akademie věd ČR.

Ministerstvo kultury ČR vyrozumí písemně vlastníka věci o podání návrhu na prohlášení věci kulturní památku a umožní mu se k věci vyjádřit. Následně MKČR vyrozumí o prohlášení věci kulturní památkou nebo o jejím zamítnutí vlastníka, krajský i obecní úřad obce s rozšířenou působností a organizaci státní památkové péče. U archeologických nálezů také Akademii věd ČR. [58]

3.3 Evidence památek

Jedním z významných podkladů pro evidenci památek z titulu zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, byly historické soupisy, vznikající od poloviny 19. století. Následně byly památky podle příloh výnosu zapisovány do státních seznamů a to buď jednotlivě nebo pod jedním rejstříkovým číslem jako památková rezervace. Zákon také stanovil oddělenou evidenci movitých a nemovitých památek. Tyto seznamy byly vedeny samostatně na krajských pracovištích. Do státních seznamů nemovitých památek se zapisovaly kulturní statky, které měly historickou, významovou a estetickou souvislost a podílely se na souhrnné památkové hodnotě tohoto souboru a to i když byly tvořeny jen částí věci (např. historická vrata apod.). Zatímco nemovité památky se za jednotlivé kraje evidovaly všechny, movité památky v soukromém vlastnictví neevidoval nikdo. [58, 59]

Současný stav je takový, že se kulturní památky zapisují do Ústředního seznamu kulturních památek ČR, který je veden odbornou organizací státní památkové péče. Podrobnosti o evidenci kulturních památek stanoví obecně závazný právní předpis. [58]

3.4 Státní památková péče

„Péče státu o kulturní památky (dále jen „státní památková péče“) zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné

společenské uplatnění kulturních památek. Ostatní orgány státní správy a organizace spolupracují v oboru své působnosti s orgány a odbornou organizací státní památkové péče a pomáhají jim při plnění jejich úkolů. [58]“

„Státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou Ministerstvo kultury, krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Ministerstvu kultury je podřízena odborná organizace státní památkové péče. Orgány státní památkové péče ve spolupráci s ostatními orgány státní správy a za odborné pomoci organizace státní památkové péče, vědeckých, uměleckých a dalších organizací a ústavů dbají, aby se státní památková péče zabezpečovala plánovitě, komplexně a diferencovaně a v souladu s dlouhodobou koncepcí jejího rozvoje. [58]“

3.5 Kulturní dědictví ČR a mezinárodní dokumenty

Památková péče má v České republice mnohaletou tradici a její právní základ i metodické principy se utvářely v souladu a součinnosti s odbornými aktivitami v zahraničí. Znalost základních mezinárodních dokumentů vážících se k ochraně kulturního dědictví je proto v praxi pracovníků památkové péče velmi důležitá.

Česká republika je signatářem řady dokumentů UNESCO a evropských úmluv, které následně přešly v součást právního řádu [39]. Nejvýznamnějšími dokumenty UNESCO jsou Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (známá též jako Haagská úmluva) vč. jejích Protokolů a Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví [53]. Z evropských dokumentů to jsou Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy a Evropská úmluva o krajině pocházející z nedávné doby.

Vedle těchto dokumentů byla v uplynulých desetiletích přijata v ČR celá řada dokumentů organizace ICOMOS. Tyto dokumenty mají funkci hlavně metodickou a jejich dodržování patří v civilizované společnosti k samozřejmým zásadám působení památkové péče. [39]

4 KLASIFIKACE PAMÁTEK

Před vstupem do problematiky klasifikace kulturních památek je vhodné vytyčit teoretický rámec pro pojmosloví kulturního dědictví. Druhá část této kapitoly je věnována ukázkám možných způsobů klasifikace památek, ale také způsobu, jak byla vytvořena klasifikace vlastní.

Ještě je třeba zdůraznit, že se diplomová práce zabývá nemovitými památkami. Data pro tvorbu databáze a analýz byla čerpána ze státního seznamu kulturních památek, kde jsou vedeny právě nemovité památky. Movitá umělecká díla jsou často umisťována do muzeí a galerií, ale do státního seznamu kulturních památek se nezapisují.

4.1 Základní pojmy

V problematice kulturního dědictví jsou často skloňovány výrazy jako památka, národní kulturní památka či památka přístupná veřejnosti. Tyto pojmy zná a běžně používá snad každý, ale ne každý ví, co přesně znamenají, případně jak je definuje zákon. Proto budou některé pojmy, které se v této práci často objevují, popsány.

Kulturní památka

Za (nemovitou) kulturní památku byl podle zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, považován (nemovitý) kulturní statek (popř. dochované historické prostředí sídlištních celků a architektonických souborů) nebo (nemovitá) věc, popř. soubor (nemovitých) kulturních statků nebo soubor (nemovitých) věcí, které jsou dokladem historického vývoje společnosti, jejího umění, techniky, vědy a jiných oborů lidské práce a života, anebo (nemovitá) věc, která má vztah k význačným osobám a událostem dějin kultury. [59]

Kulturním statkem se z památkového hlediska zpravidla rozuměl jeden významový celek tvořený několika částmi, sdílejícími s tímto celkem tutéž kulturní hodnotu. [59]

„(Nemovitou) kulturní památkou podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, je (nemovitá) věc nebo soubor (nemovitých) věcí, prohlášené

rozhodnutím Ministerstva kultury, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, nebo mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem. Kulturními památkami podle zákona č. 20/1987 Sb. jsou rovněž kulturní památky vedené z evidenčních důvodů ve státních seznamech kulturních památek podle zákona č. 22/1958 Sb. [58]“

Národní kulturní památka

„Kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa, prohlašuje vláda České republiky nařízením za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany [58].“

Památková rezervace

„Území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů, může vláda České republiky nařízením prohlásit jako celek za památkovou rezervaci a stanovit podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami. [58]“

Památkové zóny

„Území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, může Ministerstvo kultury po projednání krajským úřadem prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany. [58]“

Archeologický nález

„Archeologickým nálezem je věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí. [58]“

Obecně jsou archeologické památky výtvořeny lidskými rukama nebo přírodninami užitými člověkem, které pocházejí z doby pravěké až raně historické a jsou získány výkopem nebo nálezem. Pro vědeckou, uměleckou nebo vlastivědnou hodnotu je jejich zachování ve veřejném zájmu. [3]

Zpřístupněná památka

Památka běžně přístupná slouží veřejnosti celoročně nebo sezónně k prezentaci kulturního dědictví nebo je součástí této prezentace. Současně bývá s její návštěvou spojen výběr vstupného, který částečně pomáhá pokrýt náklady na provoz a údržbu památky.

Památka, která není běžně přístupná, buď slouží veřejnosti jiným způsobem (radnice, škola, kostel apod.) anebo je veřejnosti zcela uzavřena (např. soukromé byty). I takováto památka může být výjimečně zpřístupněna. A to např. v rámci projektu Dny evropského dědictví. [46]

4.2 Způsoby klasifikace památek

Základem památkové péče je samotná znalost toho, co je potřeba chránit. Proto musí být památky nějakým způsobem evidovány a tyto soupisy se stávají nejen důležitými podklady pro výkon památkové péče, ale její podstatnou součástí. Pro orientaci v rozsáhlých soupisech památkového fondu se využívají různé klasifikace a kategorizace podle určitých hledisek a atributů evidovaných památek.

Způsobů, jak klasifikovat památky, je celá řada. Metodika pro její tvorbu není striktně určena, a tudíž si může každý vytvořit vlastní klasifikaci na základě svých potřeb a účelu jejího využití. I pro potřeby této diplomové práce bylo nutné rozklasifikovat památky do určitých tříd. Východiskem pro tvorbu vlastní klasifikace bylo studium dostupných a známých typologií památek, zejména pak v Atlase cestovního ruchu ČR, dále pak klasifikace podle Jaroslava Herouta, odborníka v oboru, nebo také klasifikace uváděná Sdružením historických sídel Čech, Moravy a Slezska.

Základním členěním památek podle způsobu jejich ochrany je následující [46]:

- památka používající ochranu z pozice zákona o ochraně přírody nebo se na takovém chráněném území nacházející,
- národní kulturní památka,
- kulturní památka,
- památka místního významu.

4.2.1 Klasifikace památek podle Atlasu cestovního ruchu ČR

Atlas cestovního ruchu České republiky používá následující klasifikaci [56]:

- architektonické památky (domy, divadla, vily, radnice, náměstí, kašny, sloupy),
- církevní památky (kaple, kostely, chrámy, kláštery, synagogy, pohřebiště, hřbitovy, rotundy, betlémy),
- hradiště (hradiště a osídlení),
- hrady a zámky (hrady, zámky, zříceniny, letohrádky),
- technické památky (mosty, opevnění, železnice, doly, hřebčiny, vysílače, mlýny, vodní stavby),
- památky lidové architektury,
- vojenské památky (památníky, pomníky, pevnosti, vojenské hřbitovy).

4.2.2 Klasifikace památek podle J. Herouta

Odborník na oblast kulturního dědictví Jaroslav Herout ve své knize *Poznáváme kulturní památky* uvádí následující typologii kulturních památek [18]:

- archeologické památky,
- hrady, tvrze a zámky,
- kostely a kláštery,
- městská opevnění a pevnosti,
- městská architektura, domy,
- sochy, sousoší, kašny a drobná kamenická díla,
- historické a kulturně historické památky a památky vojenské,
- lidová architektura,
- technické památky,

- památky revolučního a dělnického hnutí, dějin KSČ, protifašistického odboje, utrpení a osvobozovacích bojů,
- historické zahrady a parky.

4.2.3 Klasifikace památek podle Dnů evropského dědictví

V katalogu Dnů evropského dědictví lze najít následující typologii památek [11]:

- architektonické památky – městská architektura,
- architektonické památky – lidová architektura,
- architektonické památky – hrady, zámky, tvrze, paláce,
- architektonické památky – architektonické doplňky (plastiky, kašny, ...),
- sakrální architektura – monumentální (kostely, kláštery, ...),
- sakrální architektura – synagogy,
- sakrální architektura – drobná (boží muka, kapličky, kříže apod.),
- funerální (hřbitovní památky),
- funerální (hřbitovní památky) – židovské hřbitovy,
- technické památky,
- militaria – fortifikační systémy, pevnosti,
- archeologické památky,
- historická zeleň – zahrady, parky,
- přírodní památky,
- památná místa,
- muzea, galerie či jiné soubory sbírkových předmětů,
- mimo uvedenou specifikaci – např. muzejní expozice, hřebčín, jeskyně apod.

Zajímavou symboliku dle typologického zařazení památek používanou pro Dny evropského dědictví ukazuje příloha č. 2. O Dnech evropského dědictví více v [10].

4.2.4 Třídění památek na Národním památkovém ústavu

Pro vlastní práci využívá Národní památkový ústav dosti hierarchicky náročného členění památek. Tabulka 2 ukazuje „nejhrubší“ členění nemovitých památek podle funkčního typu. Přičemž se každá kategorie člení na další podrobné podkategorie. [38]

Sofistikovaný systém rozlišování památek obsahuje mnoho dalších hledisek, např. památky podle využití (bytové, církevně-obřadní, zpřístupněné bez expozice apod.), slohu, stavu památky, technického stavu (vyžaduje běžnou údržbu, zničeno či zbořeno apod.).

tabulka 2 - Třídník funkčních typů nemovitých památek [38]

Kategorie památek
AA obytné stavby
AB feudální sídla
AC církevní a sakrální stavby
AD funerální stavby
AE zastupitelské a správní stavby
AF stavby pro soudnictví a vězeňství
AG stavby pro vědu a výzkum
AH stavby pro peněžnictví
AI stavby pro výchovu a vzdělávání
AJ stavby pro obchod
AK stavby pro služby
AL stavby zdravotnické a sociální
AM stavby pro lázeňství
AN stavby pro kulturu a společenské stavby
AO stavby pro výstavnictví
AP stavby pro sport

Kategorie památek
AQ stavby pro turistiku a rekreaci
AR stavby pro myslivost
AS vojenské a opevňovací stavby
AT stavby a díla s převažujícími přírodními prvky
AU drobné stavby a díla
B zemědělské stavby
C stavby pro zpracování zemědělských produktů
D stavby pro zpracování dřeva
E energetické stavby
F vodohospodářské stavby
G dopravní stavby
H stavby pro spoje
I stavby a pozůstatky těžby surovin
J stavby pro hutnictví a kovovýrobu
K ostatní výrobní stavby
X archeologické nálezy a naleziště

4.3 Návrh vlastní klasifikace památek

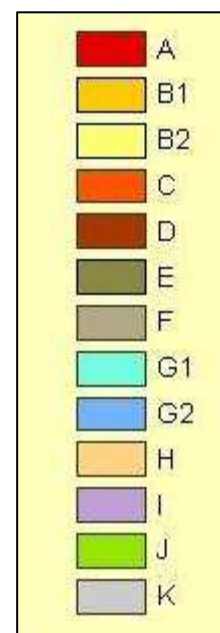
Z důvodu velké heterogenity kulturních památek v České republice bylo nutné pro účely této práce památky určitým způsobem rozklasifikovat. S ohledem na potřebu vytvoření vlastní databáze kulturního dědictví, za účelem zpracování prostorových analýz, se ukázalo jako vhodné navrhnout vlastní klasifikaci památek. Vytvářená klasifikace je založena na výše jmenovaných klasifikacích a bude využita při tvorbě databáze kulturního dědictví (viz kapitola 5.3.1) i při tvorbě mapových výstupů prostorových analýz.

Při tvorbě vlastní klasifikace byl kladen důraz na dostatečné, a však ne příliš obsáhlé členění. Klasifikace původně obsahovala 11 kategorií. Z důvodu záměru zachytit

rozklasifikováním památek částečně i jejich důležitost, byly dvě kategorie ještě rozděleny podle modelu X1 – hlavní památky, X2 – ostatní památky. Konečná verze klasifikace má celkem 13 kategorií památek. Její strukturu uvádí tabulka 3.

tabulka 3 - Vlastní klasifikace památek (zdroj vlastní)

Označení	Název kategorie
A	Hrady a zámky
B1	Církevní památky - hlavní
B2	Církevní památky - ostatní budovy
C	Městská architektura
D	Památky lidové, venkovské architektury
E	Vojenské památky
F	Kamenická díla
G1	Technické památky - hlavní
G2	Technické památky - ostatní díla
H	Ostatní církevní památky
I	Archeologické nálezy
J	Botanické památky
K	Ostatní památky

obrázek 7 - Barevná symbologie (zdroj vlastní)

V souvislosti se zamýšlenými mapovými výstupy byla jednotlivým kategoriím přiřazena barevná symbologie (viz obrázek 7).

Zatímco tabulka 3 uvádí seznam kategorií včetně jejich symbolického označení (písmena A – K), v tabulce 4 je kompletní přehled všech typů vyskytujících se nemovitých památek na území České republiky (zjištěno postupně během zpracovávání databáze), které byly pod jednotlivé kategorie zařazeny. Pomoc s klasifikací některých neznámých nebo nesnadno zařaditelných případů památek byla hledána v Heroutově Slabikáři návštěvníků památek [19] nebo na Internetu.

tabulka 4 - Typy památek zařazené do kategorií (zdroj vlastní)

Označení	Název kategorie	Typy památek za stoupené v kategorii
A	Hrady a zámky	hrad, zámek, zřícenina, letohrádek, tvrz
B1	Církevní památky - hlavní	kostel, klášter, chrám, synagoga, loreta, rotunda
B2	Církevní památky - ostatní budovy	fara, biskupství, děkanství, probožství, kolej, sbor, seminář, komenda, kanovnický dům
C	Městská architektura	měšťanský dům, dům, vila, náměstí, divadlo, knihovna, muzeum, banka, spořitelna, soud, radnice, rychta, škola, špitál, hospic, márnice, tělocvična, sokolovna, hřiště, stadion, střešnice, koupaliště, kolonáda, hospoda, pazderna, chudobinec, městské opevnění, tržnice, masné krámy, výstaviště, dvorec, turistická chata, hudební pavilon, garáže, filmové ateliéry, ministerstvo, věznice, kiosky, mytnice, sanatorium, altán
D	Památky lidové, venkovské architektury	venkovská usedlost, zemědělský dvůr, poplužní dvůr, vinný sklep, haltýř, špýchar, stodola, sušárna, seník, ratejna, zemljanka, pastouška, myslivna, fojtství,
E	Vojenské památky	pevnost, kasárna, liniové opevnění, vojenský hřbitov, vojen. památník, vojen. pomník, zbrojnice
F	Kamenická díla	socha, sousoší, pomník, portál, pamětní deska, pamětní kámen, brzdový kámen, hraniční kámen, hraniční kříž, smírčí kámen, smírčí kříž, drobné kamenické dílo, patník, kašna, sloup, mlín
G1	Technické památky - hlavní	cukrovar, elektrárna, rozvodna el. proudu, čistička, hasičská zbrojnice, hamr, cihelna, huť, kotelna, kovárna, papírna, pekárna, porcelánka, sklárna, přádelna, provaznictví, koželužna, pivovar, celnice, pila, palírna, jízďárna, hřebčín, psinec, včelín, holubník, ovčín, krematorium, mačkárna skla, plynojem, vodojem, vodárenská věž, rozhledna, mandl, jiné zemědělské stavby, mincovna, jatka, hvězdárna, silo, sklad, solnice, sušárna, sýpka, tiskárna, vápenka, železniční stanice, důl (jámová budova, šatna, těžní věž), konzervárna, maják, mlýn, letiště-odbavovací hala, český rozhlas, strojárna, trafostanice
G2	Technické památky - ostatní díla	most, lávka, nádrž, zdymadlo, vodní kanál, pevnostní kanál, vodní stavba, studna, jez, silnice, železnice, sluneční hodiny, měřický bod, lanovka, vysílač, elektrické osvětlení
H	Ostatní církevní památky	hřbitov, hrob, mauzoleum, kolumbárium, karner, křížek, křížová cesta, kaple, motlitebna, zvonička, boží muka, betlém, kostnice
I	Archeologické nálezy	archeologické stopy, mohyla, mohylník, menhiry, hradiště, osídlení, rýžoviště, sejpy, sídliště
J	Botanické památky	park, zahrada, arboretum, obora, zahradnictví, sad
K	Ostatní památky	brána, cesta, rozcestník, hradlo, ohrada, lavice, katovna, pranýř, popráviště, úvoz, valcha, varhany, váza, pokladnice, přírodní výtvoř, jiné drobné dílo

5 ANALÝZY REGIONÁLNÍCH DISPARIT

Analýza existujících regionálních disparit může být vhodným informačním nástrojem k rozpoznání a následnému rozhodování o řízení těchto významných rozdílů pomocí regionální politiky.

Je důležité umět disparity identifikovat, neboť se bezprostředně dotýkají kvality života v regionech. A to, jak již bylo uvedeno v úvodu kapitoly 2, buď pozitivním nebo negativním způsobem. Negativní vlivy regionálních rozdílů je vhodné, ba dokonce většinou nutné, eliminovat, zatímco u opačného typu disparit je výhodné rozvíjet jejich potenciál přinést prosperitu danému regionu. Správná identifikace disparit přinese informaci, kam a jakým způsobem soustředit podporu hospodářského a sociálního rozvoje regionů.

I když se jeví předpoklad existence regionálních disparit jako triviální, při odpovědi na otázku, zda v daném regionu existují regionální rozdíly v socioekonomické úrovni, se ukazuje, že odpověď není tak jednoduché. K potvrzení či vyvrácení tohoto předpokladu lze provést řadu prostorových analýz, které dokáží podat kvalifikovanou odpověď.

Základem pro analyzování území, je jeho přesná definice, čili nad jakými územními celky bude analýza prováděna, na jaké podrobnosti a s jakou mírou generalizace. Dále je nutné určit si ukazatele, které bude analýza sledovat a metody, jimiž se budou ukazatele analyzovat. Aby bylo možné výsledky vyhodnotit, je třeba stanovit jasná kritéria, na jejichž základě bude rozhodnutí o tom, jaké úrovně region v té které oblasti dosahuje, provedeno. Nejčastěji se výsledky porovnávají s průměrem nebo střední hodnotou buď nějakého územního celku nebo území státu, v němž se sledovaný region nachází.

Při stanovování oblasti, nad kterou budou prováděny analýzy pro tuto diplomovou práci, byly zvažovány dvě úrovně. Buď mohla být analyzována oblast celé České republiky s tím, že by se sledoval menší počet větších územních celků (nejspíše krajů) nebo větší počet malých územních celků (data za obce), což by zajišťovalo vyšší úroveň podrobnosti zkoumání. Ukázalo se, že obě úrovně mají svá pro a proti. U většího počtu menších celků se dá předpokládat vyšší míra homogenity daného celku a tudíž menší vnitroregionální rozdíly,

zatímco meziregionální rozdíly potom mohou být vyšší než v druhém případě, tedy menšího souboru větších celků. U tohoto souboru je potom předpoklad obrácený.

Při rozhodování byl nakonec kladen důraz na co nejvyšší míru rozlišení vycházející z faktu, že bude v rámci diplomové práce vytvořena vlastní databáze kulturního dědictví na úrovni obcí a byla by tudíž škoda nevyužít potenciálu této databáze. Z důvodů rozsahu práce a časových by však nebylo možné zpracovat data za všechny obce České republiky, proto byl zvolen region, nad kterým budou analýzy prováděny. Jedná se o Pardubický kraj odpovídající úrovni NUTS III. Tento kraj byl zvolen zejména z důvodu dostupnosti některých ekonomických a administrativních dat, dále proto, že se jedná o známé prostředí autorky práce.

Kapitola 5 je členěna do podkapitol, které se budou postupně věnovat charakteristice zvoleného regionu, identifikaci vhodných ukazatelů pro prostorové analýzy území vzhledem ke kulturnímu dědictví a dále již samotným prostorovým analýzám dle zvolených ukazatelů. V podkapitole 5.3 je také věnován prostor problematice tvorby databáze kulturního dědictví a předzpracování dat.

5.1 Profil Pardubického kraje

Pardubický kraj se nachází ve východní části Čech, kde přes jeho území prochází historická hranice Čech a Moravy. Část severovýchodní hranice kraje je zároveň i česko-polskou hranicí. Z hlediska evropského členění tvoří společně s Královohradeckým a Libereckým krajem region soudržnosti NUTS II Severovýchod. Na rozloze 4 519 km², která řadí Pardubický kraj (Pk) na místo pátého nejmenšího kraje, žije přes půl milionu obyvatel. Průměrná hustota zalidnění činí 112 obyvatel na 1 km². V kraji je 451 obcí, z toho 34 měst, 15 obcí s rozšířenou působností a 26 obcí s pověřeným obecním úřadem. Sídlním městem kraje je statutární město Pardubice. [9]

Pardubický kraj se skládá ze čtyř okresů: Pardubice, Chrudim, Ústí nad Orlicí a Svitavy. Na principu partnerství zde funguje několik mikroregionů, což je považováno za jednu ze silných stránek kraje vedoucí k celkovému rozvoji. V obcích s méně než 500 obyvatel žije 14% z celkového počtu obyvatelstva kraje, což je o dvě třetiny větší podíl oproti průměru ČR. Toto specifické rozložení obyvatelstva se výrazně promítne i v prostorových

analýzách. Vzrůstající tendenci má podíl obyvatelstva v obcích od 500 do 1 999 obyvatel, který je v současnosti roven téměř 24%. Tento podíl je o jednu třetinu vyšší než průměr v ČR. Téměř 22% obyvatel žije v obcích o velikosti 2 000 – 9 999 obyvatel. Obce nad 10 tisíc obyvatel pojímají celkem cca 40% obyvatel, což je o jednu čtvrtinu pod průměrem ČR. Pardubice, coby krajskou metropoli obývá 17,4% celkového počtu obyvatel kraje, což činí okres Pardubice nejlidnatějším. Největšími městy Pardubického kraje jsou Pardubice, Chrudim a Svitavy.

Krajinný ráz je na severovýchodě výrazně ovlivněn částí Orlických hor a nejzápadnějšími svahy Hrubého Jeseníku. Jih a jihovýchod je lemován vrchovinnými oblastmi Žďárských vrchů a Železných hor. Střed a západ kraje je tvořen úrodnou Polabskou nížinou.

Pardubický kraj se vyznačuje rozmanitostí přírodních podmínek, osídlení i průmyslové a zemědělské výroby. Tyto podmínky úzce souvisí i s rozdílnou kvalitou životního prostředí v různých částech regionu. Nejintenzivněji pociťují poškození životního prostředí občané žijící v aglomeraci Pardubic, kde se střetává koncentrace energetického a chemického průmyslu, spolu s dopravními uzly a vysokým počtem obyvatel. Tato lokalita dosahuje úrovně nejvíce poškozeného životního prostředí v rámci celé České republiky.

Ekonomická situace tohoto kraje není v současnosti nejlepší. HDP na 1 obyvatele činil v roce 2006 v přepočtu parity kupní síly 64,7% průměru EU27. Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v Pk se v uplynulých letech vyznačovala neustálým růstem, přesto dosáhla v roce 2006 úrovně 85,5% ČR, tedy hodnoty 17 269 Kč, která je třetí nejnižší. Míra registrované nezaměstnanosti počítaná podle nové metodiky činila na konci roku 2006 6,91% (v okrese Svitavy však dosahovala úrovně 10,33%).

Dobrý potenciál pro další rozvoj Pardubického kraje skýtá jeho výhodná poloha z hlediska dopravního spojení. Krajem prochází významný železniční koridor a několik důležitých silničních tepen. Svůj strategický význam má i mezinárodní letiště umístěné v Pardubicích. [9]

5.2 Identifikace vhodných ukazatelů pro analýzy

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, a vyplývá z celkového cíle diplomové práce, vybrané prostorové analýzy by měly přinést informace o tom, zda vůbec a případně jak ovlivňuje přítomnost kulturního dědictví kvalitu života a rozvoj regionu. Získat tedy nové informace, případně ověřit určité předpoklady (hypotézy) o územním rozložení sledovaných jevů a určit na jejich základě regionální disparity. Základní otázkou je, které ukazatele pro tyto analýzy použít?

V předchozím textu bylo uvedeno, že neexistuje žádný integrovaný ukazatel, který by byl použitelný pro identifikaci regionálních disparit. Proto se musí pracovat s jednotlivými ukazateli (např. byly zmíněny ukazatelé, které využívá Eurostat pro zjišťování meziregionálních disparit na území EU). Pokud se k tomuto připojí jako východisko příčiny vzniku disparit tak, jak je vnímá současná prostorová ekonomie, společně s požadavkem provázat ukazatele s **daty o kulturním dědictví**, jeví se jako vhodné použít pro analýzy nějaký **ekonomický ukazatel** a ukazatel odrážející **životní úroveň v regionu**. Významnou omezující podmínkou při volbě ukazatele je, že musí být sledovatelný na úrovni obcí. Toto vylučuje řadu velice vhodných indikátorů z oblasti cestovního ruchu, které mají logickou souvislost s přítomností kulturních památek v obcích, nebo výši nezaměstnanosti a HDP. Bohužel se takováto data na úrovni obcí tak, aby byla použitelná pro potřeby práce, nepodařila získat. Proto se hledala jiná data související alespoň okrajově s problematikou kulturního dědictví.

Další důležitou podmínkou, vyplývající z potřeby porovnávání výsledků, je pracovat s normalizovanými daty. Proto budou zvolené atributy přepočteny jako podíl k určité hodnotě (např. počet jednotek na 1 obyvatele) nebo vyjádřeny jako hustota (počet jednotek na 1 km²).

Data pro prostorové analýzy jsou vybírána také v souladu s atributem měřitelnosti disparit uvedeným v kapitole 3.2 Zjišťování a měření disparit, kdy je měřitelnost spojena s aspekty časového hlediska, objektivnosti měření a aktuálnosti. Sledované indikátory poskytnou základ pro analýzu prostředí. Jejich samotné definování s sebou přináší okamžitý efekt schopnosti vyvolat diskusi o dané problematice a možnosti jejich použití.

Nejprve budou identifikovány hlavní disparity v regionu za jednotlivé ukazatele (oblasti), následně budou výsledky porovnány. To znamená, že se budou hledat možné průniky disparit dle sledovaných indikátorů na území regionu. Analýzy budou prováděny podle následujícího modelu:

1. směr prostorového rozložení sledovaného jevu,
2. kartogram,
3. shluková analýza.

Pořadí analyzovaných jevů:

1. kulturní dědictví,
2. ekonomická úroveň regionu,
3. životní úroveň v regionu.

5.3 Prostorová analýza kulturního dědictví

Ze zadání diplomové práce plyne, že budou provedeny prostorové analýzy regionálních disparit, a to v návaznosti na stěžejní téma kulturního dědictví. Nejprve bude nutné vytvořit si databázi s daty o kulturních památkách v České republice a teprve pak pokračovat v hledání dalších vhodných dat pro potřeby analýz a navazujících šetření.

5.3.1 Tvorba databáze kulturního dědictví

Základem každé analýzy jsou data, a proto je potřeba věnovat jim značnou pozornost. Důležitým východiskem pro získávání dat je určit si, jaká data budou pro zpracování analýz a výstupů vhodná, dále odkud a v jaké formě budou získávána a na jaké úrovni podrobnosti bude potřeba s daty pracovat (zda budou analýzy prováděny např. nad regiony, kraji či dokonce na nejjemnější úrovni rozlišení, a to nad obcemi). Důležitými faktory pro kvalitní data jsou např. aktuálnost, vypovídací schopnost, obsahová správnost, kompletnost, komplexnost a možná návaznost na data z jiných zdrojů [49]. Velké výhody přináší data, která je možno získat v elektronické podobě a jsou dostupná pokud možno prostřednictvím Internetu. Takováto data lze nejrychleji zpracovávat a odpadá odstraňování případných nežádoucích chyb, neúplnosti v datech nebo naopak eliminace duplicitních dat.

Množství nejrůznějších dat, která jsou volně k dispozici je poměrně velké. Nejvhodnější je však využívat data poskytovaná institucemi považovanými za důvěryhodné (např. státní instituce a orgány státní správy či samosprávy). Další důležitou podmínkou je, aby se shodovala oblast, kde instituce data získávala, s celou zájmovou oblastí na jejímž území budou prováděny analýzy, tedy mají-li být analýzy provedeny nad Českou republikou na úrovni krajů, je potřeba, aby byla k dispozici stejná data za všechny kraje ČR. To samé na úrovni okresů nebo dokonce obcí, bude-li v analýze třeba. Již tato dvě kritéria bohužel značně zužují možný výběr dat, která jsou k dispozici. Mnoho krajských úřadů provádí různá šetření a následně poskytuje velice zajímavá data, ale tato šetření mají většinou pouze fakultativní charakter a tudíž nejsou prováděna ve všech krajích.

V rámci diplomové práce bude vytvořena databáze kulturního dědictví pro celou Českou republiku, ale prostorové analýzy hledající disparity budou provedeny pouze nad zvoleným regionem, tedy v Pardubickém kraji.

5.3.2 Základní balík dat o kulturním dědictví

Při získávání dat o kulturním dědictví byl kladen důraz jak na jejich aktuálnost, tak na maximalizaci dosažitelné prostorové rozlišitelnosti. Základní balík dat vytvořený v rámci této diplomové práce obsahuje všechny památky evidované Národním památkovým ústavem k 1.1.2007 na území České republiky, a to dokonce na nejvyšším možném stupni prostorového rozlišení - za jednotlivé obce (základní územní jednotky). Data byla čerpána z internetového portálu Národního památkového ústavu v sekci MonumNet [40] a zachycují stav databáze k 31. 8. 2007.

Na adrese www.monumnet.npu.cz je zveřejněn tzv. otisk evidence kulturních památek, které jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek ČR, a dalších, které mají různý statut památkové ochrany. Památky jsou zařazeny vždy do určitého kraje, dále okresu a konečně i do určité obce, kde se fyzicky nacházejí. Nemovité památky lze rychle vyhledávat na základě několika kritérií (viz obrázek 8):

- historická země (Čechy, Morava, Slezsko),
- kraj / Okres,
- sídelní útvar / Část obce,
- ulice, náměstí / umístění,

- číslo popisné,
- památka,
- číslo rejstříku,
- památková ochrana (je v návrhu, je chráněno, již není chráněno)

obrázek 8 - MonumNet - vyhledávání nemovitých památek [40]

Pod odkazem „NKP, světové dědictví, chráněná území...“ lze opět podle krajů a okresů vyhledat (viz obrázek 9):

- památky světového kulturního dědictví,
- národní kulturní památky,
- archeologické památkové rezervace,
- ostatní památkové rezervace,
- městské památkové rezervace,
- krajinné památkové zóny,
- městské památkové zóny,
- vesnické památkové zóny.

Uveřejněný soubor evidovaných památek se nepřetržitě vyvíjí. I když je evidence památek průběžně aktualizována a upřesňována, stále se zde nachází řada nedostatků a nepřesností, které pramení již z historie tvorby samotné databáze.

MonumNet Světové dědictví, NKP, chráněná území

Hledání

Kraj/Okres: <-- vyberte -->

Typy:

- Světové kulturní dědictví
- Národní kulturní památky
- Archeologické památkové rezervace
- Ostatní památkové rezervace
- Městské památkové rezervace
- Vesnické památkové rezervace
- Krajinné památkové zóny
- Městské památkové zóny
- Vesnické památkové zóny

Název:

Vyhledat

Kraj

- Všechny okresy
- hl.m.Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj
- Královéhradecký kraj
- Pardubický kraj
- Kraj Vysočina
- Jihomoravský kraj
- Olomoucký kraj
- Zlínský kraj
- Moravskoslezský kraj

Okres

- Benešov
- Beroun
- Blansko
- Brno-město
- Brno-venkov
- Bruntál
- Břeclav
- Čes.Budějovice
- Česká Lípa
- Český Krumlov
- Děčín
- Domažlice
- Frýdek-Místek
- Havlíčkův Brod
- Hodonín

obrázek 9 - MonumNet - vyhledávání světového dědictví, NKP, chráněného území [40]

5.3.3 Předzpracování dat

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, veškeré informace o památkách evidovaných Národním památkovým ústavem byly získávány prostřednictvím MonumNetu, kde jsou k dispozici tabulky za jednotlivé kraje České republiky s kompletním souborem evidovaných památek vytvořené v programovém prostředí MS Excel.

Každá tabulka obsahuje 10 sloupců určujících atributy dané památky:

1. číslo rejstříku, kde je památka zapsána,
2. stav evidence památky:
 - 0 – navrženo k prohlášení památkou, řízení neukončeno,
 - D – prohlášeno kulturní památkou + doplněno/revidováno dalším prohlášením,
 - j – řízení ukončeno Ministerstvem kultury v r. 1994 „z procesních důvodů“,
 - n – řízení ukončeno neprohlášením kulturní památkou,
 - P – prohlášeno kulturní památkou ministerstvem kultury,
 - R – zapsáno do státního seznamu před r. 1988 a část nebo celek prohlášen památkou,
 - S – zapsáno do státního seznamu před r. 1988,
 - X – zapsáno do státního seznamu a zaniklo před rokem 1988,
 - Y – zapsáno do státního seznamu + zrušeno prohlášení,
 - Z – prohlášeno + zrušeno prohlášení kulturní památkou,
3. název okresu,

4. název sídelního útvaru,
5. část obce,
6. číslo popisné,
7. název (popis) památky,
8. umístění památky,
9. číslo orientační,
10. historická země:
 - Č – Čechy,
 - M – Morava,
 - S – Slezsko.

Památky, u kterých je uveden stav 0, D, X, Y, Z, nemohly být do databáze zařazeny, neboť již fakticky neexistují, jejich stav je v natolik havarijním stavu, že již nemohou být prohlášeny kulturní památkou, nebo byl sice podán návrh na jejich prohlášení kulturní památkou, ale toto prohlášení nebylo doposud učiněno, tudíž nejsou památkou oficiální.

V MonumNetu lze také otevřít detailní informace o konkrétní památce, což se později ukázalo jako nepostradatelné pro další práci s daty (viz obrázek 10).

Číslo rejstříku	uz	Název okresu	Sídelní útvar	Část obce	čp.	Památka	Ulice,nám./umístění	č.or.	HZ	R
26146 / 6-2041	S	Pardubice	Bělečko	Bělečko		kaplička P. Marie	náves			
Památka :		kaplička P. Marie								
Ochrana stav/typ uzavření :		zapsáno do státního seznamu před r.1988								
Památkou od :		3.5.1958								
Číslo rejstříku ÚSKP :		26146/6-2041								
Název okresu :		Pardubice								
Sídelní útvar (město/ves) :		Bělečko								
Část obce :		Bělečko								
Katastrální území :		Bělečko								
Ulice,nám./umístění :		náves								
Číslo popisné :										
Číslo orientační :										
Obec s rozšířenou působností :		Holice								
Obec (obecní úřad) :		Býšť								
Stavební úřad :		Stavební úřad - Městský úřad Holice								
Finanční úřad :		Finanční úřad v Holicích								
Historická země :		Čechy								

obrázek 10 - MonumNet - detailní tabulka k památce [40]

Aby mohl být naplněn cíl této práce prostřednictvím vytvoření prostorových analýz s pomocí programového prostředku ArcGIS Desktop, bylo třeba propojit vlastní databázi památek získanou z MonumNetu s daty ArcČR [1]. Na základě porovnání tabulek s obcemi

bylo zjištěno, že jich je v ArcČR vedeno daleko méně než v MonumNetu. Mnoho menších obcí je totiž na základě členění územní samosprávy přiřazeno pod správu jiné obce (obec s rozšířenou působností, tzv. obec s pověřeným obecním úřadem, nebo se jednalo pouze o části obce atd.). Aby bylo možné pracovat se všemi památkami, které se nacházejí i v těch nejmenších obcích (částech obcí), musel být nalezen určitý klíč, podle kterého lze přiřadit obec i s památkou k obci, pod jejíž samosprávu náleží. Dalším úkolem bylo propojit tyto obce s obcemi v databázi ArcČR.

Jako jednoznačný identifikátor bylo použito identifikační číslo základní územní jednotky NUTS 5 – IČZÚJ, které je vedeno v jednotném číselníku obcí ČR 2007 [36]. Tento číselník je tvořen a spravován oddělením demografické statistiky Českého statistického úřadu (ČSÚ). Pracovníci ČSÚ jej pravidelně aktualizují změnami získanými z Územního identifikačního registru, který je spravován též Českým statistickým úřadem. Výchozí číselník, se kterým bylo při získávání IČZÚJ pracováno, zaznamenával všechny změny v obcích, které se odehrály k poslednímu lednu roku 2007. Zveřejněn a uveden v platnost byl dne 14. 3. 2007.

Města, tj. obce s působností městského úřadu nebo magistrátu (celkem 574 měst v ČR včetně Prahy), jsou v číselníku zvýrazněna tučným písmem. Městyse tato publikace od obcí nerozlišuje a jelikož se při zpracovávání demografických statistik používá jako nejmenší územní jednotka obec, nejsou v číselníku členěna statutární města na městské části (na rozdíl od databáze v MonumNetu).

Jelikož byla databáze vytvářena v druhé polovině roku 2007, bylo nutné zkontrolovat, zda data v MonumNetu odpovídají skutečnosti – tedy zachycují-li změny v obcích, které byly schváleny do 30. 1. 2007. Aktuální změny byly nalezeny na stránkách Ministerstva vnitra ČR. Od roku 2004 do 2007 došlo k četným přesunům obcí v rámci okresů i krajů. Některé obce nově vznikly nebo zanikly (zejména v důsledku slučování a oddělování od původních obcí), vznikaly a zanikaly také městské obvody větších měst. [36]

Na základě prověření databáze MonumNetu bylo shledáno, že zde tyto změny zachyceny nejsou. Toto zjištění značně zkomplikovalo situaci. Nedostatkem bylo nezbytně nutné odstranit, jinak by nebylo možné propojovat data z MonumNetu s daty jinými, aktuálními, která by byla prostorově vázána k jiným územním celkům.

Veškeré úkony vedoucí k přidělení identifikačního čísla IČZÚJ obcím i provedení změn, které databáze nezachycuje, se uskutečňovaly v prostředí MS Excel.

Aby se s databází lépe pracovalo, byly obce rozčleněny do okresů a ty do příslušných krajů. Pro každý okres České republiky byl v prostředí MS Excel vytvořen samostatný soubor, kde se na prvním listu nachází výše zmiňovaná tabulka s památkami včetně jejich deseti atributů, získaná z MonumNetu. V tomto listu bylo třeba opravit a přesunout některé obce do správného okresu či kraje v souladu se změnami, ke kterým do roku 2007 došlo. Výrazně nejvíce změn zaznamenává Středočeský kraj.

Na druhém listu je vygenerovaný seznam těch obcí v daném okrese, v nichž se nachází alespoň jedna památka. Pro zjištění těchto obcí bylo využito jednoduchého makra. I tento seznam prošel stejnou úpravou. Dále se na listu 2 nachází seznam obcí s jejich identifikačními čísly IČZÚJ použitý z číselníku 2007. Následně bylo jednoduchou operací přiděleno identifikační číslo IČZÚJ obcím s výskytem památky. Některé zůstaly bez čísla i nadále. Jedná se o části obcí, mající vlastní katastrální území, ale patřící pod obecní úřad obce, jejíž jsou částí.

Vyvstala tedy základní otázka, jak zjistit obec (obecní úřad), ke které se obec bez vlastního IČZÚJ řadí, a přiřadit jí IČZÚJ této příslušné obce. V tuto chvíli se ukázaly jako užitečné již zmiňované detailní informace k památkám (viz obrázek 10). Jediným řešením, jak určit příslušnou obec, bylo ručně otevřít vždy alespoň jednu detailní tabulku k památce, která se nachází v obci bez vlastního IČZÚJ, a zde zjistit její obecní úřad.

Obcí, u kterých bylo třeba tento problém odstranit, bylo skutečně velké množství, zhruba ¼ z celkového počtu. Protože bylo žádoucí nepodcenit lokalizování obecního úřadu, z důvodu zajištění přesnosti celé databáze, přiřazování IČZÚJ u „problémových“ obcí si vyžádalo mnoho hodin práce. Navíc některé detailní tabulky neměly kompletní informační obsah, a tudíž se muselo několik obcí dohledávat ještě složitě prostřednictvím Internetu. Většinou se jednalo o již zaniklé obce (zejména v těžebních oblastech na Mostecku, Chomutovsku a Teplicku). V těchto obcích jsou, i přes jejich zánik, památky nadále evidovány. Z důvodu zachování úplnosti databáze všech evidovaných památek nebyly ani tyto obce s památkami z databáze vynechány, pouze byl v databázi přidán další sloupec, v němž se uvádí, že se jedná o zaniklou obec, a její IČZÚJ má přiřazenou nulovou hodnotu.

Takto byly získány již kompletní aktuální seznamy obcí s výskytem památky a jejich identifikátory (IČZÚJ) pro to, aby mohly být dále propojovány s jinými daty a tabulkami. Tyto seznamy jsou připraveny pro všechny okresy krajů ČR.

Aby mohlo být s daty dále pracováno v prostředí ArcGIS, byly všechny dosud vytvořené tabulky převedeny do prostředí MS Access (př. viz tabulka 5 ukazující přidělení IČZÚJ obcím v okrese Pardubice). Odtud už lze vytvořenou databázi načíst a následně dle potřeby propojovat s daty ArcČR [1]. Bylo zjištěno, že vrstva obcí v digitální geografické databázi ArcČR nenesou formálně správné názvy obcí – často se zde využívá zkrácených názvů. To však nemá vliv na propojování dat, neboť bezchybné propojení bude zajištěno pomocí jedinečného identifikátoru IČZÚJ. Toto je nutné si pohlídat pouze při tvorbě mapových výstupů.

Ani data v databázi ArcČR nebyla aktuální a muselo dojít k několika úpravám. Datová sada pochází z roku 2006 a nezachycuje tedy přesuny obcí mezi okresy. Nezachycuje ovšem ani změny ve správní organizaci některých měst. Např. v databázi ArcČR má obec Hostovice samostatné katastrální území, i když v současnosti již spadá pod Pardubice. Tento typ změn byl opraven pomocí funkce „merge“, kdy byly geometricky spojeny dvě obce se zachováním atributů. Přesuny obcí mezi okresy způsobily, že již neodpovídají zastaralé hranice okresů – tento problém byl řešen pomocí generalizační funkce „dissolve“, kdy dochází ke sloučení všech prvků do jednoho nového prvku znázorňujícího nové hranice okresů.

tabulka 5 - Ukázka tabulky z databáze památek v MS Access (zdroj vlastní, zdroj dat [40])

	ID	Číslo rejstříku	uz	Název okresu	Sídelní útvar	Část obce	čp	Památko	Ulice,nám/umís	čor	HZ
▶	1		0	Pardubice	???		čp.?	jiná obytná stav			
	2	26146 / 6-2041	S	Pardubice	Bělečko	Bělečko		kaplička P. Ma	náves		Č
	3	30732 / 6-5167	S	Pardubice	Bohumileč	Bohumileč		silniční most	přes Brodecký		Č
	4	40389 / 6-5192	S	Pardubice	Brloh	Brloh		tvrz, archeologi			Č
	5	101280	P	Pardubice	Býšť	Býšť	čp.54	vodní mlýn			Č
	6		0	Pardubice	Čepí	Čepí		krucifix			Č
	7	18210 / 6-2055	S	Pardubice	Dašice	Dašice		kostel Narození	Hrdličkova ul.		Č
	8	23096 / 6-2059	S	Pardubice	Dašice	Dašice		socha sv. Jana	nám. T. G. Mae		Č
	9		0	Pardubice	Dašice	Dašice		smírčí kříž			Č
	10	32589 / 6-4650	S	Pardubice	Dašice	Dašice		kašna - fontána	nám. T. G. Mae		Č
	11	14043 / 6-4755	S	Pardubice	Dašice	Dašice	čp.18	měštanský dům	nám. T. G. Mae		Č
	12	21529 / 6-4652	S	Pardubice	Dašice	Dašice	čp.19	měštanský dům	nám. T. G. Mae		Č
	13	38895 / 6-4756	S	Pardubice	Dašice	Dašice	čp.21	měštanský dům	nám. T. G. Mae		Č
	14	36615 / 6-5203	S	Pardubice	Dašice	Dašice	čp.25	obecní úřad	nároží nám. T. I		Č
	15	46001 / 6-4651	S	Pardubice	Dašice	Dašice	čp.31	vila Vosáhlova	Jungmannova u		Č

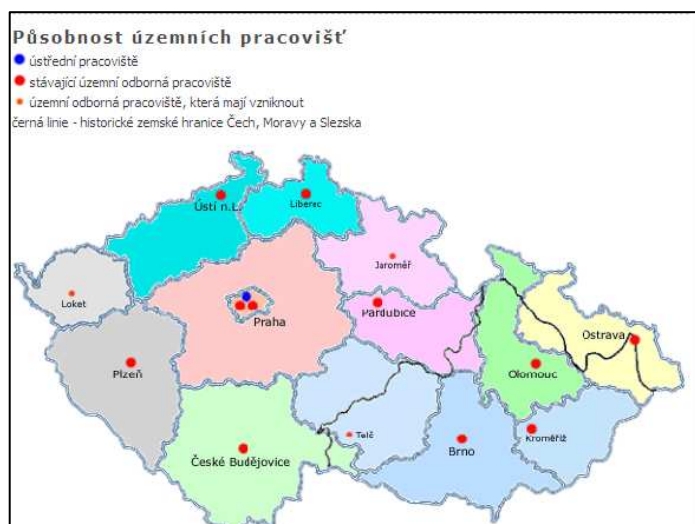
5.3.4 Zdroj dat – Národní památkový ústav

Protože byla data pro tvorbu databáze památek čerpána z MonumNetu vytvořeného Národním památkovým ústavem a zároveň konzultace k problematice kulturního dědictví pro tuto práci byly vedeny s pracovníky NPÚ, je namístě zmínit a přiblížit funkci a činnosti této organizace.

Národní památkový ústav je odbornou státní příspěvkovou organizací s celostátní působností v oblasti památkové péče, která je zřízena ministerstvem kultury ke dni 1.1. 2003 na základě zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, kdy vznikl splnutím dosavadních odborných organizací státní památkové péče. Pracoviště NPÚ, vzniklá v roce 2003 z původních samostatných ústavů, jsou postupně doplňována tak, aby nakonec odpovídala krajskému členění. [37]

Působnost územních pracovišť (viz obrázek 11):

- ústřední pracoviště: Praha,
- stávající územní odborná pracoviště: Praha, Plzeň, Pardubice, Ústí nad Labem, Liberec, Olomouc, Ostrava, Kroměříž, Brno, České Budějovice,
- územní odborná pracoviště, která mají vzniknout: Loket, Jaroměř, Telč.

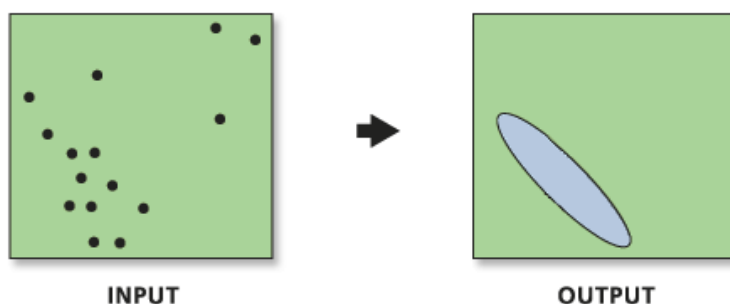

obrázek 11 - Působnost územních pracovišť NPÚ [37]

Národní památkový ústav se řídí Statutem NPU podepsaným ministrem kultury v roce 2006 a Hlavním organizačním řádem NPU. Zajišťuje a vykonává činnosti a úkoly stanovené v zákoně a dalších právních předpisech (viz příloha 3 Statut NPU). Statut dále definuje jeho organizační členění, statutární a další orgány, ostatní činnosti a hospodaření. Celé organizační schéma lze nalézt na webových stránkách NPÚ. [41]

5.3.5 Směr prostorového rozložení sledovaného jevu

První analýzou, která bude provedena nad daty z databáze památek, je zjištění směru prostorového rozložení sledovaného jevu. Tato i ostatní analýzy budou provedeny, jak již bylo zmíněno na začátku kapitoly, pouze pro území Pardubického kraje. Pro zjištění směru prostorového rozložení kulturních památek bude využit nástroj prostorových analýz Directional Distribution (Standard Deviational Ellipse) v programovém prostředí ArcGIS Desktop 9.2¹. Tento nástroj měří, zda rozložení prvků vykazuje určitý směrový trend. [14] Způsob, jakým tento nástroj pracuje, ilustruje obrázek 12.

obrázek 12 – Schéma Directional distribution (Standard Deviational Ellipse) [14]

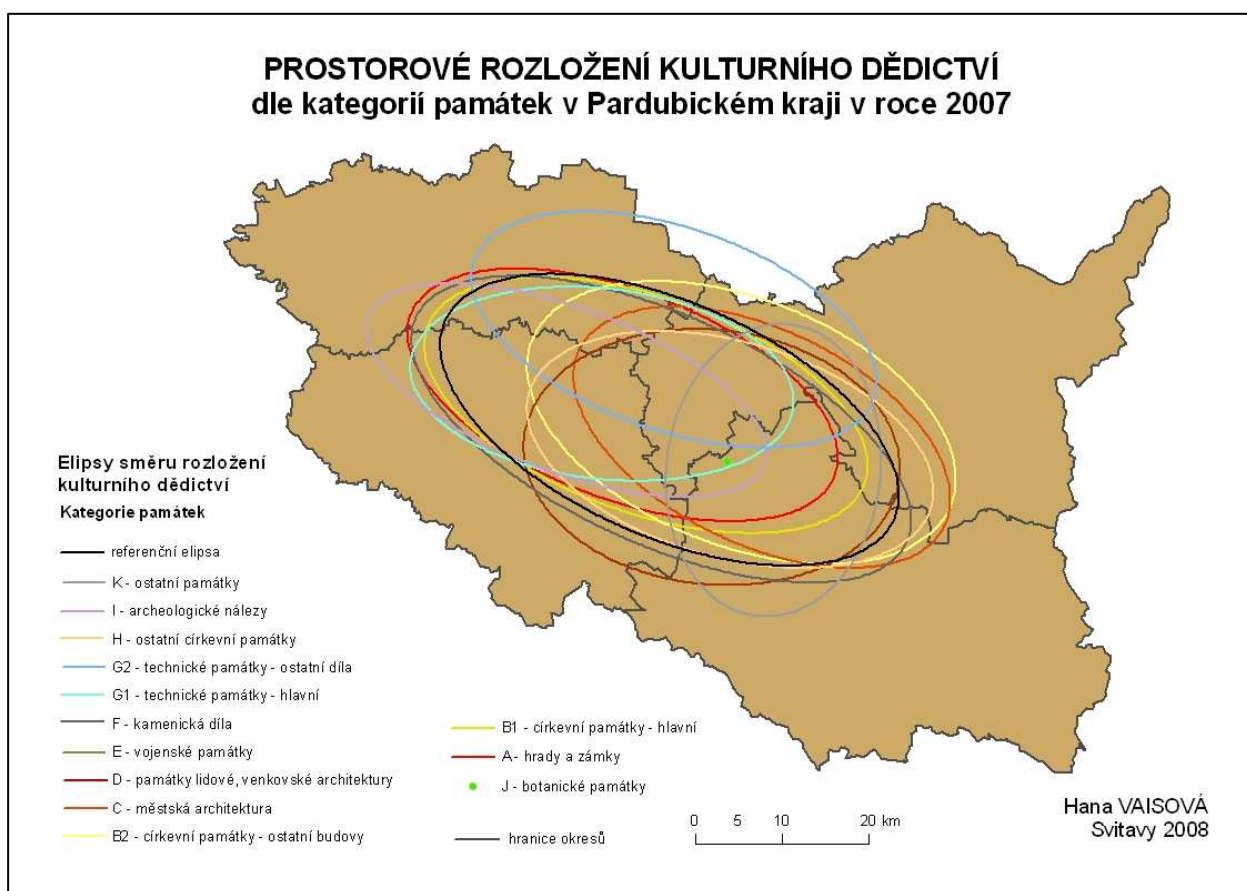
Přestože je pro analýzy vhodnější používat normalizovaná data, vstupem pro odchylkovou elipsu je absolutní počet památek v obcích dle kategorií. V tomto případě data normalizovat (např. využít hustotu památek a 1 km², jako tomu bude v následujících analýzách) nelze, protože se v jednotlivých kategoriích památek vyskytuje často 1 nebo 2 památky, je-li daná kategorie v obci vůbec zastoupena. Kategorie památek souhlasí s vlastní

¹ ArcGIS Desktop je integrovaná sada produktů pro tvorbu komplexního geografického systému, která je uživatelům nabízena ve třech licenčních úrovních: ArcView, ArcEditor a ArcInfo. Jednotlivé úrovně jsou funkčně odlišné. ArcGIS Desktop nabízí v rámci licenčních úrovní také řadu vzájemně propojených aplikací: ArcMap, ArcCatalog, ArcToolbox. [2]

vytvořenou klasifikací, jíž je věnována kapitola 4.3. Taktéž barevný odstín elips koresponduje s uvedenou klasifikací.

Obrázek 13 ukazuje, jakým způsobem je směr prostorového rozložení jednotlivých kategorií památek vychýlen od referenční elipsy. Referenční elipsa odráží směrové rozložení obcí v Pardubickém kraji bez vstupu hodnoty jakéhokoli sledovaného atributu a je označena černou barvou. Tato referenční elipsa se bude vyskytovat v analýzách směru prostorového rozložení u všech sledovaných ukazatelů (tj. daňová výtěžnost a občanská vybavenost).

Z obrázku 13 je patrné výrazné vychýlení elipsy pro kategorii památek G2 – Technické památky - ostatní díla severním směrem. Toto vychýlení podává informaci o vyšším zastoupení těchto technických památek při severní hranici kraje. Další významnou odchylku vykazuje kategorie památek F – Kamenická díla, jejichž elipsa má na rozdíl od všech ostatních protáhlý tvar vertikálním směrem a je posunuta více do pravé poloviny kraje.

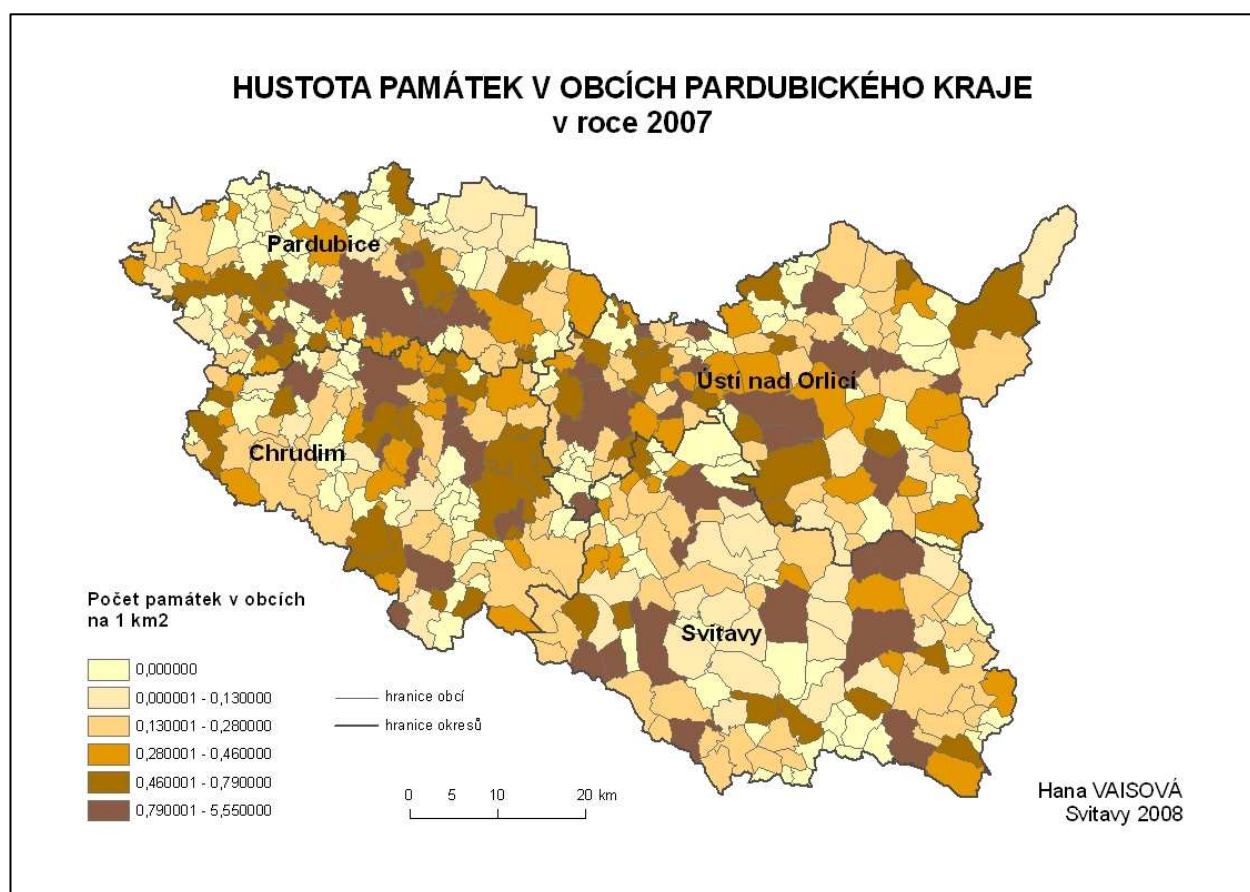
obrázek 13 - Prostorové rozložení kulturního dědictví v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40])

Ostatní odchylky už nejsou tolik výrazné. Ještě lze vyzorovat mírné vychýlení jihovýchodním směrem od referenční elipsy u kategorií C – Městská architektura, D – Lidová, venkovská architektura, B2 – Církevní památky - ostatní budovy a H – Ostatní církevní památky. Zatímco kategorie G1 – Technické památky - hlavní a I – Archeologické nálezy se vychylují opačným směrem.

Kategorie J – Botanické památky je v Pardubickém kraji zastoupena pouze jedinou památkou v obci Újezdec (okres Svitavy), proto pro ni nelze použít směrovou elipsu a je označena v mapě zeleným bodovým symbolem.

5.3.6 Kartogram hustoty památek v obcích

Pro zjištění, jak si stojí Pardubický kraj co do počtu památek v jednotlivých obcích, které obce mají nejvíce památek a kde se nachází oblasti bez výskytu jakékoli evidované památky, byl zhotoven kartogram hustoty památek v obcích (viz obrázek 14).

obrázek 14 - Kartogram hustoty památek v obcích v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40])

Pro zhotovení kartogramu byla vybrána metoda Graduated Colors (stupnice barev) s ručním nastavením počtu a hranic barevných intervalů. Minimální hustota památek je rovna nule (u 150 obcí) a maximální hodnota je vyšší než 5,5 památek na 1 km². Pro obce bez výskytu památky byl vyčleněn samostatný interval a zbylé rozpětí hustoty bylo rozděleno do pěti intervalů na základě výpočtu průměrné hodnoty, mediánu a průměrné odchylky od střední hodnoty. Stejným způsobem budou tvořeny intervaly pro kartogramy dalších dvou analyzovaných ukazatelů (daňová výtěžnost, občanská vybavenost).

Po prostudování kartogramu je zřejmé, že obce v okrese Svitavy jsou co do hustoty památek podprůměrné (průměrná hustota v kraji je 0,31 památky/km²). Zároveň se však v tomto okrese nachází obce s velkými katastrálními výměrami, oproti zbytku kraje, mohlo proto dojít při normalizaci dat přepočtením počtu památek na 1 km² k jistému zkreslení. Přesto se zde objevují velké obce (města) s výrazně nadprůměrnou hustotou památek (Litomyšl, Polička, Svitavy, Moravská Třebová, Rychnov na Moravě, Jevíčko).

I když to na první pohled není zcela zřejmé, velmi špatně je na tom i okres Pardubice. Zatímco v okrese Svitavy jsou obce podprůměrné, v okrese Pardubice je téměř polovina obcí bez výskytu jakékoli památky, zejména v severní části okresu. V této části okresu dominují pouze Opatovice nad Labem a Staré Ždánice.

Největší hustotu památek v obcích zaujímá oblast spíše v centru kraje. Jedná se o Pardubice a okolí (Přelouč, Zdechovice, Valy, Kunětice, Dašice, Ráby a Sezemice), poté v okrese Chrudim kolem okresního města (Slatiňany, Orel, Bítovany, Svídnice) a Skutečsko (Chrast, Předhradí, atd.). Na tuto oblast přímo navazuje v okrese Ústí nad Orlicí ještě Vysoké Mýto a jeho sousední obce až po Ústí nad Orlicí a Českou Třebovou. Velmi vysoké hustoty památek na ústeckoorlicku dosahují také Lanškroun, Žamberk, Letohrad, Mistrovice, Svatý Jiří, Jablonné nad Orlicí a Čenkovice.

5.3.7 Shluková analýza obcí podle hustoty památek

Další metodou zvolenou pro analyzování sledovaného území je shluková analýza. Nejprve bude provedena běžná shluková analýza metodou K-means se stanoveným počtem shluků (5 shluků) v programovém prostředí SPSS Clementine 10.1², jejíž výsledky budou promítnuty prostřednictvím programového prostředku ArcGIS Desktop 9.2 do mapového výstupu. Následně bude provedena analýza nad stejnými daty, ale přímo v prostředí ArcGIS Desktop, a to metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering. Výsledky obou analýz budou porovnány.

Hlavním rozdílem a důvodem použití obou programových prostředků je, že běžně vytvořená shluková analýza metodou K-means rozdělí obce do shluků bez ohledu na jejich prostorové vztahy, zatímco shluková analýza v ArcGISu dokáže pracovat s prostorovým umístěním a považuje za významné hledisko při vytváření shluků prostorové (sousedské) vztahy prvků.

Metoda K-means

Metoda K-means patří mezi nehierarchické metody shlukové analýzy. Shluková analýza má za úkol roztrždit množinu objektů do několika relativně homogenních podsouborů označovaných jako shluky (clustery). [20, 21, 45, 65] Metoda K-means vytváří předem stanovený počet k shluků a přesouvá objekty mezi shluky, dokud není dosaženo konvergence.

Algoritmus metody K-means [20, 48]:

Vstup:

$D = \{ t_1, t_2, \dots, t_n \}$ množina objektů
 k = počet požadovaných shluků

Výstup:

K = množina shluků

Postup:

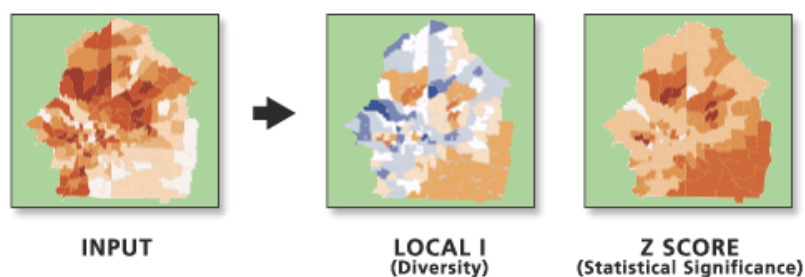
Přiřaď počáteční hodnoty k středům m_1, m_2, \dots, m_k (libovolně);
repeat
 přiřaď každý objekt ke shluku s nejbližším středem;
 vypočti nové středy shluku

until konvergenční kritérium je splněno;

² Clementine je dataminingový nástroj podporující celý dataminingový proces. Kombinuje pokročilé modelovací techniky pro objevení a predikci užitečných informací v datech. Uživatelům je umožněn rychlý přístup k datům, datová manipulace, konstrukce a ověřování modelů. Celý systém je navržen v souladu s metodikou CRISP-DM. [47]

Metoda Cluster/Outlier Analysis with Rendering

Metoda Cluster/Outlier Analysis with Rendering kombinuje metodu analýzy shluků a odlehlých hodnot, která využívá Anselin Local Moran's Index, s metodou Z-score. Metoda Cluster/Outlier Analysis with Rendering identifikuje oblasti podobnosti (shluky podobných hodnot) a odlehlé hodnoty pro dané atributové pole. Zatímco výsledky Z-score jsou využity pro zobrazení „hot-to-cold“ schématu. Daná množina vážených referenčních bodů identifikuje shluky prvků s hodnotami stejného významu a shluky s velice heterogenními hodnotami. Následně použije zobrazení „chladných a horkých“ znaků (cold-to-hot types). Postup této metody ukazuje schéma na obrázku 15. [14, 25]

obrázek 15 - Schéma Cluster/Outlier Analysis with Rendering [14]

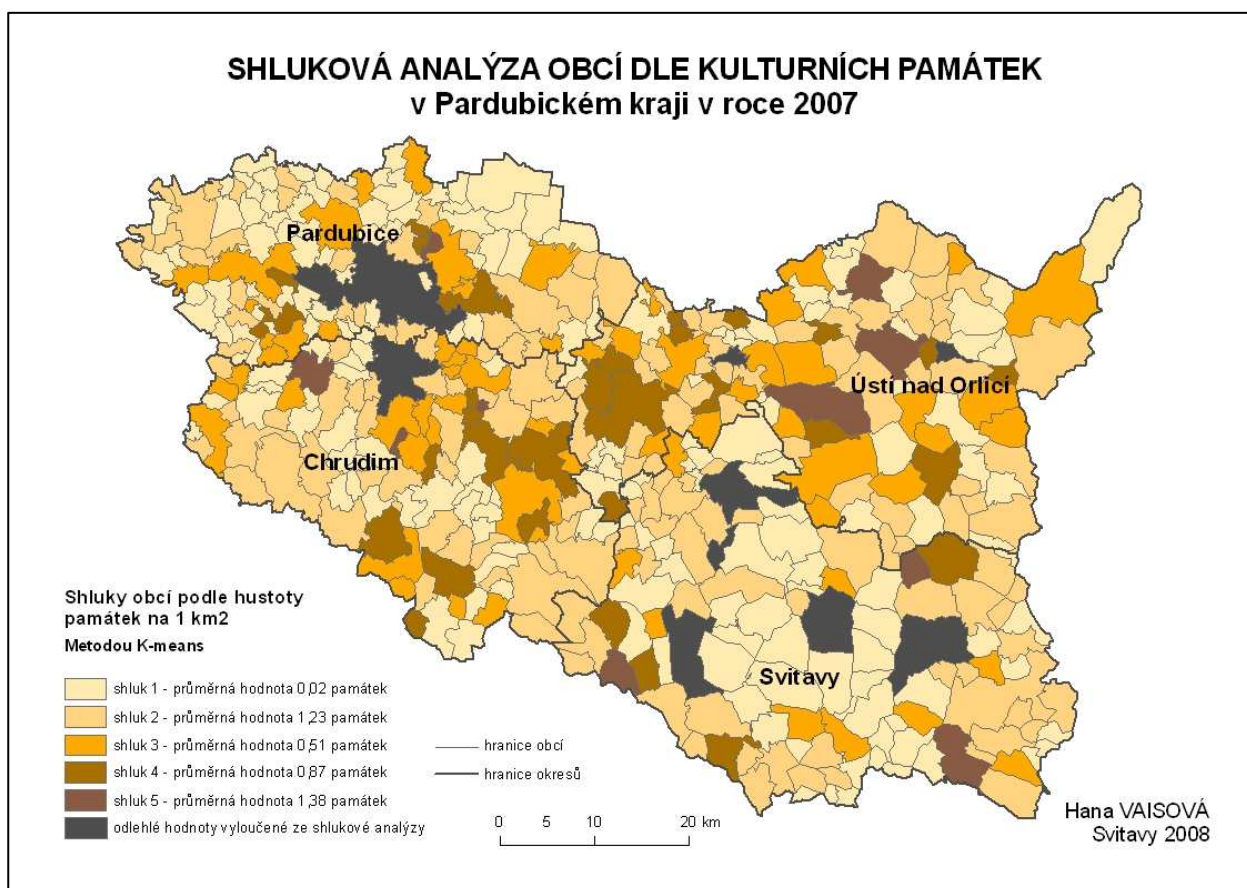
Anselin Local Moran's Index počítá pro každý prvek statistiku založenou na jeho podobnosti se sousedy. Pozitivní hodnota indexu říká, že je prvek obklopen prvky s více či méně podobnou hodnotou. Negativní hodnota naopak udává, že má okolí prvku rozdílné hodnoty. Hodnoty těchto statistik se mapují pro identifikaci shluků v dané oblasti. [14, 25]

5.3.7.1 Shluková analýza metodou K-means

Pro shlukovací metodu K-means byl nastaven počet shluků pět, stejně jako je pět intervalů pro index LMzInv v analýze Cluster/Outlier Analysis with Rendering. Jediným relevantním vstupem majícím vliv na vytvoření shluků obcí je jejich hustota památek.

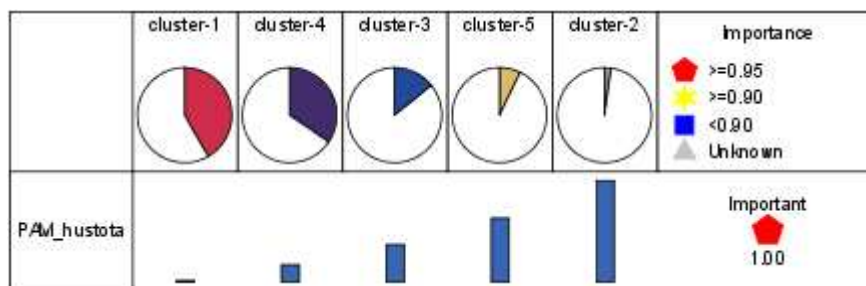
V Pardubickém kraji se nachází celkem 150 obcí, které nemají na svém území evidovanou žádnou kulturní památku. Na druhou stranu je zde 8 obcí, které mají více než 2,4 památky na 1 km². Podle histogramu četnosti výskytu hodnot, byly výsledky těchto 8 obcí (z celkového počtu 451 obcí v kraji) identifikováno jako odlehlé hodnoty. Při shlukových analýzách je obvyklé odlehlé hodnoty ignorovat, proto nebylo těchto 8 obcí zahrnuto do

shlukové analýzy a na mapovém výstupu (obrázek 16) jsou označeny tmavě šedou barvou. Na mapě tvoří jakoby šestý shluk. Jedná se o Litomyšl (5,54 památek/km²), Jablonné nad Orlicí (4,36 památek/km²), Brandýs nad Orlicí (3,94 památek/km²), Svitavy (2,81 památek/km²), Polička (2,81 památek/km²), Moravská Třebová (2,68 památek/km²), Chrudim (2,47 památek/km²), Pardubice (2,41 památek/km²).

obrázek 16 - Shluky obcí podle hustoty památek v Pk v roce 2007 metodou K-means (zdroj vlastní, zdroj dat [1], [40])

Počty obcí rozdělených do shluků podle výše hustoty památek vizualizuje pomocí grafů obrázek 17 (Pořadí shluků neodpovídá pořadí v mapovém výstupu. Určující je číslo shluku v mapě). Tento výstup pochází z analýzy provedené v prostředí SPSS Clementine 10.1. Výsledek shlukové analýzy byl prostřednictvím databáze v MS Access načten do programového prostředí ArcGIS Desktop 9.1, kde byly výsledky vykresleny do mapy (viz obrázek 16)

obrázek 17 – Grafická vizualizace rozdělení obcí do shluků (zdroj vlastní)

Mapový výstup shlukové analýzy odhalil ještě více podprůměrnost okresů Svitavy a Pardubice. Nyní je zřetelné, že na území svitavského okresu se nachází čtyři z osmi odlehlých hodnot, zatímco většina ostatních obcí leží pod hladinou průměru. Výjimku tvoří pouze obce roztroušené při hranici okresu (Jevíčko, Bystré, Telecí, Borová, Sádek, Rychnov na Moravě a Mladějov na Moravě). Podobně je tomu i u okresu Pardubice, kde zaujímá velké katastrální území krajské město s odlehlou hodnotou hustoty památek, zatímco většina drobných obcí je hluboce pod průměrem sledovaného jevu.

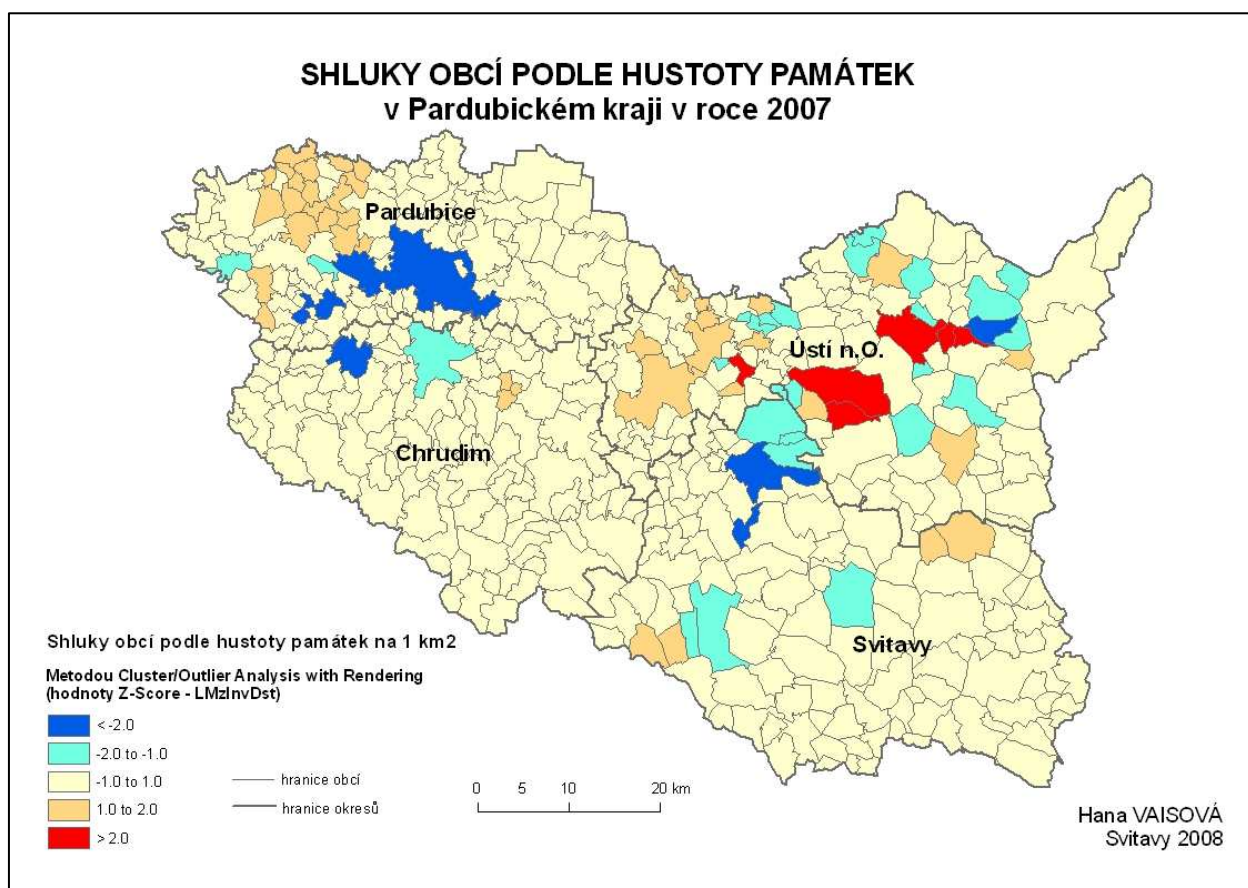
Shluková analýza potvrzuje také výrazně vyšší hodnoty hustoty památek ve středu kraje. A to zejména oblast okolí Pardubic, Chrudimi, Skutče a Vysokého Mýta. Vyšší zastoupení kulturních památek je také v Ústí nad Orlicí a jeho okolí.

5.3.7.2 Shluková analýza metodou *Cluster/Outlier Analysis with Rendering*

Druhou použitou metodou shlukové analýzy je, jak již bylo zmíněno v předchozím textu, Cluster/Outlier Analysis with Rendering v programovém prostředí ArcGIS Desktop 9.2, která na rozdíl od metody K-means využívá navíc prostorovou složku popisu dat.

Vstupní třídou prvků, pro kterou je analýza provedena, jsou obce v Pardubickém kraji. Dále se zadává vstupní pole, které má být vyhodnoceno (hustota památek v obcích). Výsledek této analýzy prezentuje obrázek 18. Výstupní pole LMzInvDst je výsledkem procesu výpočtu Local Moran's Indexu a Z-score a udává míru podobnosti prvku k okolním prvkům. Modrá pole v mapovém výstupu (viz obrázek 18) znázorňují obce, jejichž sousedi mají velice rozdílné výše hustoty památek. Naopak červená barva znamená, že jsou hodnoty hustoty památek v sousedních obcích homogenní a podobné dané obci.

Z mapového výstupu (obrázek 18) lze na první pohled určit, že mezi podprůměrnou až průměrnou hustotou památek ve většině obcí Pardubického kraje se objevují v některých oblastech obce s významnými odchylkami od okolí. Vůči svému okolí výrazně vyčnívají svou vyšší hustotou památek v severozápadní části kraje Pardubice, Choltice a Heřmanův Městec, ve středu kraje obec Litomyšl (okres Svitavy) a v severovýchodním výběžku kraje Jamné nad Orlicí (okres Ústí nad Orlicí). Tyto obce jsou označeny tmavě modrou barvou díky záporné hodnotě indexu LMzInvDst, což znamená, že jejich sousedi nabývají velice heterogenních hodnot a proto tyto obce ve svém okolí vyčnívají. V případě Litomyšle, Pardubic a Choltic je to díky výrazně vysoké hustotě památek v obci (Litomyšl má dokonce nejvyšší hustotu památek v kraji – 5,54 památek/km²). Naopak Jamné nad Orlicí vyčnívá vůči sousedním obcím díky tomu, že se na území obce nevyskytuje žádná evidovaná památka.

obrázek 18 - Shluky obcí podle hustoty památek v Pk v roce 2007 metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40])

Podle vysoké hodnoty vypočteného indexu byly označeny červenou barvou obce v okrese Ústí nad orlicí, jejichž hustota se pohybuje okolo 1 památky/km², což je výrazně nadprůměrná hodnota v rámci Pardubického kraje. Jejich vysoká hodnota byla identifikována již pomocí kartogramu a shlukové analýzy. Jedná se jmenovitě o: Letohrad, Mistrovice, Jablonné nad Orlicí, Ústí nad Orlicí, Dlouhou Třebovou a Svatého Jiří.

Zajímavou oblastí je oblast na hranici okresu Svitavy a Ústí nad Orlicí, kde se mezi s výrazně odchýlenou (heterogenní) obcí Litomyšl (modrá) a homogenním Ústím nad Orlicí a Dlouhou Třebovou (červené) vytvořil jakýsi „barevný přechod“ v podobě světle modré barvy čtyř obcí a oranžovou barvou jediné obce. Řetězec obcí podle hustoty památek je následující: Litomyšl s nejvyšší hustotou památek v kraji (vysoká heterogenita, LMzInvDst < -2), pokračují světle modrou barvou Němčice, Sloupnice, Vlčkov a Řetůvka bez výskytu památky (heterogenita, LMzInvDst -2 až -1), na ně navazuje oranžově označená obec Řetová s nadprůměrnou hustotou památek (homogenita, LMzInvDst 1 až 2) a pás se uzavírá červeným Ústím nad Orlicí a Dlouhou Třebovou (vysoká homogenita, LMzInvDst > 2).

5.3.8 Závěr z prostorové analýzy kulturního dědictví

Na základě porovnání kartogramu hustoty památek v obcích Pardubického kraje (obrázek 14) a mapového výstupu shlukové analýzy metodou K-means (obrázek 16), lze konstatovat, že si jsou oba mapové výstupy dosti podobné. Výsledek shlukové analýzy dokonce ještě výrazněji potvrzuje závěry učiněné na základě zkoumání kartogramu.

Srovnají-li se výsledky obou metod shlukové analýzy, lze identifikovat disparity v kulturním dědictví zejména na Pardubicku, Ústeckoorlicku a ve větších městech jako Litomyšl, Svitavy, Polička.

Elipsy směrového rozložení odhalily jisté disparity také v distribuci jednotlivých kategorií památek. Na základě porovnání odchylek od tzv. referenční elipsy lze říci, že většina z celkového počtu 28 památek zařazených v kategorii G2 – Technické památky ostatní se vyskytuje v severní části kraje (z toho dokonce 5 památek v Pardubicích). V severovýchodní části kraje má také vyšší zastoupení hlavní kategorie Technických památek G1. Naproti tomu elipsu pro Kamenické památky (F) zase přitahují obce v okrese Svitavy a Ústí nad Orlicí.

Také památky Městské architektury (C) se vyskytují ve větších městech Pardubického kraje, která jsou situovaná v pravé polovině kraje. V této části kraje se také vyskytuje více památek církevních kategorie B2 a H (kategorie B1 – Hlavní církevní památky, tedy kostely, chrámy apod. jsou rozprostřeny po kraji daleko rovnoměrněji) a památky lidové venkovské architektury kategorie D.

5.4 Prostorová analýza ekonomické úrovně regionu

Nejčastěji se ekonomická úroveň regionu vyjadřuje pomocí hrubého domácího produktu (HDP) v absolutním vyjádření nebo v přepočtu na obyvatele. Není-li možné tento údaj získat, využívá se pro hodnocení ekonomické úrovně dalších dílčích ukazatelů, jimiž mohou být např. příjmy a výdaje na obyvatele, daňová výtěžnost, zastoupení jednotlivých sektorů v regionu, počty ekonomických subjektů nebo třeba přítomnost univerzit. [26]

Změny v ekonomickém vývoji mohou vyústit v růst, rozvoj, stagnaci nebo dokonce úpadek regionu. Hlavními činiteli ovlivňujícími ekonomickou úroveň regionu a působícími většinou paralelně jsou zejména [26]:

- lokalizace firem,
- intenzita vnitroregionálních ekonomických vazeb,
- typ převažující organizační formy firem,
- demografická situace,
- přímé a nepřímé vlivy státní hospodářské politiky.

Pro analýzu ekonomické úrovně pardubického regionu byl zvolen ukazatel daňové výtěžnosti na obyvatele v obci, neboť bylo zjištěno, že příjmy a výdaje spolu korelují (hodnota Pearsonova korelačního koeficientu v roce 2004 je 0,958, v roce 2006 je vztah volnější a udává ho hodnota 0,493), což se dá vysvětlit snahou obcí o vyrovnané hospodaření. Navíc se v nich mohou odrážet mimořádné výkyvy např. vlivem dotací. Daňové příjmy obcí se proto zdají být stabilnějším ukazatelem. Dále se dá předpokládat, že výskyt památek v katastrálním území obce, co by předmětu zajímavého pro cestovní ruch, může mít nepřímý vliv i na daňovou výtěžnost v obci.

Ačkoliv data ostatních dvou sledovaných ukazatelů (kulturní dědictví a občanská vybavenost) pochází z roku 2007, ukazatel daňových příjmů na obyvatele obcí je k dispozici pouze za roky 2004 a 2006. Aby byla dostupná data maximálně využita a naznačen určitý vývoj v této oblasti, byla použita v analýzách data za oba zmíněné roky.

Údaje o daňové výtěžnosti je možné získat z veřejných rozpočtů příslušných obcí, kde se zpravidla uvádí položka příjmy z daní. Daňová výtěžnost je stanovena jako podíl celkových daňových příjmů obce za příslušný kalendářní rok a počtu obyvatel v témže roce. Výpočet daňové výtěžnosti ukazuje vztah (1). [5, 28]

$$\text{daňová výtěžnost na 1 obyvatele} = \frac{\text{daňové příjmy obce v roce } t}{\text{počet obyvatel obce v roce } t}, \quad (1)$$

Daňové příjmy představují povinné neopětované příjmy dané platnými rozpočtovými pravidly Ministerstvem financí. Získané prostředky může obec vynaložit na rozvoj a uspokojování potřeb občanů. Mezi daňové příjmy patří [5]:

- daně z příjmů, zisku a kapitálových výnosů,
- daně ze zboží a služeb v tuzemsku,
- daně a poplatky z vybraných činností a služeb,
- daně a cla za zboží a služby ze zahraničí,
- majetkové daně,
- pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a veřejné zdravotní pojištění, ostatní daňové příjmy.

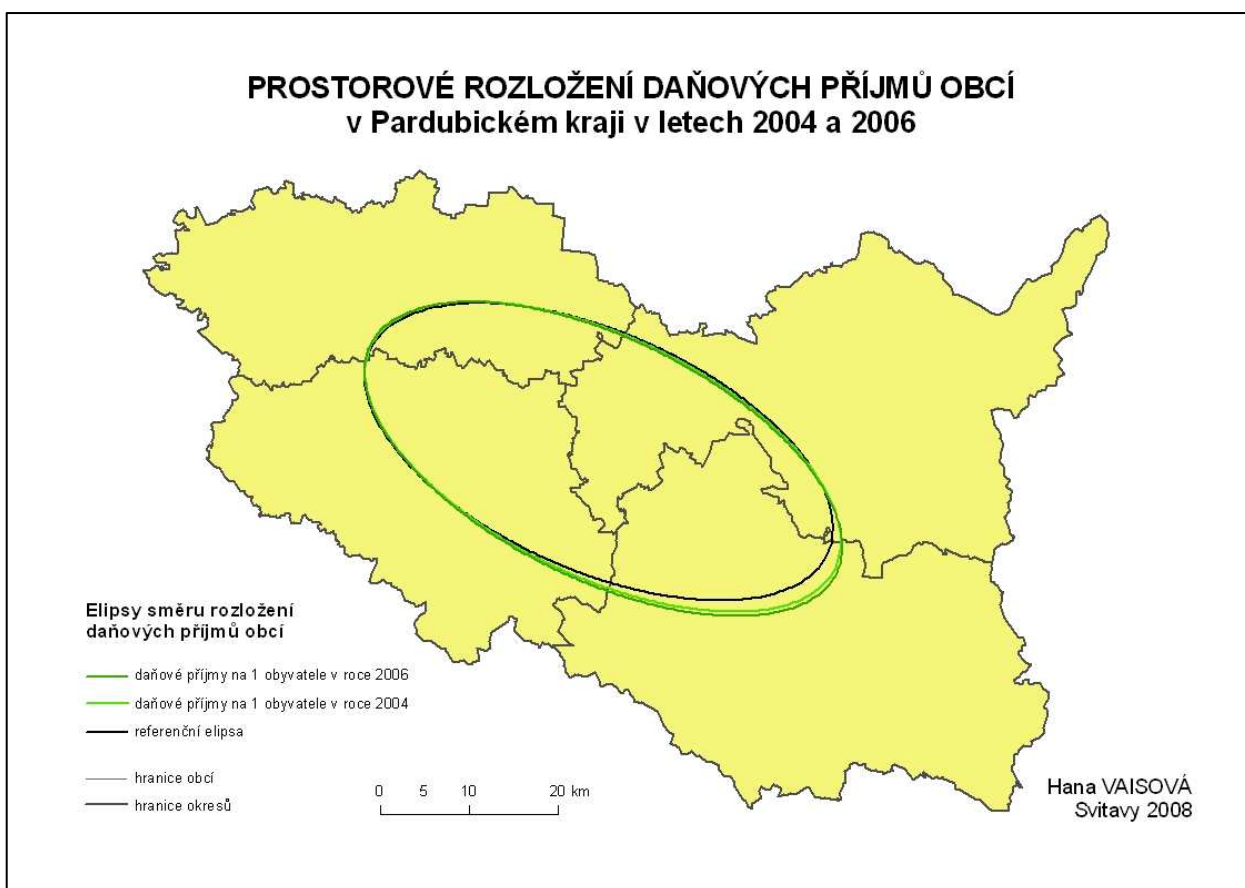
5.4.1 Prostorové rozložení sledovaného jevu

Pro zjištění směru prostorového rozložení sledovaného jevu byl opět použit nástroj prostorových analýz v prostředí ArcGIS Desktop 9.2, a to Directional distribution (Standard Deviation Ellipse).

Na obrázku 19 lze vidět celkem 3 elipsy. Elipsa černé barvy je tzv. referenční elipsou, která odráží směrové rozložení obcí v Pardubickém kraji bez vstupu hodnoty jakéhokoli sledovaného atributu.

Druhá elipsa světle zelené barvy ukazuje směr prostorového rozložení výše daňové výtěžnosti na jednoho obyvatele v roce 2004. Je zřejmé, že zatímco v severozápadní části téměř přesně kopíruje referenční elipsu, jihovýchodním směrem se od ní odchyluje. Toto vychýlení a jakoby protažení elipsy je způsobeno tím, že je tažena vyššími hodnotami daňové výtěžnosti v jihovýchodní části kraje.

Konečně třetí elipsa tmavě zelené barvy představuje hodnoty zaznamenané v roce 2006. Tato elipsa má stejný směr jako elipsa s daty z roku 2004, ale z obrázku 19 je patrné mírné protažení tvaru jihovýchodním směrem. To znamená, že výše daňové výtěžnosti v jihovýchodní části kraje rostla rychleji.

obrázek 19 - Prostorové rozložení daňových příjmů obcí v Pardubickém kraji (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])

5.4.2 Kartogram daňové výtěžnosti

Další mapový výstup na obrázku 20, navazující na elipsy směrového rozložení, je kartogram daňové výtěžnosti v obcích Pardubického kraje, který zachycuje data z let 2004 a 2006. V kartogramu chybí dvě obce, pro které nebyla dostupná data. Jedná se o obce Perálec a Žumberk, obě z okresu Chrudim.

Data byla rozdělena do pěti intervalů podle výše daňové výtěžnosti metodou Graduated Colors s ručním nastavením hranic. Hranice intervalů jsou určeny stejným způsobem jako v kartogramu hustoty památek (kapitola 5.3.6). Minimální, maximální a průměrnou výši daňové výtěžnosti v obcích v obou letech ukazuje tabulka 6:

tabulka 6 - Daňová výtěžnost obcí - min, max, průměr (zdroj vlastní)

Rok	2004	2006
Minimum	1 000	4 376
Maximum	99 392	146 553
Průměr	6 967	7 819

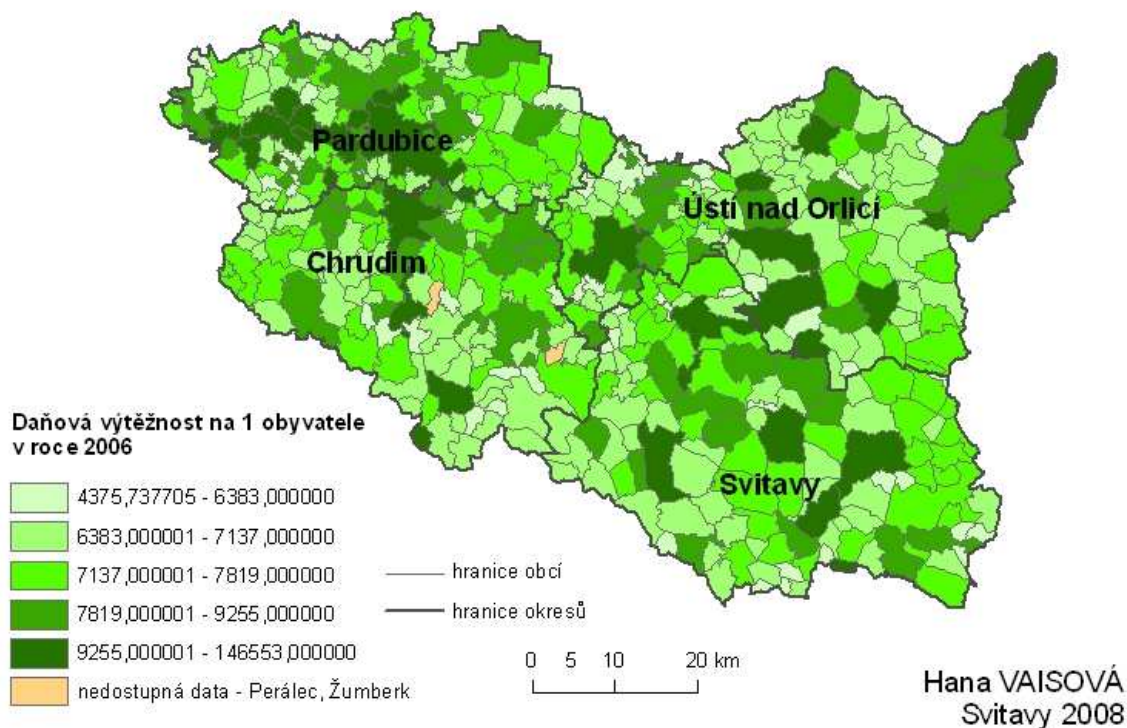
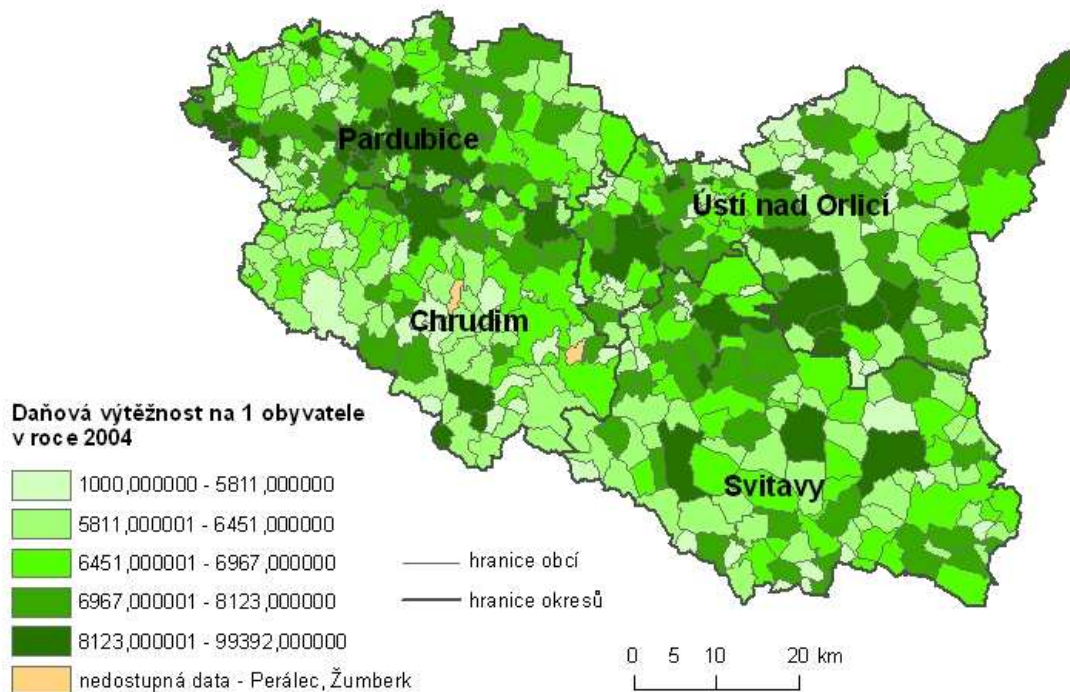
Výsledné mapy jsou pro oba roky podobné, i když se mírně změnila hranice intervalů nárůstem daňových příjmů. Lze zmínit, že v roce 2004 je možné identifikovat výraznější pás nadprůměrných obcí rozprostírající se od Pardubic, přes Vysoké Mýto až po Lanškroun v okrese Ústí nad Orlicí. Nejchudší oblastí co do výše daňových příjmů, v obou sledovaných letech, je souběžný pás obcí táhnoucí se střední částí okresu Chrudim jihovýchodním směrem až do okresu Svitavy. Nízké příjmy lze vysledovat také ve východní části kraje, zejména potom v roce 2006 v okrese Ústí nad Orlicí.

Nejvíce příjmů z daní plyne tradičně do větších měst. Výjimkou jsou ovšem i některé malé obce se specifickou složkou daňových příjmů. Bylo zjištěno, že výraznou odlehlost hodnot způsobují poplatky plynoucí do obecního rozpočtu za skládku komunálního odpadu na katastrálním území obce. Závratná výše poplatků činí z těchto malých obcí s několika stovkami obyvatel doslova velmoci co do výše příjmů obecního rozpočtu (např. Slatina, Zdechovice, České Libchavy atd.).

Jak již bylo řečeno, v okrese Ústí nad Orlicí je oblast obcí s výrazně nízkou daňovou výtěžností. Také tady se ale objevují bohaté obce. Kromě velkých měst mají vysoké příjmy lyžařská střediska jako Čenkovice a Dolní Morava nebo turistické centrum Pastviny. Na území okresu se nachází také již zmiňované České Libchavy.

Oblastí s vysokou daňovou výtěžností v obou letech je okolí Pardubic a Chrudimi.

DAŇOVÁ VÝTĚŽNOST V OBCÍCH PARDUBICKÉHO KRAJE v letech 2004 a 2006

obrázek 20 - Daňová výtěžnost v obcích Pk v letech 2004 a 2006 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])

5.4.3 Shluková analýza obcí podle výše daňové výtěžnosti

Shluková analýza obcí podle výše daňové výtěžnosti na 1 obyvatele bude provedena opět metodou K-means se stanoveným počtem shluků 5 a metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering.

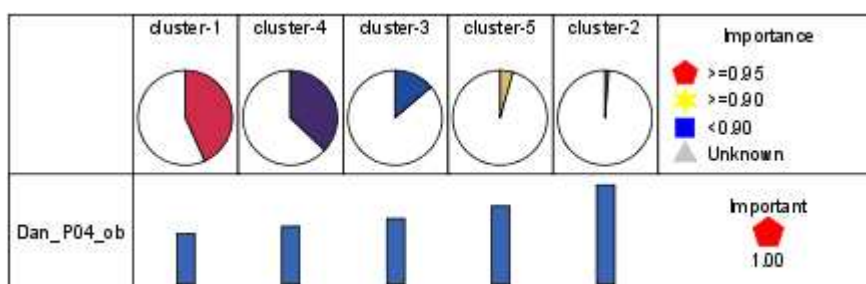
5.4.3.1 Shluková analýza metodou K-means

Shluková analýza metodou K-means je provedena v programovém prostředí SPSS Clementine 10.1. Relevantními vstupy pro tuto analýzu je výše daňové výtěžnosti obcí na 1 obyvatele. V datech z let 2004 a 2006 chybí údaje pro 2 obce (Perálec a Žumberk), proto nemohly být tyto dvě obce zahrnuty do analýzy. Taktéž byly eliminovány obce s odlehlými hodnotami, které byly zjištěny pomocí histogramu.

K-means pro rok 2004

Odlehlé hodnoty pro rok 2004: České Libchavy (19 372 Kč/ob.), Slatina (99 329 Kč/ob.), Spojil (14 255 Kč/ob.), Valy (15 309 Kč/ob.), Zdechovice (29 652 Kč/ob.). V souboru dat se vyskytují také odlehlé hodnoty způsobené velmi nízkými daňovými příjmy, jedná se o Předhradí (1 000 Kč/ob.) a Selmice (4 399 Kč/ob.). Přičemž průměrná hodnota výše daňových příjmů je 6 960 Kč/ob.

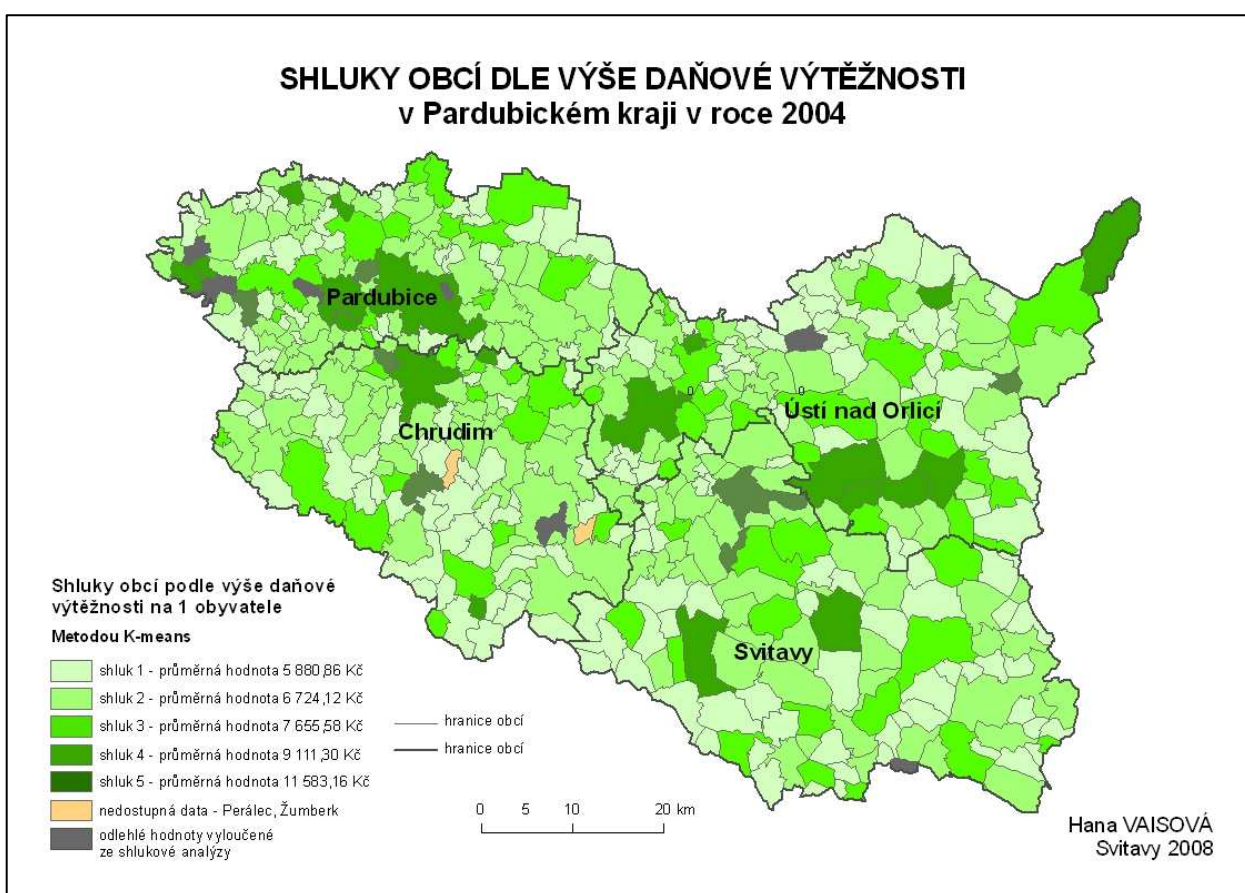
Rozložení obcí v pěti shlucích vizualizuje obrázek 21. Pořadí shluků neodpovídá pořadí v mapovém výstupu. Určující je číslo shluku v mapě.

obrázek 21 - Grafická vizualizace rozložení obcí ve shlucích (zdroj vlastní)

Mapový výstup shlukové analýzy K-means prezentuje obrázek 22. Tmavě šedou barvou jsou označeny obce s odlehlými hodnotami, které byly vyloučeny ze shlukové analýzy. Na mapě tvoří jakoby šestý shluk.

Výsledek shlukové analýzy výrazněji než kartogram dokládá, že většina obcí v Pardubickém kraji se ve výši daňové výtěžnosti pohybuje spíše pod průměrem. Za nejvíce podprůměrnou oblast by se dal označit okres Chrudim, kde byla zhruba polovina obcí zařazena do shluku s nejnižší daňovou výtěžností. Pouze Třebřichy a Nasavrky byly zařazeny do nejlepšího shluku 5 a Chrudim s Dvakačovicemi do shluku 4.

obrázek 22 - Shluky obcí dle výše daňové výtěžnosti v Pk v roce 2004 (zdroj: vlastní, zdroj dat [1, 54])

Okres Svitavy na tom není v podstatě o nic lépe, pouze je jeho území rozděleno do menšího počtu obcí, takže v absolutním součtu má lepší výsledek než Chrudim. Další oblastí s výrazně převažujícím podílem obcí ve shluku s nejnižší a druhou nejnižší průměrnou daňovou výtěžností je severní a východní část okresu Ústí nad Orlicí. Vyšší daňové příjmy se vyskytují pouze v jižnější části kraje (Česká Třebová, Lanškroun, Rybník a Rudoltice). Zástupcem shluku s nejvyššími daňovými příjmy je pouze lyžařské centrum Čenkovice. Vyšší

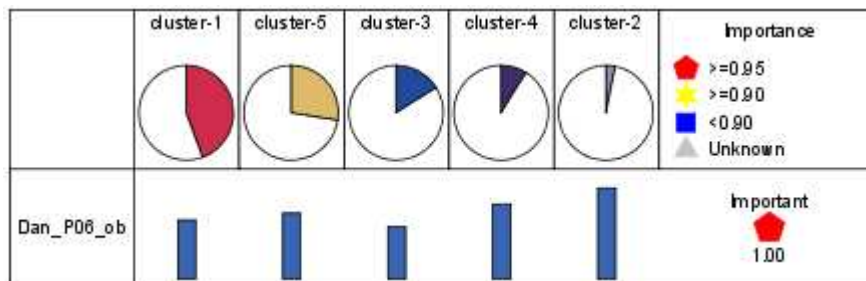
hodnoty daňové výtěžnosti vykazují též Dolní Morava a Pastviny, coby rekreační oblasti. Kromě toho se zde, obklopena množstvím sousedů s podprůměrnými příjmy, objevuje i obec s třetí nejvyšší hodnotou daňových příjmů v kraji – České Libchavy.

Větší množství obcí s vyššími, až odlehlými daňovými příjmy se nachází pouze na Pardubicku.

K-means pro rok 2006

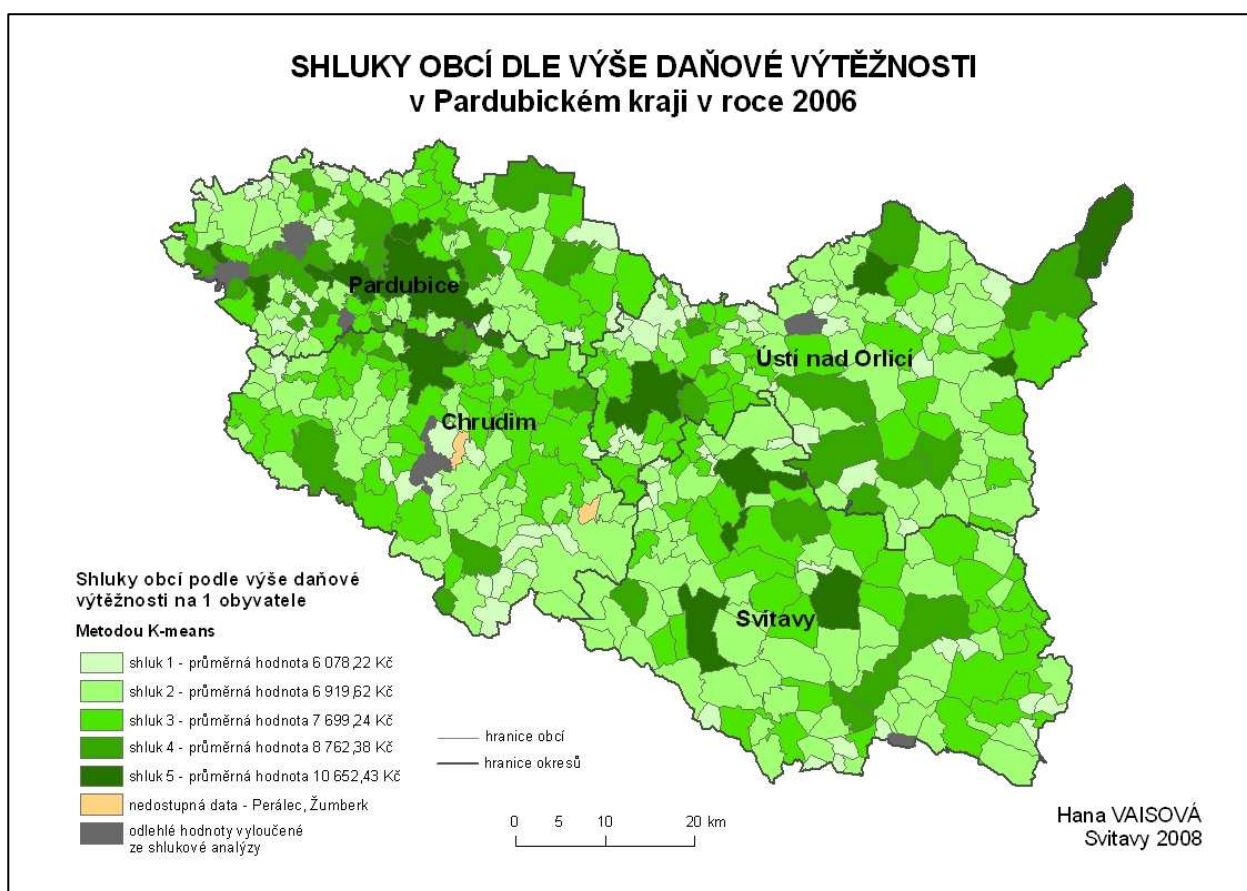
V roce 2006 je situace obdobná. Obce s odlehlými hodnotami pro rok 2006 jsou: Břehy (26 925 Kč/ob.), České Libchavy (32 987 Kč/ob.), Jeníkovice (16 151 Kč/ob.), Nasavrky (15 073 Kč/ob.), Slatina (146 553 Kč/ob.), Svídnice (15 076 Kč/ob.) a Zdechovice (39 925 Kč/ob.). Přičemž průměrná hodnota výše daňových příjmů vzrostla v roce 2006 na 7 819 Kč/ob. (viz tabulka 6).

Rozložení obcí v pěti shlucích vizualizuje obrázek 23. Pořadí shluků neodpovídá pořadí v mapovém výstupu. Číslo shluku v mapě je určující.

obrázek 23 - Grafická vizualizace rozložení obcí ve shlucích (zdroj vlastní)

V roce 2006 se obce ve shlucích poněkud přeskupily, jak to dokládá obrázek 24. V roce 2004, kdy byla průměrná výše daňové výtěžnosti ve shluku obcí s nejnižšími hodnotami rovna 5 929,41 Kč a bylo zde zařazeno celkem 47% obcí. Naproti tomu v roce 2006 je v tomto shluku zařazeno pouze 16% obcí a průměrná výše daňové výtěžnosti vzrostla na 6 078,22 Kč. Navíc se velká města jako Pardubice, Chrudim, Svitavy, Polička a Litomyšl přesunuly ze shluku 3 do shluku 5, tzn. z průměrných daňových příjmů se staly nadprůměrné. Novou obcí taktéž zařazenou do shluku 5 je i Vysoké Mýto, které však bylo původně zařazeno ve shluku 1 - jeho daňové příjmy stouply o více než jednu třetinu. Situace v Okrese Chrudim se celkově zlepšila.

obrázek 24 - Shluky obcí dle výše daňové výtěžnosti v Pk v roce 2004 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])

Nejvíce obcí s vyššími daňovými příjmy lze opět sledovat na Pardubicku.

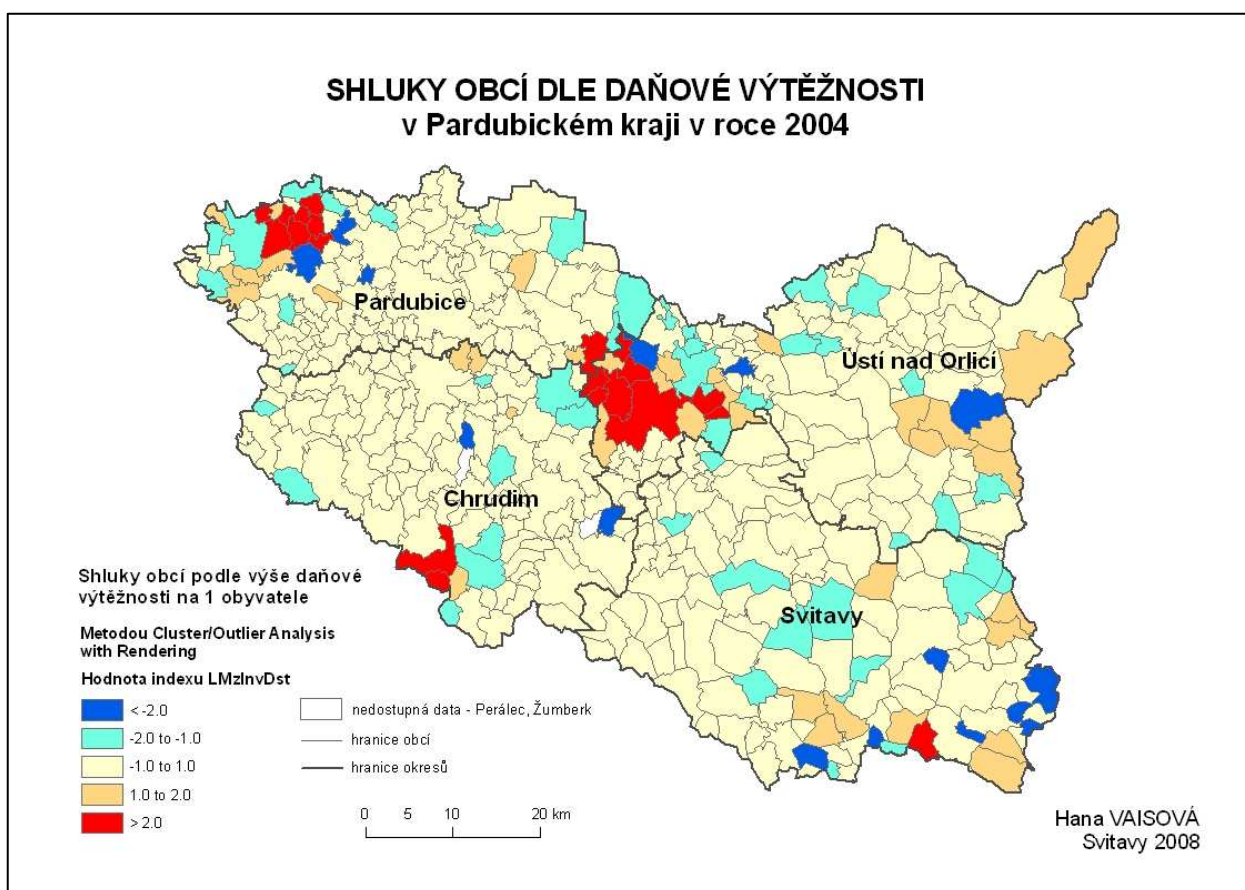
5.4.3.2 Shluková analýza metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering

Pro analýzu Cluster/Outlier Analysis with Rendering nebyly vynechány žádné odlehle hodnoty. Pouze nemohly být zařazeny do analýzy obce Perálec a Žumberk, pro něž nejsou za sledované roky dostupná data.

Analýza bude provedena pro data z roku 2004 a 2006, následně budou výsledky porovnány. Vstupní třídou prvků jsou obce v Pardubickém kraji. Ve vstupním poli, které má být vyhodnoceno, je výše daňové výtěžnosti v obcích.

Cluster/Outlier Analysis with Rendering pro rok 2004

Mapový výstup (obrázek 25) identifikuje homogenní a heterogenní oblasti v regionu. Modrý odstín ukazuje zápornou hodnotu indexu LMzInvDst, což znamená značnou míru nepodobnosti sousedních obcí, a červený odstín naopak vyznačuje oblasti s velmi podobnými případy.

obrázek 25 - Shluky obcí podle daňové výtěžnosti v Pk v roce 2004 metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])

Z obrázku je patrné, že největší počet homogenních obcí je ve středu kraje v okrese Ústí nad Orlicí. Jedná se o obce soustředěné v blízkosti Vysokého Mýta. V jejich blízkosti se objevují také obce s vysoce heterogenním okolím heterogenní: Dobříkov a Brandýs nad Orlicí.

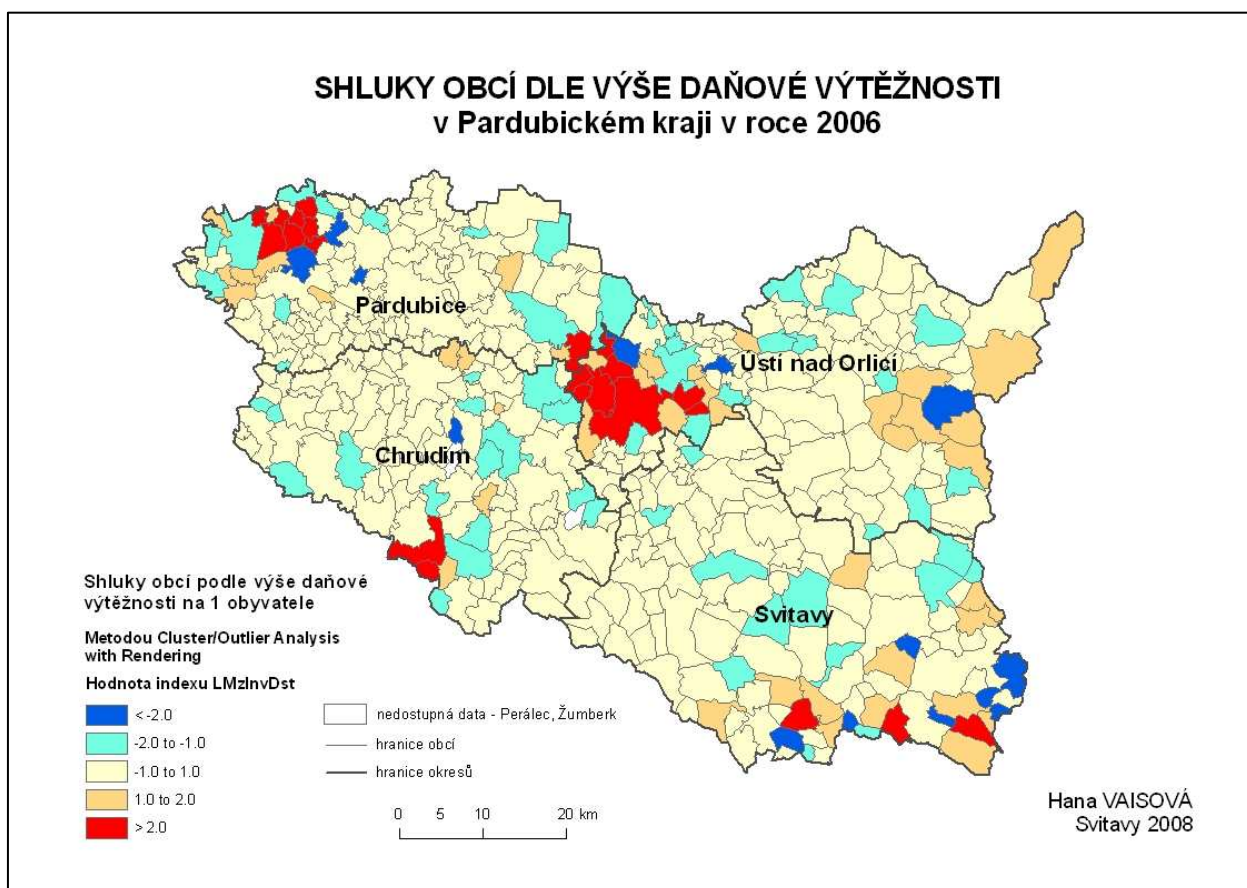
Další větší oblast s homogenními obcemi se nachází na při severozápadní hranici okresu Pardubice (obce Voleč, Strašov, Sopreč, Vlčí Habřina atd.). Také v jejich blízkosti se nacházejí heterogenní obce: Břehy a Bukovka. Záporný index LMzInvDst získaly také Kladruby nad Labem.

Celkem sedm výrazně heterogenních obcí se nachází rozprostřeno v jižní části okresu Svitavy (Slatina, Vítějeves, Želívsko, Vranová Lhota, Vražné, Vysoká, Útěchov). Světle modrým odstínem je označeno i okresní město Svitavy s přilehlým Vendolím.

Cluster/Outlier Analysis with Rendering pro rok 2006

Mapový výstup pro data z roku 2006 (obrázek 26) je téměř shodný s výstupem pro data roku z 2004. Změny se týkají pouze konkrétních obcí, nikoli rozsáhlejších území. Např. v okrese Svitavy, kde byly detekovány zejména heterogenní obce, přibýly k červeně označené Bělé u Jevíčka ještě Bělá nad Svitavou a Biskupice.

Jinak v kraji přibýlo spíše heterogenních obcí, např. Dolní Roveň v okrese Pardubice, dvě obce v okrese Ústí nad Orlicí a cca šest obcí v okrese Chrudim.

obrázek 26 - Shluky obcí podle daňové výtěžnosti v Pk v roce 2006 metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 54])

5.4.4 Závěry prostorové analýzy daňové výtěžnosti

Podle daňové výtěžnosti lze identifikovat významné disparity na území Pardubického kraje. Jedná se zejména o obce specifickými daňovými příjmy, tyto obce nejsou kumulovány v žádné konkrétní oblasti, ale jsou rozprostřeny po celém kraji.

Pomocí kartogramu i shlukových analýz bylo potvrzeno, že okres Chrudim a Ústí nad Orlicí patří z pohledu daňových příjmů spíše k chudším oblastem, přesto se zde objevují hlavně větší města s vysokými příjmy (Chrudim, Hlinsko, Ústí nad Orlicí, Česká Třebová, Žamberk atd.) nebo menší obce, které jsou turisticky atraktivní, a to zejména z důvodu přírodního rázu krajiny.

Po prohlédnutí kartogramu a výstupu ze shlukové analýzy daňové výtěžnosti je téměř s podivem, že jsou elipsy směrového rozložení jevu vychýleny jihovýchodním směrem. Toto vychýlení je zřejmě způsobeno absolutně nejvyššími příjmy obce Slatina (např. v roce 2006 činil příjem 146 553 Kč oproti průměru kraje, který byl 7 819 Kč na obyvatele) při jihovýchodní hranici okresu Svitavy. Města Svitavy, Moravská Třebová nebo Polička by nedokázala elipsu přitáhnout na svoji stranu.

5.5 Prostorová analýza životní úrovně v regionu

Vzhledem k dostupnosti dat na úrovni obcí byla pro reprezentaci životní úrovně v obcích, potažmo v celém regionu, zvolena občanská vybavenost. Občanská vybavenost je v praxi rozlišována na [50]:

- **Nekomerční vybavenost**, která není ekonomicky soběstačná a bývá financována zejména formou dotací. Mezi nekomerční občanskou vybavenost patří stavby pro církevní účely, školství a výchovu, kulturu, tělovýchovu a sport, zdravotnictví a sociální péči.
- **Komerční vybavenost**, která může být naopak až vysoce zisková, zahrnuje stavby pro obchod, služby, veřejné stravování a přechodné ubytování.
- **Smíšená vybavenost** může být zisková i nezisková. Nejvýraznějším příkladem je administrativa. Zatímco státní správa a samospráva je financována z veřejných rozpočtů, finančnictví, podniková administrativa, poradenství apod. jsou vysoce ziskovými podniky.

K vybavenosti obcí lze zařadit i technickou infrastrukturu, která má v moderním světě své nepostradatelné místo. Jedná se o zásobování pitnou a užitkovou vodou, odvádění a čištění odpadních a dešťových vod, zásobování tepelnou a elektrickou energií, zásobování plynem, spojová zařízení (např. sdělovací kabely) a odstraňování tuhého komunálního odpadu.

Data pro analýzu občanské vybavenosti byla získána z Malého lexikonu obcí ČR vydaného Českým statistickým úřadem [7]. Obce odpovídají územní struktuře platné k 1. 1. 2007. Sledované druhy občanské vybavenosti použité pro analýzy jsou vymezeny dle [8]takto:

1. **vodovod** – vodovodní potrubí, kterým se přivádí voda z veřejného vodovodního řádu, bez ohledu na jeho vlastnictví,
2. **kanalizace** – svodné potrubí, které odvádí splaškové vody z jednotlivých nemovitostí a ústí do čistírny odpadních vod,
3. **plynifikace** – obec je napojena na plynové potrubí, kterým se přivádí plyn z centrálního zdroje,
4. **pošta** – zajišťuje komplexní poštovní služby (podání, přepravu a dodání poštovních zásilek a další služby), má vlastní poštovní směrovací číslo,
5. **škola** – zařízení základního školství – devítiletky,
6. **zdravotnické zařízení** – sdružená ambulantní zařízení, nemocnice, odborné léčebné ústavy, ostatní lůžková zařízení, samostatné ordinace lékařů a ostatní samostatná zařízení včetně detašovaných pracovišť,
7. **policie** – oddělení obvodní Policie ČR včetně jeho detašovaných pracovišť a městské a obecní policie.

Vzhledem k vyjádření životní úrovně v obcích by bylo ještě vhodné sledovat např. kulturní a sportovní zařízení, obchody a služby, restaurační zařízení atd. Takováto data však nejsou na obecní úrovni v požadované kvalitě k dispozici.

Před analýzou je nutné ohodnotit úroveň občanské vybavenosti v obcích a data normalizovat. Protože jsou data dichotomického charakteru (1 = vyskytuje se, 0 = nevyskytuje se), dala by se občanská vybavenost v obci ohodnotit součtem jednotlivých zastoupených druhů vybavenosti (0 – 7) nebo podílem (0 – 7/7). Tyto způsoby však neodráží druh vybavenosti ani její případný význam – uvažuje-li se např., že vodovod je pro obec

důležitější než policie nebo škola. Proto byly jednotlivé typy vybavenosti ohodnoceny váhami za pomoci sestavení Saatyho matice, čímž byla uspokojena i potřeba normalizace dat. Pořadí kriterií bylo určeno následovně: K1 = vodovod, K2 = plynofikace, K3 = kanalizace, K4 = zdravotnické zařízení, K5 = škola, K6 = pošta, K7 = policie. Tabulka 7 ukazuje váhy přiřazené jednotlivým typům vybavenosti.

tabulka 7 - Váhy občanské vybavenosti (zdroj vlastní)

Pořadí	1	2	3	4	5	6	7	Σ
Typ vybavenosti	vodovod	plynofikace	kanalizace	zdravot. zařízení	škola	pošta	policie	-
Váha	0,28	0,21	0,19	0,17	0,05	0,05	0,05	1

Úroveň vybavenosti v obci udává součet vážených hodnot vyskytujících se typů na území obce (0 = žádná vybavenost, 1 = plná vybavenost). Průměrná úroveň občanské vybavenosti v obcích Pardubického kraje dosahuje hodnoty 0,55 bodu.

5.5.1 Prostorové rozložení sledovaného jevu

Analýza směru prostorového rozložení občanské vybavenosti byla provedena metodou Directional Distribution (Standard Deviational Ellipse) v programovém prostředí ArcGIS Desktop 9.2. Elipsy znázorňující směr rozložení byly vytvořeny pro všech sedm typů občanské vybavenosti. Data o výskytu daného typu byla, jako v případě kulturních památek, ponechána v absolutních číslech (tzn. 0 nebo 1). V dalších analýzách bude pracováno s váženými hodnotami. Absolutní čísla výskytu občanské vybavenosti a procentní podíl podle typu jsou uvedeny v tabulce 8.

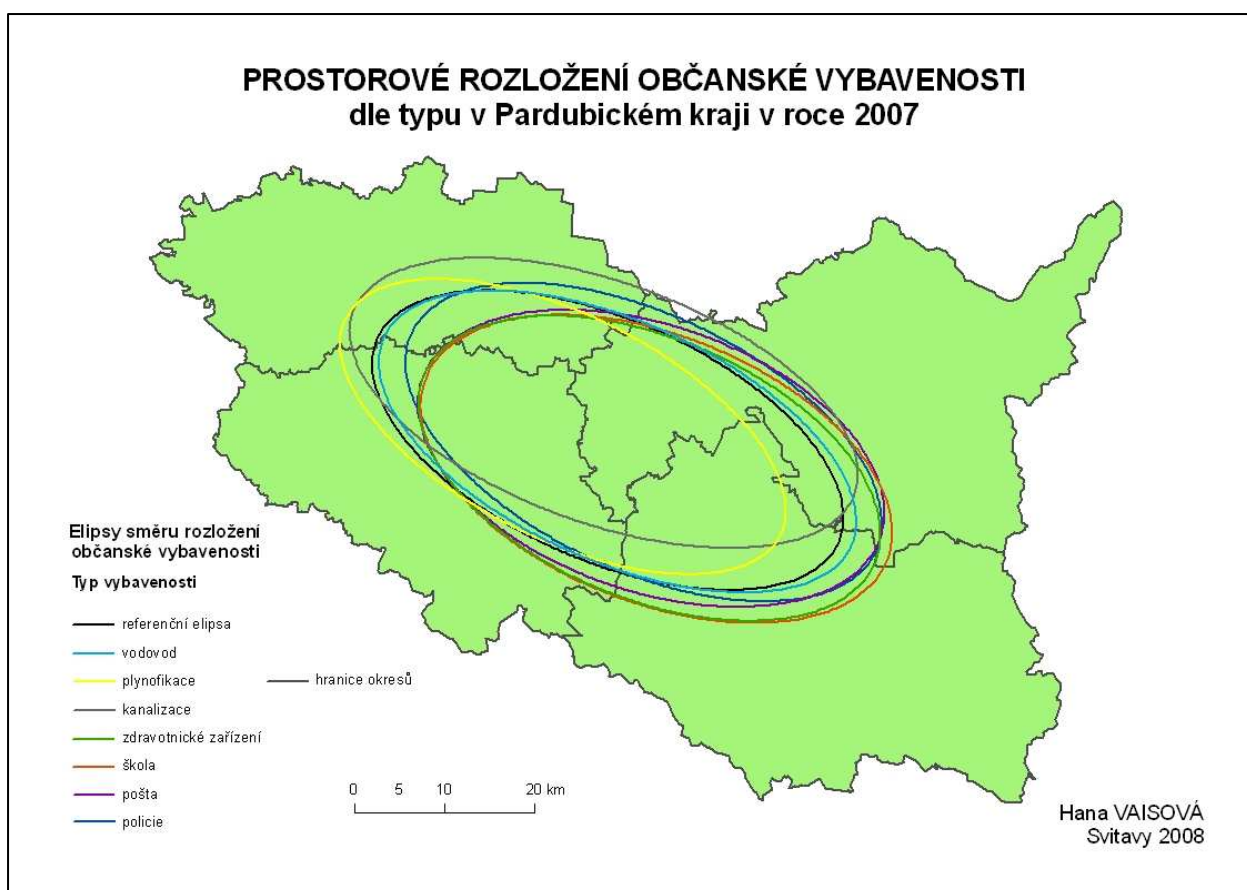
tabulka 8 - Počty výskytu občanské vybavenosti v Pardubickém kraji (zdroj vlastní, zdroj dat [7])

Typ občanské vybavenosti	Počet obcí	Podíl [%]
<i>Celkový počet obcí</i>	<i>451</i>	<i>100</i>
Vodovod	420	93
Plynofikace	356	79
Kanalizace	126	28
Zdravotnické zařízení	111	25
Škola	86	19
Pošta	171	38
Policie	34	8

Mapový výstup analýzy ukazuje obrázek 27. Kromě sedmi barevně rozlišených elips pro sledované typy občanské vybavenosti se zde nachází ještě referenční elipsa černé barvy, od které lze odečítat odchylky ostatních elips.

Mapový výstup potvrzuje, že téměř ve všech obcích Pardubického kraje je zaveden vodovod, protože elipsa modré barvy kopíruje téměř věrně referenční elipsu. Severozápadní posun žluté elipsy znamená, že je plynofikována zejména tato část kraje. Stejně tak elipsa kanalizace je vychýlena tímto směrem, ale ještě výrazněji na sever.

Naopak obce ve východní části kraje ovlivňují posun elips zachycující výskyt škol, zdravotnických zařízení a pošt. O něco mírněji je vychýlena tímto směrem i elipsa policie.

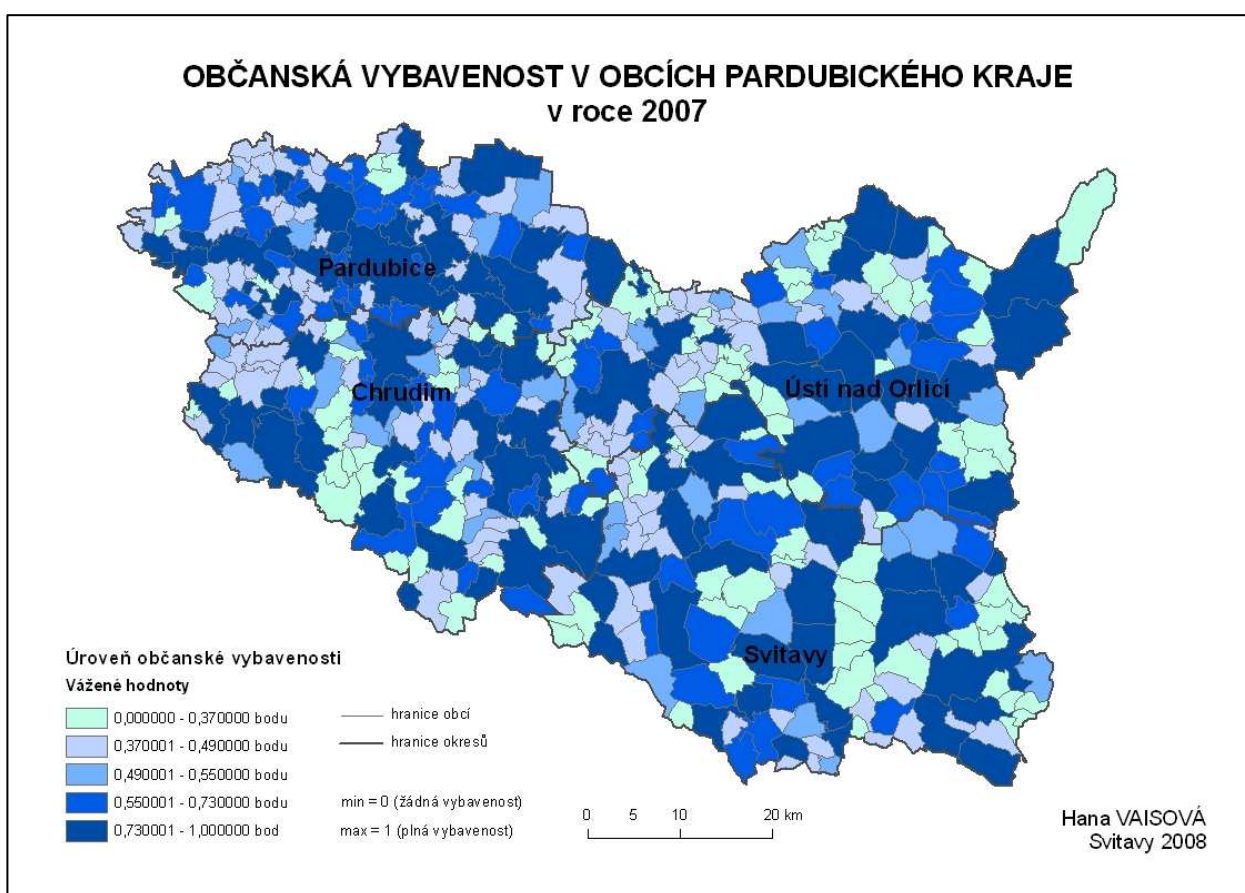

obrázek 27- Prostorové rozložení občanské vybavenosti v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7])

5.5.2 Kartogram občanské vybavenosti

Na elipsy určující směr rozložení sledovaného jevu navazuje kartogram, který ukazuje, úroveň občanské vybavenosti v jednotlivých obcích Pardubického kraje (viz obrázek 28).

Jednotlivých typům občanské vybavenosti byly přiděleny váhy podle tabulky 8. Následně byly váhy za jednotlivé obce sečteny, takže při plné vybavenosti (tj. všech 7 sledovaných typů) získala obec 1 bod, naopak při žádné vybavenosti v obci 0 bodů. Podle zařazení obce do intervalu se dá odhadnout, které typy vybavenosti má na svém území k dispozici. Např. bodová hodnota v prvním intervalu 0 – 0,37 značí, že obec nemá k dispozici žádný typ občanské vybavenosti nebo maximálně jeden z nejvýše ohodnocených typů (podle četnosti nejspíše vodovod, plyn nebo kanalizaci) v kombinaci s typem nižšího váhového ohodnocení (pošta, škola, policie, zdravotnické zařízení). Průměrná hodnota úrovně občanské vybavenosti činí v Pardubickém kraji 0,55 bodu.

obrázek 28 - Občanská vybavenost v obcích Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7])

Z pohledu na mapu je možné identifikovat oblasti, kde mají obce podprůměrnou občanskou vybavenost. Takováto souvislejší území lze najít zejména v horských oblastech okresu Ústí nad Orlicí. Jedná se o oblast při severní hranici, která zasahuje až do středu okresu (i kraje), kde se přelévá do okresu Svitavy. V okrese Svitavy lze identifikovat

nízkou vybavenost v oblasti tvaru „V“, a to v okolí Moravské Třebové. Hůře je na tom také západní část kraje na rozhraní mezi okresy Chrudim a Pardubice.

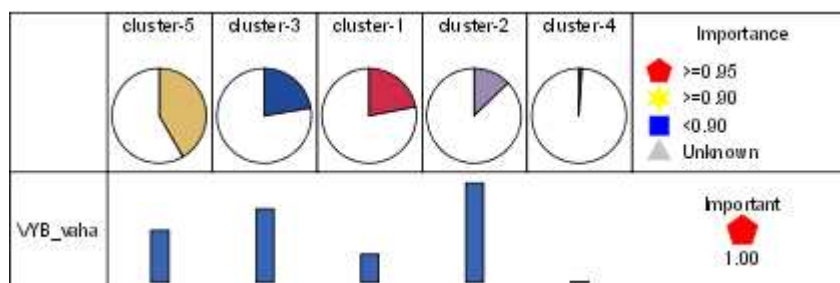
Naopak velice dobrá úroveň občanské vybavenosti je na Pardubicku a tentokrát i v pravé polovině okresu Ústí nad Orlicí.

5.5.3 Shluková analýza obcí podle občanské vybavenosti

Pomocí shlukové analýzy budou zjištěny shluky obcí podle úrovně občanské vybavenosti. Relevantním vstupem pro analýzu je celková vážená vybavenost obce (princip vysvětlen v kapitole 5.5.2 Kartogram občanské vybavenosti). Nejprve budou obce shlukovány metodou K-means a poté metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering.

5.5.3.1 Shluková analýza metodou K-means

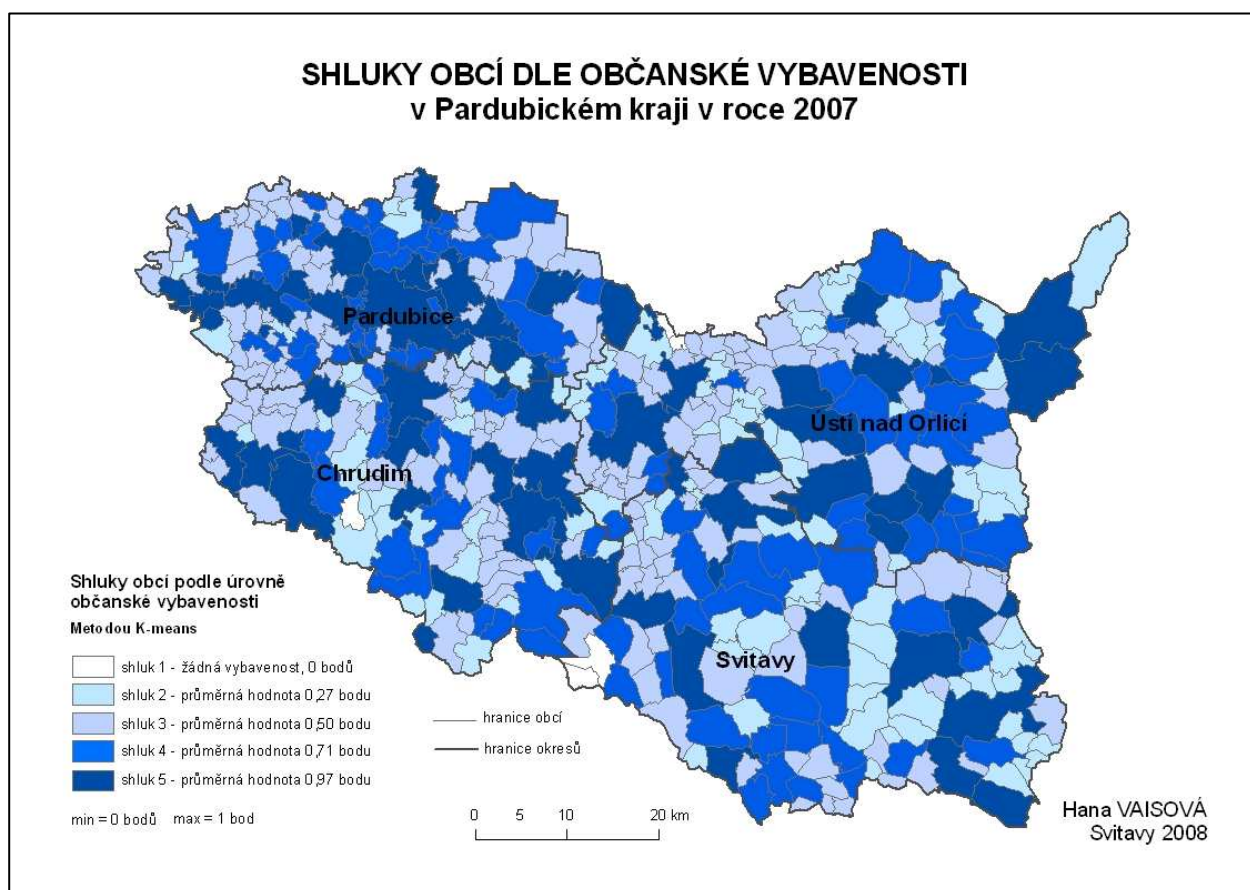
Pomocí metody K-means, provedené v programovém prostředí SPSS Clementine 10.1, byla data rozdělena do pěti shluků, které znázorňuje obrázek 29. Pořadí shluků neodpovídá pořadí v mapovém výstupu. Určující je číslo shluku v mapě.

obrázek 29 - Grafická vizualizace rozložení obcí ve shlucích (zdroj vlastní)

Výsledek seskupení obcí do shluků prezentuje mapový výstup (obrázek 30). V prvním shluku se nachází pět obcí, které nemají na svém katastrálním území žádný ze sledovaných typů občanské vybavenosti. Jsou to dvě obce v okrese Svitavy: Březiny a Pustá Rybná (sousedící obce při jižní hranici kraje), dvě obce v okrese Ústí nad Orlicí: Bošín a Plchovice (sousedící obce při severní hranici kraje) a obec Krásné v okrese Chrudim. Naproti tomu pátý shluk seskupuje 12% obcí s úplnou nebo téměř úplnou občanskou vybaveností. Úplnou vybavenost může mít maximálně 34 obcí, což je dáno celkovým počtem policejních stanic (městské a obecní policie) v kraji.

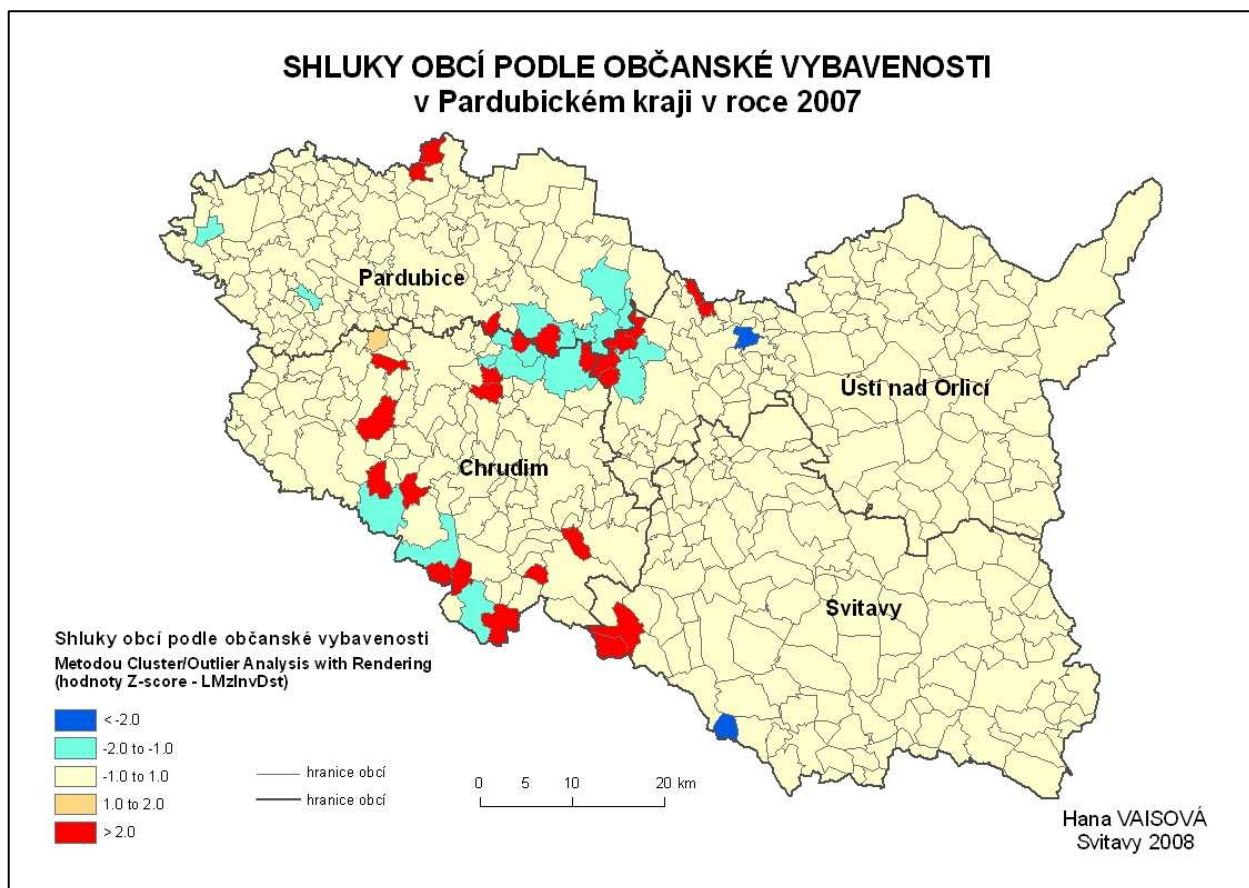
Při srovnání mapového výstupu shlukové analýzy metodou K-means s kartogramem občanské vybavenosti (obrázek 28), je zřejmá jejich podobnost. Při shlukové analýze pouze více vyniká oblast obcí s nízkou úrovní občanské vybavenosti v okolí Moravské Třebové (okres Svitavy). Tvoří-li tato oblast v kartogramu tvar písmene „V“, při shlukové analýze už je to přímo písmeno „O“. Střed písmene je tvořen obcemi s vysokým zastoupením občanské vybavenosti: Moravská Třebová, Staré Město, Linhartice a Kunčina. Tato oblast je ukázkovým příkladem, že občanská vybavenost přímo souvisí s počtem obyvatel v obci. Vyjmenované obce s vysokou občanskou vybaveností mají na svém území hlášeno kolem tisíce obyvatel, zatímco obce s nízkou vybaveností, které je obklopují, jich mají pouze několik stovek.

obrázek 30 - Shluky obcí podle občanské vybavenosti v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7])

5.5.3.2 Shluková analýza metodou Cluster/Outlier Analysis with Rendering

Mapový výstup (obrázek 31) identifikuje homogenní a heterogenní oblasti v regionu. Modrý odstín znamená zápornou hodnotu indexu LMzInvDst, tedy značnou míru nepodobnosti sousedních obcí, červený odstín naopak vyznačuje oblasti sousedících obcí s velmi podobnými hodnotami sledovaného jevu.

obrázek 31 – Shluky obcí podle občanské vybavenosti v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7])

Výrazně heterogenní obcí podle indexu LMzInvDst, označenou tmavě modrou barvou, je Nedvězí (okres Svitavy) při jižní hranici kraje. Druhou výrazně heterogenní obcí je obec Mostek v okrese Ústí nad Orlicí. Jejich sousední obce dosahují nadprůměrných hodnot v úrovni občanské vybavenosti.

Naopak obce s výrazně homogenním okolím v okrese Svitavy jsou Pustá Rybná a Březiny, tedy obce bez jakékoli občanské vybavenosti. Většina dalších, červeně označených, obcí dosahuje hodnoty 0,21 bodu. V okrese Pardubice to jsou Libišany

a Podůlšany, obce bez výskytu kulturních památek. Dále je to řetězec obcí v místě, kde se střetávají hranice tří okresů: Pardubice, Ústí nad Orlicí a Chrudim. Zároveň jsou tyto obce obaleny zónou obcí s poměrně heterogenními hodnotami (světle modrá barva). Heterogenní obce se s homogenními střídají také v pásmu při jižní hranici kraje, v okrese Chrudim.

V pravé polovině kraje se téměř žádné shluky obcí nevytvořily. Většina se nachází v okrese Chrudim nebo těsně za jeho hranicemi.

5.5.4 Závěr z prostorové analýzy občanské vybavenosti

Na základě provedení prostorových analýz dle občanské vybavenosti je možné vyvodit závěr, že obce Pardubického kraje jsou spíše podvybavené. 63% obcí, z celkového počtu 451, nedosahuje ani průměrné vybavenosti, která činí 0,55 bodu. Z toho je nejméně podvybavených obcí v okrese Pardubice, podíl ostatních tří okresů je velmi vyrovnaný.

Plnou nebo téměř plnou vybavenost (tzn. 6 – 7 typů) má k dispozici 50 obcí, což je necelých 12%. Nejméně obcí s plnou nebo téměř plnou vybaveností se nachází v okrese Svitavy, není to však výrazně méně oproti ostatním okresům. Vytvořenými analýzami se také potvrdil předpoklad, že čím více má obec obyvatel, tím lepší bude úroveň občanské vybavenosti. Celková podvybavenost je tedy dána i nízkým průměrem počtu obyvatel v obcích Pardubického kraje, který je 1 126 obyvatel (vyřadí-li se Pardubice, klesne průměr na 932 obyvatel). Nejmenšími obcemi s plnou vybaveností jsou Dašice (2 252 ob., okres Pardubice), Opatovice nad Labem (2 277 ob., okres Pardubice). Nejmenší obcí, která má téměř plnou občanskou vybavenost (tedy 6 typů), je Rohovládova Bělá s 474 obyvateli. Souvisejší oblasti s dobře vybavenými obcemi je možné najít na Pardubicku a Chrudimsku a dále v okolí větších obcí na Ústeckoorlicku (Ústí nad Orlicí, Libchavy, Dolní Dobrouč, Hnátice, Dolní a Horní Černá, Letohrad) až ke Králíkům a Červené Vodě, potom při hranici s okresem Svitavy (Česká Třebová, Rudoltice, Lanškroun, Sloupnice). V okrese Svitavy jsou také spíše větší města jako Svitavy, Polička, Moravská Třebová nebo Litomyšl.

5.6 Identifikace disparit ve vztahu ke kulturnímu dědictví

V této kapitole budou v regionu hledány průniky oblastí, které byly identifikovány na základě prostorových analýz podle všech tří sledovaných ukazatelů jako silné nebo naopak slabé. Všechny prostorové analýzy byly prováděny s cílem potvrdit nebo vyvrátit vliv památek na zvolený region. K zjišťování vlivu byl zvolen pozitivní přístup a stanovena nulová hypotéza:

- H_0 : Památky mají pozitivní vliv na region.

Díličí hypotézy byly stanoveny následovně:

- $H_{0(1)}$: Vyšší počet (hustota) památek se promítne ve vyšší daňové výtěžnosti obce.
- $H_{0(2)}$: Vyšší počet (hustota) památek má vliv na lepší úroveň občanské vybavenosti v obci.

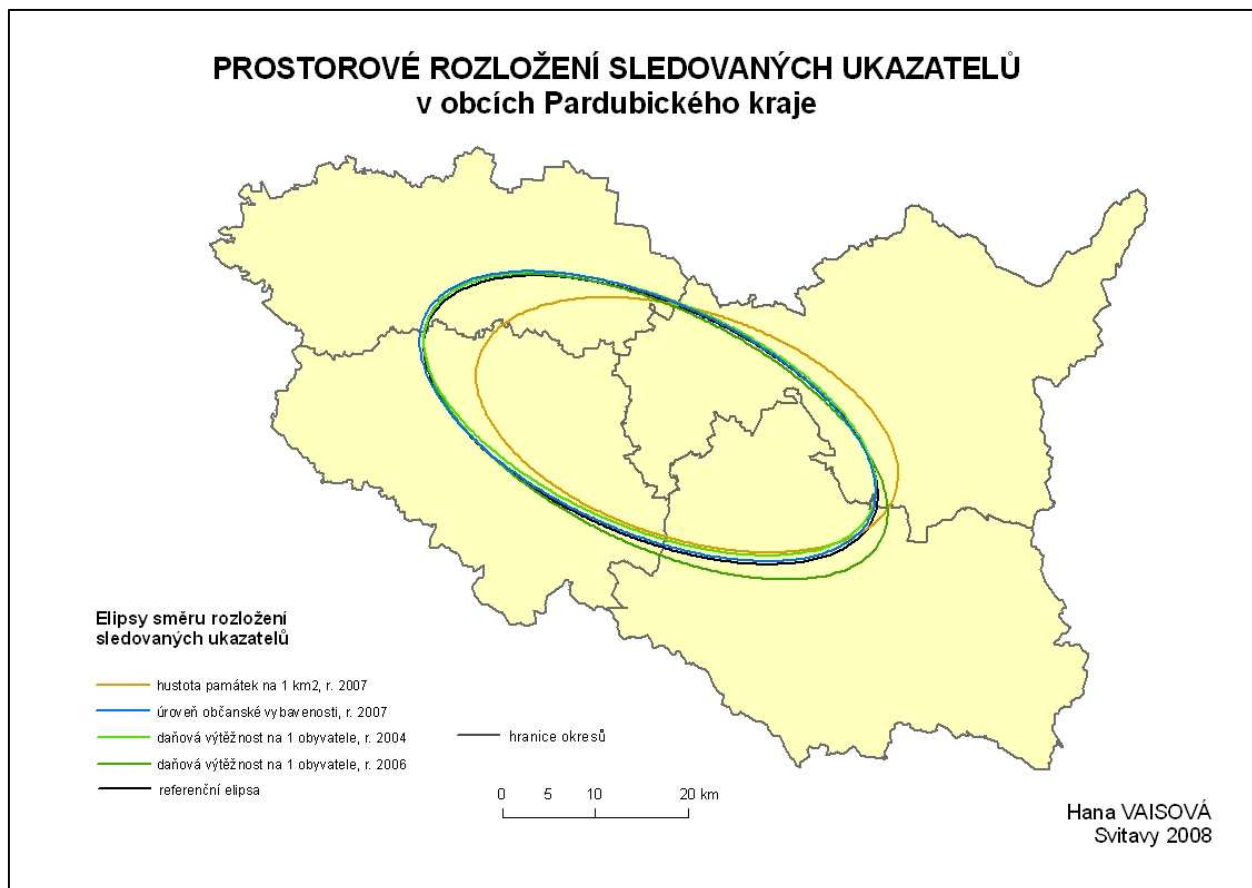
Pro porovnání sledovaných ukazatelů byla provedena analýza směrové distribuce pomocí metody Standard Deviatonal Ellipse v programovém prostředí ArcGIS Desktop 9.2. Analýza má za úkol odhalit nuance mezi sledovanými jevy.

Výsledek metody ilustruje mapový výstup na obrázku 32. Z obrázku je patrné, že referenční elipsu černé barvy, znázorňující prostorové rozložení obcí v Pardubickém kraji bez vstupu jakékoli hodnoty, věrně kopíruje elipsa pro občanskou vybavenost. Vstupní hodnotou pro vytvoření této elipsy byla úroveň občanské vybavenosti, která byla zjištěna jako součet vážených hodnot jednotlivých typů vybavenosti v obci. Zatímco v kapitole 5.5.1 byly vytvořené elipsy pro jednotlivé typy občanské vybavenosti odkloněny od referenční elipsy v různých směrech, elipsa znázorňující celkovou úroveň tohoto ukazatele ji věrně kopíruje. V celkové vybavenosti by tedy v kraji neměly být výrazné rozdíly.

Velmi podobný tvar a směr s referenční elipsou vykazují též elipsy pro daňovou výtěžnost. Jak již bylo uvedeno v kapitole 5.4.4, daňová výtěžnost v roce 2006 rostla výrazněji v okrese Svitavy. Bylo zjištěno, že tahounem této elipsy se stala obec Slatina, vykazující výrazně nadprůměrné specifické příjmy do obecní pokladny.

Největší vychýlení zaznamenává elipsa pro kulturní dědictví, jejímž vstupem byla hustota památek na km^2 v obci. Dalo by se říci, že je vychýlení způsobeno vyšší koncentrací

památek ve střední části kraje (blíže k severní hranici) a naopak podprůměrnými oblastmi co do počtu památek na severu okresu Pardubice a v celém okrese Svitavy (s výjimkou jednotlivých obcí).

obrázek 32 - Prostorové rozložení sledovaných ukazatelů v Pk (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 7, 40, 54])

Disparity v regionu

Na základě provedených prostorových analýz byly zjištěny disparitní oblasti nebo jednotlivé obce na území Pardubického kraje. Některé silné nebo naopak slabé oblasti se objevují ve více analýzách (tedy podle různých ukazatelů). Pomocí mapové vizualizace budou vyznačeny tyto oblasti, kde došlo k „průniku“ zjištěných disparit.

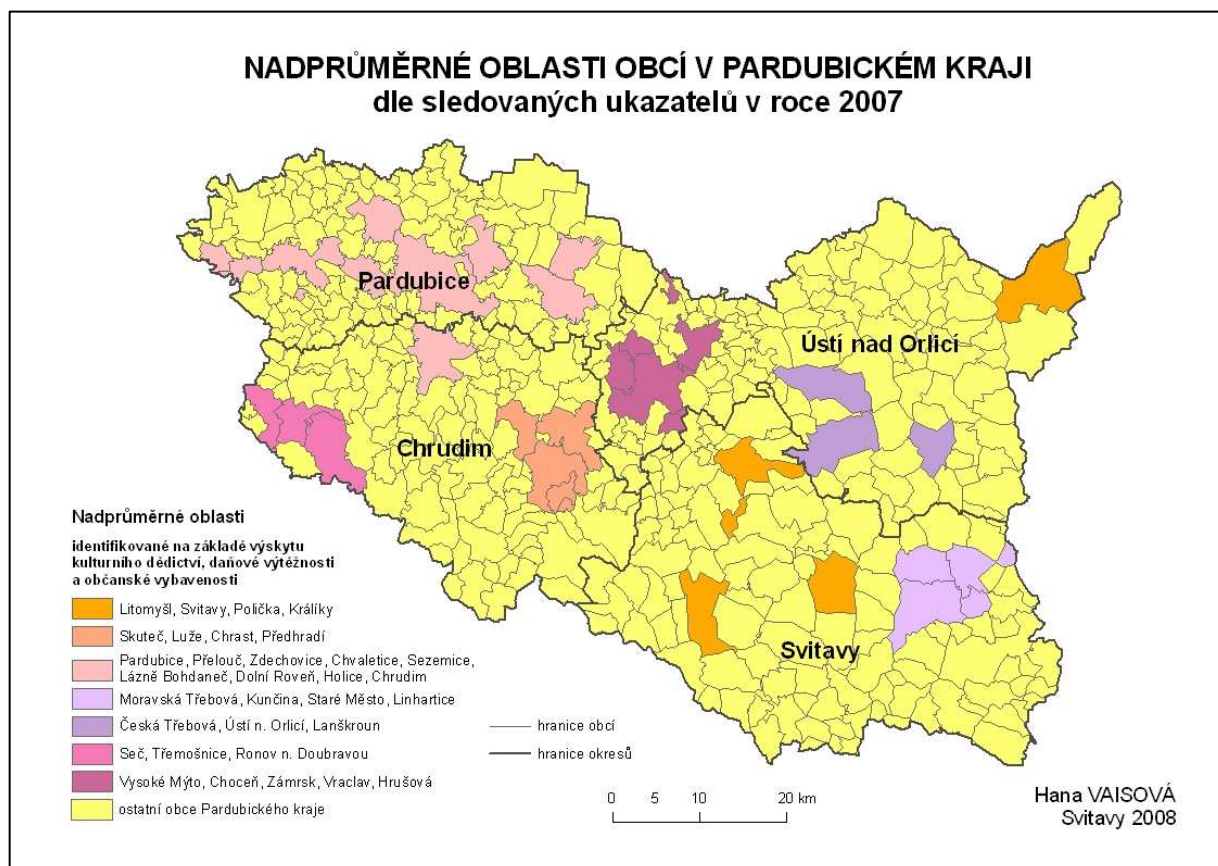
V Pardubickém kraji bylo identifikováno několik oblastí, které vykazují dobré výsledky v analýzách kulturního dědictví, daňové výtěžnosti i občanské vybavenosti. Vždy se jedná spíše o seskupení několika větších sousedních měst:

- okres Pardubice: největší identifikovaná nadprůměrná oblast se rozkládá od Přelouče, přes Pardubice až k Holicím; k této oblasti bylo přidruženo ještě město Chrudim vzhledem k těsné blízkosti Pardubic,
- okres Chrudim: Skutečsko a obce v okolí Seče,
- okres Svitavy: Moravskotřebovsko,
- okres Ústí nad orlicí: okolí Vysokého Mýta a trojice velkých měst Ústí nad Orlicí, Česká Třebová a Lanškroun.

Do mapy byly zakresleny i samostatně ležící obce, které vykazují nadprůměrné hodnoty všech ukazatelů. Jedná se o čtyři velká města:

- okres Svitavy: Svitavy, Polička a Litomyšl,
- okres Ústí nad Orlicí: Králíky.

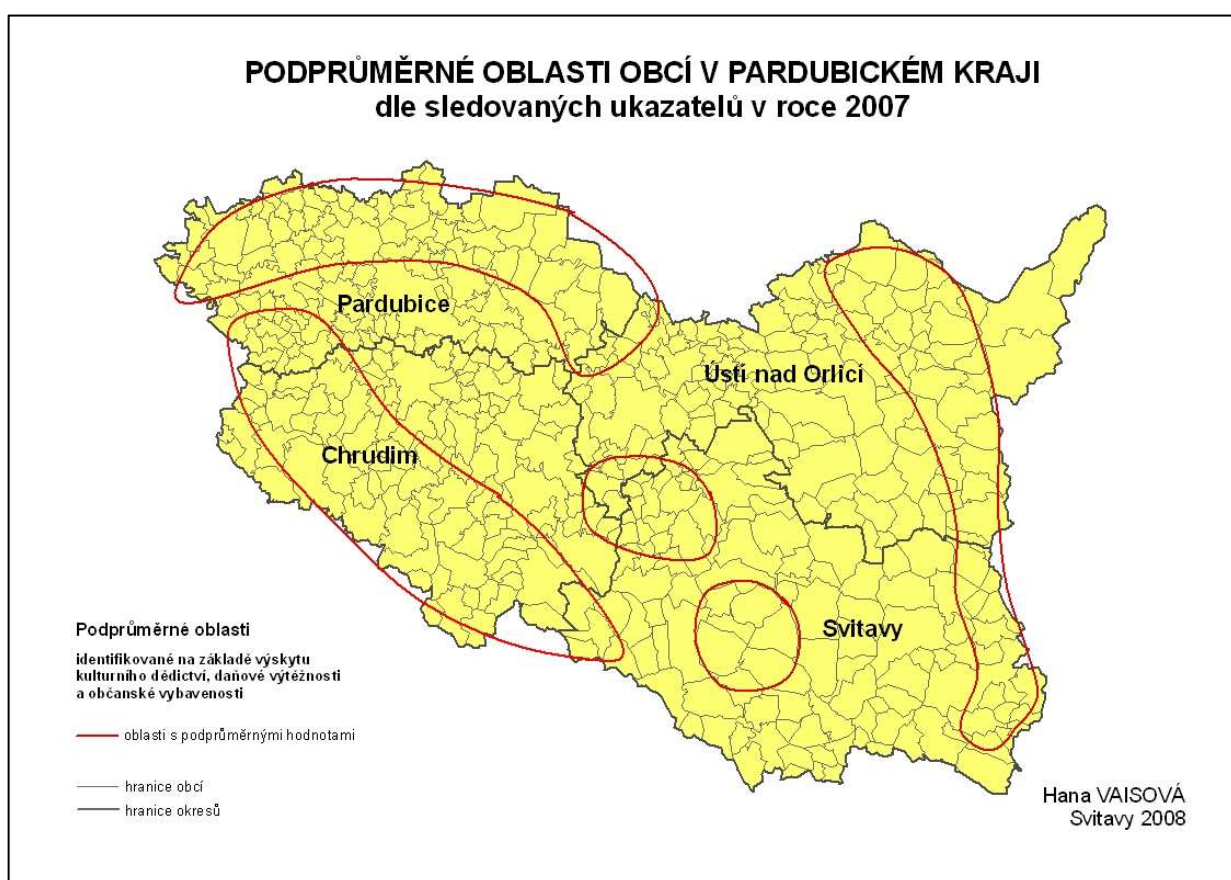
Identifikované nadprůměrné oblasti zachycuje mapový výstup (obrázek 33). Mezi ostatními obcemi lze najít také výjimky, tvoří už však rozsáhlejší území, nebo se nejedná velké nebo výrazně nadprůměrné obce vůči svému okolí.

obrázek 33 - Nadprůměrné oblasti obcí v Pk dle sledovaných ukazatelů v roce 2007 (zdroj vlastní)

Obdobným způsobem byly v regionu identifikovány také podprůměrné oblasti. Protože se jedná o rozsáhlejší území, budou tyto oblasti v mapě generalizovány a ohraničeny barevnými liniemi (viz obrázek 34). I v těchto vytipovaných oblastech se nacházejí výjimky, kdy obce dosahují v některém z ukazatelů vyšších hodnot. V každém okrese byla identifikována alespoň jedna podprůměrná oblast. Některé přetékají i do sousedních okresů.

- okres Pardubice: severní pás okresu Pardubice (zejména nízké zastoupení kulturního dědictví),
- okres Chrudim: téměř celá jihozápadní polovina kraje (výjimku v tomto území tvoří pouze Hlinsko a Trhová Kamenice),
- okres Svitavy: v okrese Svitavy se téměř nedá identifikovat jedna souvislá oblast, která by byla podprůměrná ve všech sledovaných ukazatelích, slabší obce se nachází de facto na celém jeho území, výraznější oblast těchto obcí lze najít zejména v pásu při východní hranici okresu, odtud pokračují severně až do okresu Ústí nad Orlicí,
- okres Ústí nad Orlicí: jedná se zejména o horské oblasti a pás ve východní části kraje, který se napojuje na problematické obce v okrese Svitavy.

obrázek 34 - Podprůměrné oblasti obcí v Pk dle sledovaných ukazatelů v roce 2007 (zdroj: vlastní)

Vztah mezi výskytem kulturního dědictví a daňovou výtěžností

I když je dílčí nulová hypotéza stanovena pozitivně ($H_{0(1)}$: Vyšší počet (hustota) památek se promítne ve vyšší daňové výtěžnosti obce), výpočet Pearsonova korelačního koeficientu³ ukazuje, že mezi výskytem památek (hustota památek na 1 km²) a daňovou výtěžností (daňové příjmy obce na 1 obyvatele) neexistuje významný korelační vztah:

- v roce 2004: $r_{04} = 0,047$
- v roce 2006: $r_{06} = 0,035$

I když by se dalo předpokládat, že přítomnost kulturního dědictví v obci má vliv na příjmy obce (stimulace cestovního ruchu, tvorba pracovních míst, daňové výnosy atd.), ukazuje se na základě zpracovaných prostorových analýz, že mezi množstvím památek v obci a daňovou výtěžností není příčinná souvislost. Hledá-li se důvod, proč se nepotvrzuje stanovená nulová hypotéza, ukazuje se, že jedním ze stěžejních protichůdně působících činitelů, je současný zákon o rozpočtovém určení daní, který určuje velikost daňových příjmů na základě velikosti obce (resp. počtu obyvatel, katastrální výměry a koeficientů) [63]. Pokud by daňová výtěžnost byla odvozena od počtu podnikatelských subjektů, tzn. i těch, které mohou fungovat v oblasti cestovního ruchu (obsluha památek, ubytovací služby, pohostinství, benzinové pumpy atd.), potom by se jistě zvýšila zainteresovanost managementu municipalit a podnikatelů na podpoře rozvoje péče o památky na území obce. To by mohlo následně vést k tvorbě nových pracovních míst, čímž by se zvyšovala zaměstnanost, a potažmo i podíl obce na sdílených daních z příjmů.

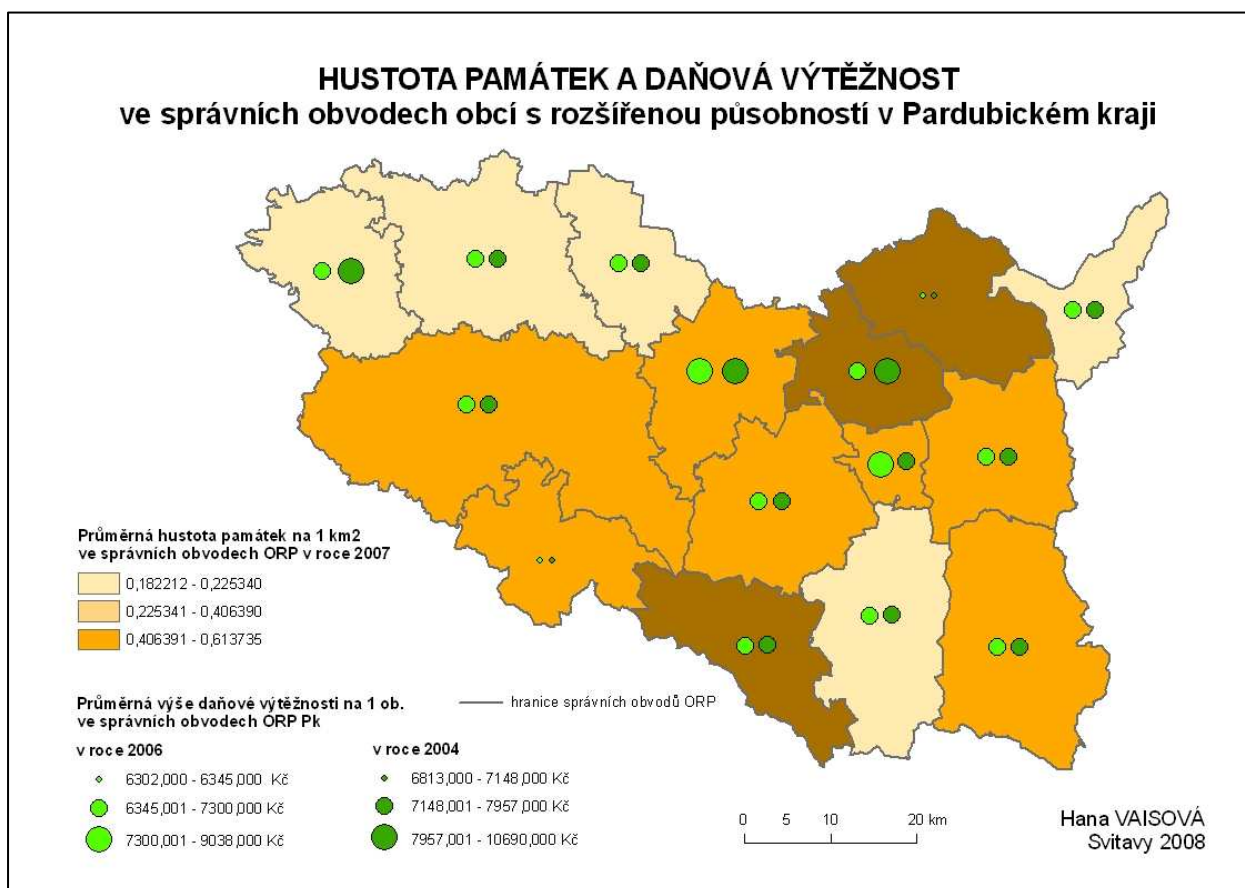
Pro vizualizaci hustoty památek ve vztahu k daňové výtěžnosti byl vytvořen kartodiagram, kde je na podkladu použita hustota památek zprůměrovaná pro katastrální území obcí s rozšířenou působností (ORP) a pomocí metody Graduated Symbol vyjádřena průměrná výše daňové výtěžnosti v obou sledovaných letech, taktéž na území ORP v Pardubickém kraji (obrázek 35).

³ Hodnota Pearsonova korelačního koeficientu je dána vztahem:
$$r = \frac{n(\sum XY) - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{(n\sum X^2 - (\sum X)^2)(n\sum Y^2 - (\sum Y)^2)}}$$

Hodnota r leží mezi -1.0 pro úplnou zápornou korelaci a +1.0 pro úplnou kladnou korelaci a vyjadřuje lineární vztah mezi dvěma množinami dat. [22]

Členění kraje na ORP bylo pro kartodiagram využito z důvodu umožnění vizuální interpretace. V Pardubickém kraji se nachází celkem 15 správních obvodů ORP. Průměrná hustota v ORP byla rozdělena do tří intervalů, aby vynikly nadprůměrné a podprůměrné oblasti. Stejně tak byla volena velikost symbolů znázorňujících výši daňové výtěžnosti na jednoho obyvatele.

Silnou oblastí s vysokým výskytem památek i vysokou daňovou výtěžností je ORP Ústí nad Orlicí na severu kraje. Podobně dobře si stojí i ORP Polička na jihu, která dosahuje k vysoké hustotě památek alespoň průměrné daňové výtěžnosti. Naopak vysokou daňovou výtěžnost a průměrnou hustotu památek má Vysoké Mýto.

obrázek 35 - Hustota památek a daňová výtěžnost ve správních obvodech ORP v Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40, 54])

Kdyby souvisel výskyt památek s výší daňové výtěžnosti, znamenalo by to, že správní území ORP Žamberk nedokáže využít potenciálu kulturních památek, kterých má na svém území poměrně velké množství, protože má podprůměrné daňové příjmy. I když je hustota

památek různá, většina ORP má pouze průměrnou daňovou výtěžnost. Kartodiagram vyvrací dílčí nulovou hypotézu, že mají památky pozitivní vliv na výši daňové výtěžnosti.

Vztah mezi výskytem kulturních památek a občanskou vybaveností

Pro případný vztah mezi výskytem kulturního dědictví a občanské vybavenosti v obcích byla stanovena dílčí hypotéza: $H_{0(2)}$: Vyšší počet (hustota) památek má vliv na lepší úroveň občanské vybavenosti v obci. Nelze však říci, že by se na základě již vytvořených prostorových analýz potvrdila. Spíše byl potvrzen fakt, že občanská vybavenost v obci souvisí s počtem obyvatel. Tedy čím větší počet obyvatel, tím větší nároky na občanskou vybavenost, nebo naopak, že čím více občanské vybavenosti, tím více obyvatel v obci.

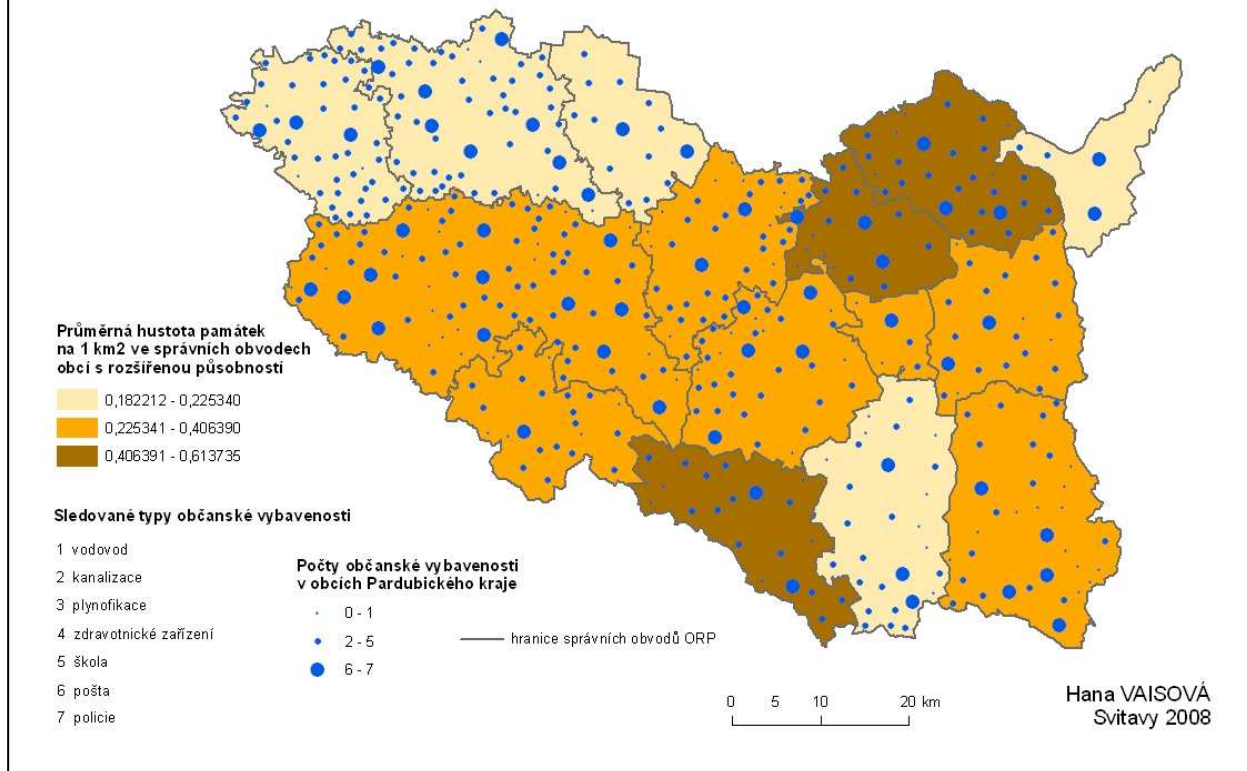
Korelační koeficient vypočtený pro výskyt kulturního dědictví a občanskou vybavenost dosahuje hodnoty 0,37 – tedy veličiny spolu nekorelují.

Pro znázornění výskytu kulturního dědictví a občanské vybavenosti byl zhotoven kartodiagram, kde je z důvodu vizualizační interpretace výskyt kulturních památek zprůměrnován za obce s rozšířenou působností (15 ORP v kraji) a občanská vybavenost je znázorněna velikostí bodového znaku v jednotlivých obcích kraje (viz obrázek 36).

Sledovaná hustota památek byla rozdělena do tří intervalů z důvodu zvýraznění podprůměrných a nadprůměrných oblastí. Stejně tak občanská vybavenost byla rozdělena tímto způsobem. Pro lepší vizualizaci a interpretaci nebyla použita normalizovaná data, ale počty vyskytujících se typů vybavenosti v jednotlivých obcích.

Na mapovém výstupu (obrázek 36) lze identifikovat za nadprůměrné, co do výskytu kulturního dědictví, a za lépe vybavené pouze ORP Ústí nad Orlicí a Žamberk. Na základě analýz ani kartodiagramu se nepotvrdil vliv přítomnosti kulturního dědictví na úroveň občanské vybavenosti.

HUSTOTA PAMÁTEK A ÚROVEŇ OBČANSKÉ VYBAVENOSTI ve správních obvodech ORP a obcích Pardubického kraje v roce 2007

obrázek 36 - Porovnání výskytu kulturních památek a občanské vybavenosti v obcích Pk v roce 2007 (zdroj vlastní, zdroj dat [1, 40, 54])

ZÁVĚR

Častým předmětem teorií regionálního rozvoje jsou územní nerovnosti, neboť právě tyto nerovnosti mají významný vliv na strategické plánování na vládní úrovni a následné uplatňování regionální politiky přímo v regionu. Samotná realizace regionální politiky, která ovlivní rozvoj regionu, a potažmo i život obyvatel na jeho území, je úzce spjata s existencí a správnou identifikací regionálních disparit. To by samo o sobě nestačilo, ještě je důležitá politická vůle zjištěné nežádoucí skutečnosti řešit a mít k tomu potřebné ekonomické možnosti. Navíc nestačí pouze disparitu nalézt, zásadní význam má určení skutečnosti, zda se jedná o negativní disparitu s nežádoucími vlivy na region, kterou je potřeba eliminovat, nebo naopak o disparitu pozitivního charakteru, jejíž správné využití povede k podpoře regionálního růstu. Dodnes se přitom hledá odpověď na otázku, jakým způsobem identifikovat tyto disparity, nehledě na to, že stále chybí definice základních pojmů a vymezený teoretický rámec problematiky regionálních disparit, který by byl funkčně aplikovatelný v praxi.

Diplomová práce se zabývá regionálními disparitami, a to se specifickým zaměřením na kulturní dědictví. Byl zde položen teoretický základ k regionálnímu rozvoji. Vzhledem k dalším potřebám práce byl kladen důraz na způsoby definování regionu. V kapitole věnované přímo regionálním disparitám bylo řečeno, jak lze regionální disparity chápat, co může být příčinami jejich vzniku, jak tyto disparity v regionu zjišťovat a jak je řešit.

Z důvodu požadavku zjišťovat regionální disparity v regionu v závislosti na kulturním dědictví, bylo nutné vytvořit datovou základnu kulturního dědictví. Data o výskytu památek byla získána z Ústředního seznamu kulturních památek ČR zveřejněného na portálu Národního památkového ústavu MonumNet. Data bylo nutné předzpracovat a upravit dle aktuálních změn. Také byla vytvořena vlastní klasifikace památek, jež byla implementována do vytvářené databáze a následně využita v prostorových analýzách. Databáze kulturních památek byla vytvořena pro celou Českou republiku až na nejjemnější úrovni rozlišení, tedy obcí.

Aby byl naplněn cíl práce, byly vytvořeny prostorové analýzy pro zjištění disparit v regionu. Jejich výsledky byly vykresleny do map, neboť mapy jsou nejrozšířenějším

prostředkem pro studium prostorových informací. Vzhledem k zadání byly zvoleny dva ukazatelé, které by mohli souviset s výskytem kulturních památek: ukazatelé reprezentují ekonomickou a životní úroveň v regionu. Ve všech třech sledovaných oblastech (tedy kulturní dědictví a dva zmíněné ukazatelé) byly ve zvoleném regionu identifikovány oblasti nadprůměrné i podprůměrné. V některých případech došlo k průniku nadprůměrnosti nebo naopak podprůměrnosti podle všech tří hledisek, nebyl však shledán příčinný vztah mezi výskytem kulturních památek v regionu a jeho rozvojem. Přesto je vliv kulturního dědictví na život občanů nesporný. Památky jsou totiž nositeli duchovního odkazu minulosti a představují v přítomném životě národů živé svědectví jejich staletých tradic. Práce se tedy zabývá dosti nehmatatelným významem těchto památek, jejichž historickou hodnotu lze jen stěží vyčíslit. Nesmí se zapomínat na existenci obcí a regionů jako nositelů kulturního dědictví a tradic. Na druhou stranu uplatnění památek jako zdroje cestovního ruchu má pozitivní vliv na udržitelný rozvoj jednotlivých obcí a regionu jako celku.

Seznam literatury

1. ArcČR 500 [databáze na CD-ROM]. Ver. 2.0. ARCDATA PRAHA s.r.o., 1997. Data poskytnuta vedoucí diplomové práce.
2. Arcdata Praha. *Aplikace ArcGIS Desktop* [online]. Copyright 2007. Datum poslední aktualizace: 11. 8. 2008 [cit.2008-08-11]. Dostupné z:
<<http://www.arcdata.cz/produkty-a-sluzby/software/esri/arcgis-desktop/aplikace-arcgis-desktop/>>.
3. BLAŽÍČEK, O. a kol. Slovník památkové péče. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962.
4. BRYCHTOVÁ, Š. Úvod do regionalistiky: pro prezenční formu studia. 1. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006.
5. Český statistický úřad. *E7 Daňová výtežnost v letech 2001 - 2005*. [online]. Copyright 2008. Datum poslední aktualizace: 15. 6. 2008 [cit.2008-06-15]. Dostupné z:
<<http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/030703307>>.
6. Český statistický úřad. *Klasifikace CZ-NUTS*. [online]. Copyright 2007. Datum poslední aktualizace: 15.11.2007 [cit. 2008-01-10]. Dostupné z:
<http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_cz_nuts_nuts_208>.
7. Český statistický úřad. *Malý lexikon měst a obcí*. [online]. Copyright 2008. Datum poslední aktualizace: 28.12.2007 [cit. 2008-01-10]. Dostupné z:
<<http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>>.
8. Český statistický úřad. *Metodické vysvětlivky*. [online]. Copyright 2008. [cit. 2008-07-11]. Dostupné z:
<[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AE004DE79D/\\$File/Str%E1nky%20z%20130207cm.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AE004DE79D/$File/Str%E1nky%20z%20130207cm.pdf)>.
9. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Statistický bulletin. Pardubický kraj za rok 2007. Pardubice: Český statistický úřad, 2007.
10. Dny evropského dědictví. *Dny evropského dědictví/European Heritage Days (EHD)*. [online]. Copyright 2008. [cit. 2008-02-13]. Dostupné z: <<http://www.shscms.cz/ehd/>>
11. DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ. Dny evropského dědictví: European Heritage Days 2003. Praha: Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, 2003.
12. Dočkal, V. *Ústřední pojmy regionální politiky EU, Příspěvek ke studiu euroregionalismu* [online]. Datum poslední aktualizace: únor 2004 [cit. 2008-04-04]. Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>>
13. Encyklopedie Diderot - Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. Díl 3. 1. vydání. Praha: Nakladatelský dům OP, 1997.
14. ESRI. *ArcGIS 9.2 Desktop Help*. [online]. Copyright 2003 - 2008. Datum poslední aktualizace: 27. 2. 2007 [cit. 2008-07-20]. Dostupné z:
<<http://webhelp.esri.com/arcgisdesktop/9.2/index.cfm?TopicName=welcome>>.
15. Euroskop.cz. *Regionální a strukturální politika Evropské unie*. [online]. Copyright 2008. Datum poslední aktualizace: 25. 5. 2007 [cit. 2008-03-12]. Dostupné z:
<<http://www.euroskop.cz/40542/110838/clanek/regionalni-a-strukturalni-politika-evropske-unie/strukturalni-politika/>>.

16. Eurostat. *Structural Indicators*. [online]. Datum poslední aktualizace: 5. 4. 2008 [cit. 2008-04-05]. Dostupné z:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1133,47800773,1133_47802588&_dad=portal&_schema=PORTAL>.
17. FELSENSTEIN, D., PORTNOV, B. A. *Regional Disparities in Small Countries*. Springer 2005.
18. HEROUT, J. *Jak poznávat kulturní památky*. 1. vydání, Praha: Mladá fronta, 1986.
19. HEROUT, J. *Slabikář návštěvníků památek*. 3. přepracované vydání, Praha: Tvorba, 2001.
20. HORÁK, J. *Prostorové analýzy s aplikacemi na trhu práce*. Habilitační práce. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2002.
21. Ježek, K. *Výuka – datamining*. [online]. Datum poslední aktualizace: 10. 5. 2005 [cit.2008-06-15]. Dostupné z: <http://www.kiv.zcu.cz/~jezek_ka/vyuka/DB2%202005/Datamining/>.
22. KUBANOVÁ, J. *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. 2. vydání. Bratislava: Statis, 2004.
23. Kutcherauer, A., Hučka, M., Malinovský, J. a kol. *Regionální disparity – Working Papers 1/2007*. [online]. Datum poslední aktualizace: 19. 3. 2008 [cit. 2008-04-05]. Dostupné z:
<http://disparity.vsb.cz/pdf/wp_1.pdf>.
24. LACINA, K. *Regionální rozvoj a veřejná správa*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007.
25. Langlois, K. *Using GIS to Analyze Health Disparities*. *Louisiana Health Care Review*. [online]. Datum poslední aktualizace: 28. 2. 2008 [cit.2008-07-21]. Dostupné z:
<http://www.ahqa.org/pub/uploads/F5_UsingGISAnalyzeHealthDisparities.ppt>
26. MATOUŠKOVÁ, Z. *Regionální a municipální ekonomika*. 1. vydání. Praha: VŠE, 2000.
27. MATOUŠKOVÁ, Z. *Úvod do prostorové ekonomiky*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1992.
28. Ministerstvo kultury. *Zásady MK ČR pro užití a alokaci státní finanční podpory v Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón*. [online]. Copyright 2008. Datum poslední aktualizace: 2003 [cit.2008-06-20]. Dostupné z: <www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/pamatky/granty-a-programy/Z_sady__MK_-Programu_reg.doc>.
29. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Národní strategický referenční rámec ČR 2007 – 2013*. Praha: MMR ČR, 2007.
30. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Návrh Národního rozvojového plánu České republiky 2007 – 2013*. Praha: MMR ČR, 2006.
31. Ministerstvo pro místní rozvoj. *Pojmy z období 2007 – 2013*. [online]. Copyright 2003 - 2007. Datum poslední aktualizace: srpen 2007 [cit. 2008-03-12]. Dostupné z:
<<http://www.strukturalni-fondy.cz/glosar/pojmy-z-obdobi-2007-2013>>.
32. Ministerstvo pro místní rozvoj. *Regionální politika EU 2004 - 2006*. [online]. Copyright 2003 - 2007. Datum poslední aktualizace: únor 2007 [cit. 2008-03-12]. Dostupné z: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/regionalni-politika/regionalni-politika-eu-2004-2006>>.
33. Ministerstvo pro místní rozvoj. *Regionální politika*. [online]. Datum poslední aktualizace: 25. 2. 2008 [cit. 2008-03-12]. Dostupné z: <<http://www.mmr.cz/regionalni-politika>>.
34. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Společný regionální operační program České republiky na léta 2004 - 2006*. Praha: MMR ČR, 2003.

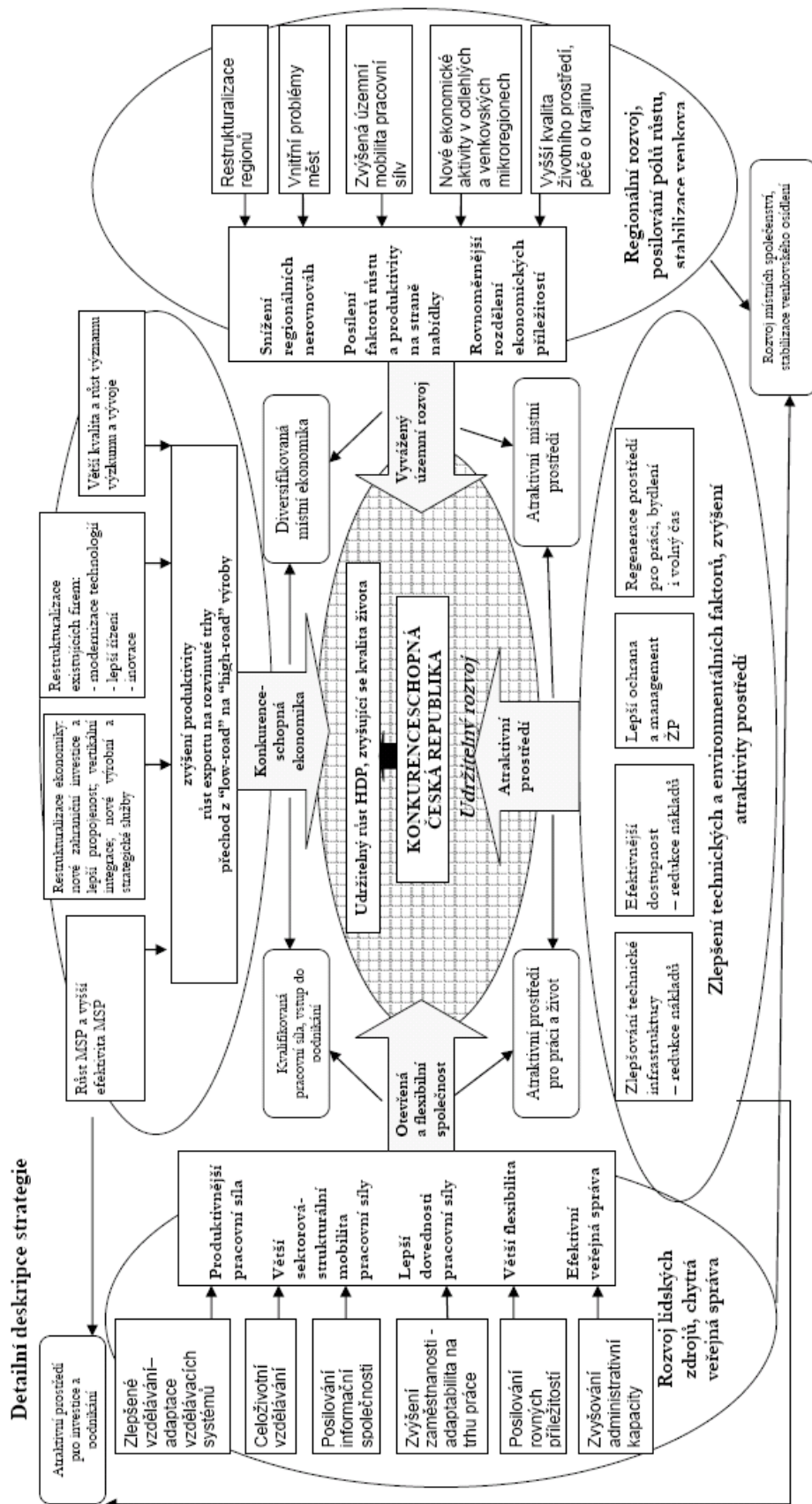
35. Ministerstvo pro místní rozvoj. *Strukturální fondy*. [online]. Datum poslední aktualizace: 25. 2. 2008 [cit. 2008-03-12]. Dostupné z: <<http://www.mmr.cz/strukturalni-fondy>>.
36. Ministerstvo vnitra. *Územně správní členění České republiky - Územní příslušnost obcí*. [online]. Copyright 2007. [cit. 15.8.2007]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/sprava/reforma/uzemni/zmeny_07.html>.
37. Národní památkový ústav. *Členění, vznik a historie*. [online]. Copyright 2003 - 2008. Datum poslední aktualizace: 20. 8. 2007 [cit. 2007-08-28]. Dostupné z: <<http://www.npu.cz/npu/souhrn/>>.
38. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Interní konstantní číselníky inList. Národní památkový ústav: Praha 2000.
39. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví - 1. svazek. 1. vydání, Praha: NPÚ, ústřední pracoviště, 2008.
40. Národní památkový ústav. *MonumNet – Nemovité památky*. [online]. Copyright 2003 - 2008. Datum poslední aktualizace: 20. 8. 2007 [cit. 2007-08-28]. Dostupné z: <<http://www.monumnet.npu.cz/pamfond/hledani.php>>.
41. Národní památkový ústav. *NPÚ - organizační schéma*. [online]. Copyright 2003 - 2008. Datum poslední aktualizace: 20. 8. 2007 [cit. 2007-08-28]. Dostupné z: <<http://www.npu.cz/html/npuschema/npuschema2006.htm>>.
42. Oficiální portál pro podnikání a export BusinessInfo.cz. *Nomenklatura územních statistických jednotek NUTS (Nomenclature Unit of Territorial Statistic)*. [online]. Copyright 1997 - 2008. Datum poslední aktualizace: 21.3.2003 [cit. 2008-03-05]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rozvoj-regionu/nomenklatura-uzemnich-statistickyh/1001179/6584/>>.
43. Oficiální portál pro podnikání a export BusinessInfo.cz. *Regionální a strukturální politika Evropské unie*. [online]. Copyright 1997 – 2008. Datum poslední aktualizace: 30. 11. 2002 [cit. 2008-03-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/regionalni-a-strukturalni-politika/1000521/4283/#principy_regionalni>.
44. Oficiální portál pro podnikání a export BusinessInfo.cz. *Zásady regionální politiky ČR*. [online]. Copyright 1997 – 2008. Datum poslední aktualizace: 4. 10. 2007 [cit. 2008-04-05]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rozvoj-regionu/zasady-regionalni-politiky-cr/1001179/46053/>>.
45. Řezanková, H., Marek, L. Vrabec, M. *IASTAT - Interaktivní učebnice statistiky*. [online]. Datum poslední aktualizace: 2001 [cit.2008-06-15]. Dostupné z: <http://www.kiv.zcu.cz/~jezek_ka/vyuka/DB2%202005/Datamining/>.
46. Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska. *Online katalog EHD, Vysvětlivky termínů*. [online]. Copyright 2008. Datum poslední aktualizace: 25. 4. 2007 [cit. 2008-04-25]. Dostupné z: <<http://www.shscms.cz/ehd/katalog/>>.
47. SPSS. *Clementine 10.0 Stručný průvodce*. [CD-ROM]. Praha: SPSS ČR, 2007.
48. StatSoft. *Electronic textbook*. [online]. Copyright 1984 – 2008. Datum poslední aktualizace: 28. 5. 2008 [cit.2008-06-15]. Dostupné z: <<http://www.statsoft.com/textbook/stathome.html>>.
49. STEVEN, A. Information systems: foundation of e-business. 4. vydání. Upper Saddle River: Prentice Hall, 2002.

50. ŠILHÁNKOVÁ, V. a kol. *Urbanismus a územní plánování*. 1. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002.
51. ŠILHÁNKOVÁ, V. *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji*. 1. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007.
52. UNESCO. *About World Heritage*. [online]. Copyright 1992 – 2008. Datum poslední aktualizace: 25. 4. 2007 [cit. 2008-04-25]. Dostupné z: <<http://whc.unesco.org/en/about/>>.
53. UNESCO. *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. [online]. Copyright 1992 – 2008. Datum poslední aktualizace: 25. 4. 2007 [cit. 2008-04-25]. Dostupné z: <<http://whc.unesco.org/?cid=175>>.
54. Univerzita Hradec Králové, Fakulta informatiky a managementu. *Příjmy a výdaje na jednoho obyvatele obcí Pardubického kraje v roce 2004, 2006 (v Kč)* [CD-ROM]. Hradec Králové, 2007. Data poskytnuta vedoucí diplomové práce.
55. VŠB-Technická univerzita Ostrava. *Identifikace, klasifikace a hodnocení regionálních disparit*. [online]. Datum poslední aktualizace: 6. 3. 2008 [cit. 2008-04-05]. Dostupné z: <http://disparity.vsb.cz/pdf/Rocni_zprava_2007.pdf>.
56. VYSTOUPIL, J. a kol. *Atlas cestovního ruchu České republiky*. [CD-ROM]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006.
57. WISHLADE, F., YUILL, D. *Measuring Disparities for Area Designation Purposes: Issues for the European Union. Regional and Industrial Policy Research Paper, No. 24*. Glasgow: University of Strathclyde, 1997.
58. Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.
59. Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách.
60. Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty.
61. Zákon č. 80/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu.
62. Zákon č. 120/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.
63. Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní.
64. Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.
65. Žák, L. *Shluková analýza II. Automatizace*, ročník 47. [online]. Datum poslední aktualizace: duben 2004 [cit. 2008-06-15]. Dostupné z: <http://www.volny.cz/elzet/Libor/Aut_cl_2.pdf>.

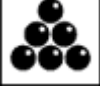

Seznam příloh

1. Detailní deskripce strategie v Národním rozvojovém plánu
2. Symbolika památek podle Dnů evropského dědictví
3. Statut Národního památkového ústavu, hlavní činnosti a úkoly

Detailní deskripce strategie v Národním rozvojovém plánu

Symbolika památek podle Dnů evropského dědictví

Značka	Typologické zařazení		
	Architektonické památky - městská architektura		Historická zeleň - zahrady, parky
	Architektonické památky - lidová architektura		Přírodní památky
	Architektonické památky - hrady, zámky, tvrze, paláce		Památná místa
	Architektonické památky - architektonické doplňky (plastiky, kašny...)		Muzea, galerie či jiné soubory sbírkových předmětů
	Sakrální architektura - monumentální (kostely, kláštery...)		Mimo uvedenou specifikaci - například muzejní expozice, hřebčín, jeskyně,...
	Sakrální architektura - synagogy		
	Sakrální architektura - drobná (kapličky, boží muka, kříže ...)		
	Funerální (hřbitovní) památky		
	Funerální (hřbitovní) památky - židovské hřbitovy		
	Technické památky		
	Militaria - fortifikační systémy, pevnosti		
	Archeologické památky		

Statut Národního památkového ústavu, hlavní činnosti a úkoly

Ministerstvo kultury

Č.j.: 1547/2006, 23.1.2006

Změna:

Č.j.: 4452/2006, 29.3.2006

Č.j.: 11238/2007, 20.9.2007

Ministerstvo kultury České republiky (dále jen „ministerstvo“) vydává podle § 26 odst. 2 písm. i) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“),

tento

**STATUT
NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU
Čl. I.**

Základní údaje

(1) Národní památkový ústav (dále jen „NPÚ“) je státní příspěvkovou organizací, která má celostátní působnost a vystupuje v právních vztazích svým jménem, přičemž nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající.

(2) NPÚ byl zřízen s účinností ode dne 1. ledna 2003 na dobu neurčitou podle zákona, rozhodnutím ministerstva vydaným pod č.j. 11617/2002 o splnutí dosavadních státních organizací na úseku státní památkové péče.

(3) NPÚ je podle § 25 odst. 2 zákona odbornou organizací státní památkové péče s celostátní působností, řízenou ministerstvem.

(4) Zřizovatelem NPÚ je Česká republika - Ministerstvo kultury, IČ: 00023671.

(5) Sídlem NPÚ je Praha 1 - Malá Strana, Valdštejnské nám. 3, 118 01.

(6) Identifikační číslo NPÚ je 75032333.

Čl. II.

Organizační členění

(1) NPÚ se člení na ústřední pracoviště a územní odborná pracoviště (dále jen ÚOP) a správy památkových objektů. ÚOP a správy památkových objektů jsou základními vnitřními organizačními jednotkami NPÚ.

(2) Ústřední pracoviště řídí celkovou činnost NPÚ a v rozsahu vymezeném vnitřními předpisy přímo zajišťuje úkoly státní památkové péče.

(3) ÚOP zajišťují úkoly státní památkové péče v rozsahu své územní působnosti. Jejich seznam s uvedením jejich sídla a rozsahu působnosti tvoří Přílohu č. 1 tohoto Statutu; změny údajů v tomto seznamu jsou možné pouze se souhlasem ministerstva.

(4) NPÚ může k plnění svých úkolů zřizovat a rušit detašovaná a dislokovaná pracoviště. Podrobnosti stanoví Hlavní organizační řád NPÚ.

(5) Podrobnosti organizačního členění a činnosti NPÚ včetně zřizování a působnosti poradních orgánů stanoví Hlavní organizační řád NPÚ a další vnitřní předpisy.

Čl. III.

Statutární a další orgány

(1) Statutárním orgánem NPÚ, oprávněným jednat jménem NPÚ ve všech záležitostech, je generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr kultury.

(2) Ředitelé ÚOP jsou oprávněni jednat jménem NPÚ ve všech záležitostech, týkajících se jimi řízeného ÚOP, s výjimkou záležitostí, které podle vnitřních předpisů přísluší pouze generálnímu řediteli a záležitostí, které si generální ředitel vyhradil.

(3) Generálního ředitele zastupuje v době jeho nepřítomnosti jím pověřený zástupce.

(4) Pracovníci NPÚ jsou oprávněni jednat jménem NPÚ v mezích svých pracovních úkolů; k jednání i v dalších věcech musí být písemně pověřeni generálním ředitelem nebo ředitelem ÚOP v mezích jejich působnosti.

(5) Generální ředitel jmenuje a odvolává ředitele ÚOP a kastelány jako vedoucí správ památkových objektů, jejichž seznam tvoří Přílohu č. 2 tohoto Statutu.

Čl. IV.

Hlavní činnost NPÚ

NPÚ jako odborná organizace státní památkové péče zajišťuje a vykonává činnosti a úkoly stanovené v § 32 zákona a v dalších právních předpisech. Přehled těchto činností je stanoven v Příloze č. 3.

Čl. V.

Předmět jiné činnosti

Kromě činností uvedených v čl. IV je NPÚ oprávněn vykonávat podle zvláštních právních předpisů i jinou činnost, a to činnost uvedenou v Příloze č. 4 tohoto Statutu.

Čl. VI.

Hospodaření

(1) NPÚ hospodaří s majetkem České republiky, který byl ke dni účinnosti Statutu evidován v jeho účetnictví, jakož i s dalším majetkem České republiky, který mu po tomto dni byl svěřen do příslušnosti hospodařit, nebo který do příslušnosti hospodařit nabyt.

(2) S majetkem, který je kulturní památkou, hospodaří NPÚ podle zvláštních právních předpisů.

Čl. VII.

Účinnost

Tato změna statutu nabývá účinnosti dnem podpisu ministrem kultury.

V Praze dne 20.9.2007

Václav Jehlička v.r.

HLAVNÍ ČINNOST A ÚKOLY NPÚ VYPLÝVAJÍCÍ ZE ZÁKONA Č. 20/1987 SB., O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI A DALŠÍCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

I. NPÚ vykonává a koordinuje veškeré odborné činnosti v oboru státní památkové péče zabezpečení jednoty kulturně politických záměrů a ideově metodických, ekonomických technických hledisek, jakož i perspektivního rozvoje státní památkové péče.

A) NPÚ zejména:

1. zpracovává rozboru stavu a vývoje státní památkové péče, podklady pro prognózy, koncepce a dlouhodobé výhledy rozvoje státní památkové péče,
2. organizuje, koordinuje a plní vědeckovýzkumné úkoly státní památkové péče, rozpracovává teorii a metodologii státní památkové péče a metodiku společenského uplatnění kulturních památek,
3. plní úkoly odborně metodického, dokumentačního a informačního pracoviště pro úsek státní památkové péče a zabezpečuje průzkumy, výzkumy a dokumentaci kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón a je současně poskytovatelem údajů podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu, stavební zákon a vyhlášky k jeho provedení, zejména č. 500/2006),
4. vede Ústřední seznam kulturních památek České republiky (dále jen „ústřední seznam“)
5. připravuje odborné podklady pro ministerstvo, zejména pro prohlášení věcí za kulturní památku,
6. zpracovává potřebné odborné podklady pro ostatní orgány státní památkové péče, metodicky usměrňuje činnost konzervátorů a zpravodajů a poskytuje bezplatnou odbornou pomoc vlastníkům kulturních památek při zajišťování péče o kulturní památky,
7. zabezpečuje odborný dohled nad prováděním komplexní péče o kulturní památky a nad jejich soustavným využíváním,
8. zabezpečuje další vzdělávání pracovníků v oboru státní památkové péče,
9. plní další úkoly na úseku státní památkové péče, kterými ho pověří ministerstvo,
10. zabezpečuje a provádí vydavatelskou a nakladatelskou, přednáškovou a osvětovou činnost v oboru státní památkové péče pro účely poznání, propagace a popularizace kulturních památek, památkových rezervací, památkových zón, území s archeologickými nálezy, archeologických nalezišť a archeologických nálezů a péče o ně,
11. provádí prohlídky věcí, které pro svou mimořádnou uměleckou nebo historickou hodnotu by mohly být v souladu se společenským zájmem prohlášeny za kulturní památky, popřípadě pořizuje jejich vědeckou dokumentaci (§ 3 odst. 5 zákona),
12. vyzumívá o zápisu kulturní památky do ústředního seznamu, jakož i o zrušení prohlášení věci za kulturní památky vlastníka kulturní památky, krajský úřad a obecní úřad

obce s rozšířenou působností; jde-li o nemovitou kulturní památku, vyznamenává kromě toho také stavební úřad, a jde-li o archeologický nálezy, vyznamenává též Archeologický ústav Akademie věd České republiky (§ 7 odst. 3 zákona),

13. oznamuje příslušnému katastrálnímu úřadu každé prohlášení nemovitosti za kulturní památku, jakož i každé zrušení tohoto prohlášení, jde-li o věc, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí (§ 7 odst. 4 zákona),

14. poskytuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, jde-li o kulturní památku, a krajskému úřadu, jde-li o národní kulturní památku, vyjádření pro vydání rozhodnutí o opatřeních, která je vlastník kulturní památky nebo vlastník národní kulturní památky povinen učinit ve stanovené lhůtě (§ 10 odst. 1 zákona),

15. poskytuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, jde-li o zamýšlenou obnovu kulturní památky, nebo o zamýšlenou stavbu, stavební změnu nebo udržovací práce na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, památkové zóně nebo v ochranném pásmu nemovité kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny, a krajskému úřadu, jde-li o zamýšlenou obnovu národní kulturní památky, písemné vyjádření pro vydání závazného stanoviska, a vyžaduje si od nich projednání návrhu tohoto závazného stanoviska před ukončením řízení (§ 14 odst. 6 zákona),

16. poskytuje vlastníku nebo projektantovi při projednávání připravené a projektové dokumentace obnovy nemovité kulturní památky, nebo stavby, stavební změny nebo udržovacích prací na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, památkové zóně nebo v ochranném pásmu nemovité kulturní památky, nemovité kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny, potřebné podklady, informace a odbornou pomoc (§ 14 odst. 7 zákona),

17. poskytuje obecnímu úřadu s rozšířenou působností vyjádření pro vymezení ochranného pásma nemovité kulturní památky, nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny (§ 17 odst. 1 a 3 zákona),

18. poskytuje krajskému úřadu vyjádření pro udělení předchozího souhlasu s trvalým přemístěním movité kulturní památky z veřejně přístupného místa (§ 18 odst. 2 zákona),

19. poskytuje krajskému úřadu vyjádření pro rozhodnutí o podmínkách přenechání kulturní památky k dočasnému užívání (§ 19 odst. 2 zákona),

20. poskytuje odbornou pomoc obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností při řízení činnosti konzervátora a zpravodaje státní památkové péče (§ 31 odst. 5 zákona),

21. vydává osobám pověřeným plněním úkolů státní památkové péče příslušné osvědčení (§ 34 odst. 1 zákona),

22. doplňuje pro ministerstvo údaje o věci navržené k prohlášení za kulturní památku (§ 1 odst. 4 vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška“),

23. připravuje pro ministerstvo, resp. pro vládu České republiky podklady pro vytváření indikativního seznamu a pro návrhy k zápisu do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví,

24. koordinuje a zpracovává monitorovací a periodické zprávy o stavu památek zapsaných na seznam světového kulturního a přírodního dědictví LTNESCO,

25. zasílá příslušným orgánům územního plánování kopie pozemkových map se zákresem průběhu hranic památkově chráněných nemovitostí (§ 6 odst. 2 vyhlášky),

26. zpracovává pro vlastníka kulturní památky na jeho vyžádání žádost o restaurování (§ 10 odst. 2 vyhlášky),

27. zpracovává pro vlastníka kulturní památky na jeho vyžádání písemné vyjádření o významu a naléhavosti obnovy kulturní památky (§ 13 odst. 1 vyhlášky),

28. prověřuje na žádost ministerstva identitu a stav kulturní památky vyvezené do zahraničí po jejím návratu zpět do České republiky a podává o tom ministerstvu zprávu (§ 18 odst. 4 vyhlášky).

B) NPÚ provádí na základě oprávnění podle § 21 odst. 2) zákona archeologické výzkumy, a to v následujícím rozsahu:

1. vede evidenci a dokumentaci archeologických výzkumů provedených na pozemku prohlášeném za kulturní památku nebo národní kulturní památku, jakož i na území prohlášeném za památkovou rezervaci nebo památkovou zónu,

2. vede evidenci a dokumentaci archeologických nálezů, archeologických nalezišť a území s archeologickými nálezy,

3. provádí archeologické výzkumy v rozsahu zřizovatelem účelově poskytnutých finančních prostředků na tuto činnost s výjimkou výzkumů uvedených v bodě 8. přílohy č. 3 Statutu,

C)

I. NPÚ je pilotním a výkonným pracovištěm v Integrovaném systému ochrany movitého kulturního dědictví v oboru státní památkové péče. Dále je odbornou organizací oprávněnou vydávat osvědčení v oboru předmětů sakrální a kulturní povahy, resp. předmětů kulturní hodnoty uvedeného druhu, že předmět kulturní hodnoty není kulturní památkou anebo částí souboru prohlášeného za kulturní památku (§ 2 odst. 2 zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty ve znění pozdějších předpisů v souladu s opatřením vydaným ministerstvem podle tohoto zákona).

NPÚ dále zejména:

1. zabezpečuje, koordinuje a provádí průzkumy, výzkumy, dokumentaci, identifikaci a vědecké hodnocení věcí a území vykazujících významné kulturní hodnoty,

2. provádí vlastní kontrolu údajů v evidenci ústředního seznamu, které trvale porovnává a identifikuje v souladu s údaji podle skutečnosti,

3. zpracovává pro správní úřady na jejich vyžádání v oboru státní památkové péče odborné posudky, a dále znalecké posudky, jde-li o znalecké oprávnění svědčící pro ústav podle zvláštního právního předpisu,

4. zabezpečuje, koordinuje a provádí z hledisek státní památkové péče odborné činnosti nezbytné pro aplikaci mezinárodních závazků České republiky, zejména podle Úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokolu k ní (č. 94/1958 Sb.), Úmluvy o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (č. 15/1980 Sb.), Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (č. 159/1991 Sb.), Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy (č. 73/2000 Sb. m. s.),

5. vede v rozsahu pro účely státní památkové péče:

- a) evidenci odpovídající části národního výpisu z Mezinárodního rejstříku kulturních statků pod zvláštní ochranou a ze Seznamu kulturních statků chráněných pro případ ozbrojeného konfliktu,
- b) evidenci a dokumentaci mobiliárních fondů a souborů sakrálních předmětů památkových objektů církví a náboženských společností,
- c) evidenci a dokumentaci obnovy (restaurování) kulturních památek, jež jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, a evidenci a dokumentaci obnovy ostatních kulturních památek,
- d) evidenci a dokumentaci záchranných archeologických výzkumů provedených na pozemku prohlášeném za kulturní památku nebo národní kulturní památku, jakož i na území prohlášeném za památkovou rezervaci nebo památkovou zónu,
- e) evidenci a dokumentaci archeologických nálezů, archeologických nalezišť a území s archeologickými nálezy,

II. NPÚ sleduje kulturně výchovné využití kulturních památek a jejich propagaci a zabezpečuje kulturně výchovné využití a zpřístupnění kulturních památek, s nimiž hospodaří zejména tím, že v rámci této činnosti provádí a zajišťuje:

1. zpřístupnění kulturních památek formou průvodcovských a obdobných odborných služeb, a to i a úplatu s výjimkou bodu 18. přílohy č. 3 tohoto Statutu,

2. s odbornou péčí správu nemovitých kulturních památek ve vlastnictví státu, se kterými má příslušnost hospodařit, zvláště pak jejich údržbu a obnovu,

3. s odbornou péčí správu movitých kulturních památek ve vlastnictví státu, se kterými má příslušnost hospodařit, zvláště pak jejich konzervaci, restaurování a eviduje je v základní evidenci mobiliárních fondů,

4. provádí sbírkotvornou činnost dle zákona 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů v platném znění, a vede evidenci sbírek dle tohoto zákona,

5. zpracovává rozboru stavu a využití kulturních památek s nimiž hospodaří a koncepci a dlouhodobé výhledy obnovy a využití objektů,

6. zabezpečuje průzkumy, výzkumy a dokumentaci kulturních památek s nimiž hospodaří,

7. připravuje odborné podklady pro ministerstvo kultury pro oblast správy kulturních památek s nimiž NPÚ hospodaří,

8. plní další úkoly na úseku správy kulturních památek s nimiž hospodaří, kterými ho pověřil ministerstvo kultury.

D) NPÚ zajišťuje přípravu projektů v rámci integrovaného operačního programu podle pokynů ministerstva.